№ 79. ВТОРНИКЪ, 10 ОКТЯБРЯ. 1861. WTOREK, 10 PAŹDZIERNIKA. Nr. 79.

ВИЛЕНСКІЙ ВѢСТНИКЪ

ОФФИЦІАЛЬНАЯ ГАЗЕТА.

„ВИЛЕНСКІЙ ВѢСТНИКЪ“ выходитъ по ВТОРНИКАМЪ и ПЯТНИЦАМЪ.

УСЛОВІЯ ПОДПИСКИ:

Цѣна за годъ	10 р.
„ „ съ пересылкою	12 „
„ за полъ года	5 „
„ „ съ пересылкою	6 „
„ на четверть года	2 „ 50 к.
„ „ съ пересылкою	3 „
„ за 1 мѣсяцъ	1 „

За объявленія платится за строку 17 к. сер.

Контора редакціи въ Вильнѣ, на Дворцовой улицѣ, въ Гимназіальномъ домѣ.

KURYER WILEŃSKI

GAZETA URZĘDOWA.

„KURYER WILENSKI“ wychodzi co WTOREK i PIĄTEK.

WARUNKI PRZEDPŁATY.

Cena roczna	rs. 10
„ „ z przesyłką	„ 12
„ półroczna	„ 5
„ „ z przesyłką	„ 6
„ kwartalna	„ 2 k. 50.
„ „ z przesyłką	„ 3
„ miesięczna	„ 1

Za ogłoszenia płaci się za każdy wiersz druku po kop. 17.

Bióro redakcji w Wilnie, przy ulicy Biskupiéj (Dworcowéj), w murach po-uniwersyteckich.

СОДЕРЖАНІЕ:

TREŚĆ.

Часть оффиціальная.

Ст.-Петербургъ, 7-го октября.

4-го числа сего октября, Ея Императорское Высочество Государыня Великая Княгиня Ольга Θеодоровна благополучно разрѣшилась отъ бремени сыномъ, нарѣченнымъ Михаиломъ.

Его Императорское Высочество Великій Князь Николай Николаевичъ отправился въ понедѣльникъ, 2-го октября, въ Кенигсбергъ, гдѣ Его Императорское Высочество будетъ присутствовать на коронованіи короля прусскаго. Затѣмъ Великій Князь Николай Николаевичъ отправится въ Берлинъ.

— Высочайшимъ приказомъ по военному вѣдомству, 19-го сентября, назначены: состоящій при отдѣльномъ гренадерскомъ корпусѣ, свиты ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА генералъ-маіоръ Дренякинъ 1-й—военнымъ губернаторомъ г. Гродно и Гродненскимъ гражданскимъ губернаторомъ, съ оставленіемъ въ свитѣ ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА, военный губернаторъ г. Ковно и Ковенскій гражданскій губернаторъ, генералъ-маіоръ Хоминскій — военнымъ губернаторомъ г. Вологды и Вологодскимъ гражданскимъ губернаторомъ.

— Высочайшимъ приказомъ по морскому вѣдомству, 18-го сентября, свиты ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА контръ-адмиралъ Григорій Кригеръ назначенъ военнымъ губернаторомъ г. Ковно и Ковенскимъ гражданскимъ губернаторомъ, съ оставленіемъ въ томъ же званіи.

— Высочайшимъ приказомъ по военному вѣдомству, 16-го сентября, произведенъ, за отличіе по службѣ, приставъ исполнительныхъ дѣлъ С. Петербургской полиціи, состоящій по армейской кавалеріи полковникъ Пилсудскій — въ генералъ-маіоры, съ назначеніемъ исправляющимъ должность Варшавскаго оберъ-полиціймейстера и съ оставленіемъ по армейской кавалеріи.

— Приказомъ министра народнаго просвѣщенія, 16-го сентября определены: изъ отставныхъ, статскій совѣтникъ Гренковъ—директоромъ училищъ Кіевской губерніи, и инспекторъ Свислочской прогимназіи, титулярный совѣтникъ Малиновскій—исправляющимъ должность Поневѣжскаго директора училищъ; уволенъ отъ службы, по болѣзни: Поневѣжскій директоръ училищъ, коллежскій совѣтникъ Заіончковскій—съ мундиромъ, должности присвоеннымъ; произведенъ, за выслугу лѣтъ: въ губернскіе секретари: почетный смотритель училищъ Свенцянскаго уѣзда, коллежскій регистраторъ графъ Адамъ Плятеръ.

— Приказомъ по министерству внутреннихъ дѣлъ, 23-го сентября, старшій секретарь Подольскаго губернскаго правленія титулярный совѣтникъ Палускій, назначенъ ассесоромъ того же правленія.

— Назначается, къ исправленію должности Тельшевскаго городничаго, отставной подполковникъ Кабардинскаго пѣхотнаго генералъ-фельдмаршала князя Барятинскаго полка Даниловъ, съ отозваніемъ исправлявшаго эту должность коллежскаго секретаря Куликовскаго обратно въ штатъ канцеляріи г. начальника губерніи.

— Перемѣщаются: Ковенскій уѣздный врачъ Фронцкевичъ и Новоалександровскій городовой врачъ Завистовскій—одинъ на мѣсто другаго.

— ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ Высочайше повелѣть соизволилъ: „Поневѣжскаго уѣзднаго судью Рымкевича уволить отъ службы, безъ прошенія.“

ОТЪ ГОСУДАРСТВЕННАГО БАНКА.

Во исполненіе 43 п. Высочайше утвержденнаго положенія о государственныхъ 5% банковыхъ билетахъ, государственный банкъ имѣетъ честь довести до свѣдѣнія публики, что, по произведенному въ ономъ, 12-го мая сего года, на основаніи 13, 39, 40 и 41 п. п. того же положенія, тиражу, назначены къ выкупу 1-го ноября

Dział urzędowy.

St.-Petersburg, 7-go października.

Dnia 4 ter. października, Jéj Cesarska Wysokość Wielka Księżna Olga Teodorówna szczęśliwie powiła syna, nazwanego Michałem.

Jego Cesarska Wysokość Wielki Książe Mikołaj Mikołajewicz d. 2 października wyjechał do Królewca, gdzie Jego Cesarska Wysokość będzie obecnym na koronacji króla Pruskiego. Następnie Wielki Książe Mikołaj Mikołajewicz wyjedzie do Berlina.

— Przez Najwyższy rozkaz dzienny w wydziale wojennym, 19-go września, naznaczeni: będący przy oddzielnym korpusie grenadjerskim, jenerał-major orszaku JEGO CESARSKIEJ MOŚCI Dreniakin 1-szy—wojennym gubernatorem m. Grodna i Grodzieńskim cywilnym gubernatorem, z pozostaniem w orszaku JEGO CESARSKIEJ MOŚCI; wojenny gubernator m. Kowna i Kowieński cywilny gubernator—jenerał-major Chomiński wojennym gubernatorem m. Wołogdy i Wołogodzkim cywilnym gubernatorem.

— Przez Najwyższy rozkaz dzienny w wydziale morskim, 18-go września, orszaku JEGO CESARSKIEJ MOŚCI kontr-admirał Grzegorz Krygier, naznaczony został wojennym gubernatorem m. Kowna i Kowieńskim cywilnym gubernatorem, z pozostaniem w tejże godności.

— Przez Najwyższy rozkaz dzienny w wydziale wojennym, 16-go września, assesor spraw wykonawczych policji St.-Petersburskiéj, liczący się w jeździe armji półkownik Piłsudzki, za odznaczenie się w służbie został podniesiony do stopnia jenerał-majora i naznaczony sprawującym obowiązek Warszawskiego ober-policmajstra, z pozostaniem w jeździe armji.

— Przez rozkaz dzienny ministra oświecenia narodowego, 16-go września, zostali naznaczeni: z odstawnych, radca stanu Grenkow—dyrektorem szkół gubernji Kijowskiéj, i inspektor progimnazjum Swisłockiego, radca honorowy Malinowski—pełniącym obowiązek Poniewiezkiego dyrektora szkół; Poniewiezki dyrektor szkół, radca kollegjalny Zajączkowski, uwolniony został, z przyczyny choroby, ze służby, z mundurem do posady przywiązanym; honorowy dozórca szkół powiatu Święciańskiego, regestrator kollegjalny hrabia Adam Plater, za wysłużenie lat mianowany został sekretarzem gubernjalnym.

— Przez rozkaz dzienny w wydziale ministerstwa spraw wewnętrznych, 23-go września, starszy sekretarz Podolskiego rządu gubernjalnego, radca honorowy Pałuski, naznaczony został assesorem tegoż rządu.

— Do pełnienia obowiązku Telszewskiego horodniczego, naznaczony został podpółkownik Kabardyńskiego półku pieszego jenerał-feldmarszałka księcia Barjatyńskiego Daniłow, z odwołaniem pełniącego ten obowiązek sekretarza kollegjalnego Kulikowskiego na powrót do etatu kancellarji naczelnika gubernji Kowieńskiéj. Kowieński doktor powiatowy Fronckiewicz i Nowoaleksandrowski doktor miejski Zawistowski, zostali na posady swoje przemieszczeni.

— CESARZ JEGO MOŚĆ Najwyżéj rozkazać raczył: Poniewiezskiego sędziego powiatowego Rymkiewicza uwolnić ze służby, bez prośby.

OGŁOSZENIE BANKU PAŃSTWA.

W skutek 43 p. ustawy Najwyżéj utwierdzonéj o bankowych 5% biletach państwa, bank państwa ma honor podać do wiadomości powszechnéj, że w nim, na zasadzie 13, 39, 40 i 41 pp. tejże ustawy, dnia 12 maja ter. roku, wylosowano i przeznaczono do wykupienia d. 1 listopada

ПОѢЗДКА НА СОСѢДНІЯ ВОДЫ.

(Продолженіе).

Большой домъ насупротивъ павильйона, назначеннаго для оркестра, занятъ былъ Виленскимъ купцомъ, г. Жмуркевичемъ, который тутъ открылъ трактиръ и лавку со всѣми предметами, могущими найти сбытъ на водахъ. Цѣна кушаньямъ назначена имъ недорогая. Если не ошибаюсь 9 р. за два блюда въ мѣсяцъ. На бѣднаго спекулянта, впрочемъ очень изворотливаго, испытавшаго, по его словамъ, много чисто-романтическихъ приключеній, посыпались со всѣхъ сторонъ упреки, жалобы. Всѣ были отчасти справедливы. Но правъ былъ и г. Жмуркевичъ по своему. Воля ваша, платить 300 р. сер. г. Бартошевичу за двѣ комнаты съ кухней, это такой налогъ, который не скоро окупится. Правда, въ его пользу уступалось право открывать такъ называемые *ресурсы*, но ихъ въ это лѣто вовсе не было; пріѣзжала странствующая трупа жалкихъ аккробатовъ, давшихъ три пошлыхъ спектакля, но съ нихъ вѣроятно нечего было взять.

Былъ, говорятъ, тамъ и даровитый артистъ, г. Новинскій, который далъ три литературно-драматическихъ вечера, но, говорятъ, самый большой, валовой сборъ не превышалъ у него 35 р. сер. Скажите, откуда же выручить г. Жмуркевичу эти 300 р. Правда, судьбу свою онъ раздѣлилъ съ нѣжной судьбой двухъ воркующихъ молодыхъ супруговъ-кондитеровъ, которые откупили у него за сто рублей одну маленькую комнату подъ кондиторскую. Но расходы на транспортированіе цѣлаго домашняго скарба, товаровъ, дороговизна припасовъ, наемъ прислуги и т. п.... По неволѣ приходилось кормить плохо, когда сладкія надежды на хорошій барышъ осязательно переходятъ на грустную увѣренность въ безвозвратной потерѣ.

Еще одно замѣчаніе. Въ прошлые годы въ Бирштанахъ игралъ сносный оркестръ. Вы очень хорошо знаете, какое важное дѣло, какая насущная потребность на каждыхъ водахъ—музыка. Нынѣшній годъ въ Бирштанахъ наняты вмѣсто прежняго оркестра за 75 р. въ мѣсяцъ семь жалкихъ бандуристовъ. Каждый больной, каждый пріѣзжій долженъ былъ платить за каждую персону по 75 к. или 1 рублю въ мѣсяцъ. Можно было всегда разсчитывать на 200—300 р. въ сезонъ. Въ лучшіе годы въ Бирштанахъ больныхъ съ семьями бываетъ до 800 р. Изъ чего же было скупиться. Можно бы имѣть оркестръ получше. Старый оркестръ проходилъ чрезъ Бирштаны. Его наняли съ тѣмъ, чтобы онъ игралъ независимо, отъ оркестра, нанятаго уже. Нанимать музыку, когда и какую угодно, можетъ сдѣлаться неоспоримымъ правомъ каждаго частнаго лица. Молодежь оперлась на это право. Дѣлать нечего, пришлось отказаться отъ всякихъ претензій. И новый оркестръ разлился въ торжественныхъ пьэсахъ заглушившихъ пискъ и трескъ бандуристовъ.

Мнѣ кажется, что выигрышъ каждаго содержателя заведенія минеральныхъ водъ долженъ заключаться въ привлеченіи какъ можно большаго числа больной или праздной публики. Ванны—вотъ его главный разсчетъ; квартиры должны быть выгодны по цѣнѣ, и отвѣчать хотя невзыскательнымъ, по законнымъ требованіямъ паціентовъ. Отдайте трактиръ въ распоряженіе какому нибудь спекулянту, не берите за него этого тяжелаго налога, послѣдите строго, чтобы онъ не отправливалъ гостей; подвергайте каждый разъ и припасы и кушанья строгому надзору доктора; дайте больнымъ гарантію, что они не будутъ принуждены утолять свой голодъ тухлой котлетой въ пригорькломъ маслѣ и ѣсть супъ, въ которомъ чернѣется мясо быка, вѣроятно на столько удрученнаго годами, что онъ самъ подошелъ подъ ножъ мясника, какъ древній гипербореецъ, бросающійся со скалы, чтобы не быть въ тягость обществу; наймите лучшую музыку на свой счетъ; однимъ словомъ, по американской методѣ, разсчитывайте на барышъ съ массы, а не съ меньшинства,—это лучшій методъ въ такихъ серьозныхъ и долговѣчныхъ предпріятіяхъ, какъ каждыя минеральныя воды. Повторяемъ, Бирштанскія воды стоятъ этого. Онѣ сильнѣе Друскеникскихъ и, главное, въ Друскеникахъ нѣтъ такой милой мѣстности, которую только нужно прибрать къ рукамъ, чтобы сдѣлать изъ нея почти чудеса.

Мы не такъ требовательны; вездѣ и всегда мы желали бы только одного—развитія въ каждомъ спекулянтѣ здраваго пониманія своихъ собственныхъ интересовъ.

Но я, кажется, уже очень увлекся педагогическими тенденціями. Богъ съ ними. Я и такъ благодаренъ, что отдохнулъ цѣлый мѣсяцъ совершенно беззаботнымъ покоемъ, вернулся оттуда какъ нельзя быть болѣе веселъ и здоровъ. Развѣ этого мало? Подъ вліяніемъ Бирштанскихъ водъ, я на столько хочу вѣрить въ прогрессъ, что, думаю, если придется быть на Бирштанскихъ водахъ въ слѣдующемъ году, то уже не увижу грязи въ ваннахъ, и отдохну тамъ на мягкихъ диванахъ; не почувствую сквознаго вѣтра въ номерахъ; не буду ѣсть плохихъ кушаньевъ за обѣдомъ; послѣ обѣда прогуляюсь по хорошо расчищеннымъ дорожкамъ луга, къ бассейну съ стаканомъ не буду лепиться по грязнымъ, кое-гдѣ наброшеннымъ булыжникамъ, а взойду по приличнымъ ступенямъ; въ заключеніе услышу хорошій оркестръ музыки.... Неправда-ли?... Посмотрите, что дѣлаетъ докторъ Пилецкій въ Друскеникахъ. Онъ создалъ эти воды и, повѣрьте, они будутъ любимы и въ модѣ, покамѣстъ онъ не оттолкнетъ ихъ отъ себя.

Кто былъ на минеральныхъ водахъ, тотъ знаетъ, какой тихой однообразной струей катится жизнь на нихъ, какой монотонной серенадой она звучитъ около васъ безъ устали, не утомляя и не раздражая вашихъ нервовъ: тѣ же часы для дѣла, т. е. ваннъ и питья воды; тѣже часы для бездѣлья—прогулокъ и грошеваго преферанса; тѣ же лица, съ которыми сошелся на минуту и разойдешься потомъ, можетъ быть, навсегда; тотъ же добрый докторъ Соболевскій съ вѣчно озабоченнымъ вопросомъ объ вашемъ здоровьѣ и своими оригинальными разсказами, перепутанными дѣльными мыслями и саркастическими замѣчаніями; та же шаловливая брюнетка съ вѣчно веселымъ, звонкимъ смѣхомъ, носящаяся по дорожкамъ; тѣ же постныя физіономіи двухъ-трехъ артретиковъ, опирающихся на костыли; таже belle femme, несущаяся въ коляскѣ и окидывающая всѣхъ смѣлымъ взоромъ своихъ черныхъ глазъ. Этого мало: знаемъ въ какую пору и гдѣ кого встрѣтимъ. Право, такое однообразіе изрѣдка нравится до нельзя. Какой то патріархальностію вѣетъ отъ этой жизни и отъ ея монотоннаго строя.

Разсказываютъ, что въ прошлые годы жизнь въ Бирштанахъ была разнообразнѣе. Ресурсы, пикники, на которые съѣзжалось много гостей изъ окрестныхъ мѣстностей, съ тѣмъ только, чтобы повеселиться. Количество самыхъ паціентовъ доходило до 500, 600 особъ. Нынѣшнее лѣто въ Бирштанахъ протекало безъ шумныхъ удовольствій. Это имѣло и дурную, и хорошую сторону....

Часовъ въ пять покидаешь постель. Подъ шумъ молитвъ ксендзовъ, которыя раздаются шопотомъ въ сосѣднихъ комнатахъ, торопишься набросить на себя полотняное пальто и идешь къ бассейну. Сѣрое утро чуть-чуть еще начинаетъ разъигрываться. Еще издали видишь у барьера хорошенькую ножку высокой и стройной блондинки, къ которой пріѣзжаетъ мужъ каждую субботу; дальше по лугу мелькаютъ двѣ соломенныя шляпы съ опущенными чорными вуалями. Все это встрѣчи, которыхъ желаетъ праздное чувство.

Покамѣстъ пьешь воды, стаканъ за стаканомъ, толпы гуляющихъ все болѣе и болѣе увеличиваются. Свѣжія лица, утреннее негляже дамъ, веселый говоръ проходящихъ, какъ нельзя болѣе гармонируетъ съ разъяснѣвшимся утромъ. Только какой то отставной офицеръ въ кавказской буркѣ, несмотря на утреннее тепло іюньскаго утра, флегматически угрюмо расхаживаетъ съ другимъ старымъ холостякомъ—и ведетъ разговоръ объ неудавшихся девяти безъ козырей.

Послѣ водъ навѣстишь знакомыхъ, расположенныхъ въ казармахъ. Визиты эти коротки. Торопишься домой, гдѣ ждетъ шипящій самоваръ на столѣ съ теплыми булками и стаканомъ парнаго молока. На крыльцѣ, заслоненномъ отъ утреннихъ солнечныхъ лучей полотнянымъ жалузи, сидитъ добрый августинецъ съ своей дымящейся трубкой, уже выполнившій свою *миссу*. Два-три слова съ нимъ; часы показываютъ X. Пора отправляться въ ванны. На дорогѣ встрѣчаешь оркестръ музыки, который кончилъ свои утреннія пьэсы. Ихъ внимательно слушали по обыкновенію только пять-шесть евреевъ, сидѣвшихъ все утро у мостика, и два три мальчика-диллетанта, взобравшіеся въ самый павильйонъ.

Просидѣть почти часъ въ теплой ваннѣ, одному скучно до нельзя. Теплая ванна не вноситъ въ усталый организмъ бодрости и энергіи. Полудрема начинаетъ обхватывать все болѣе и болѣе. Къ счастью, моимъ товарищемъ по номеру, въ которомъ стояли двѣ ванны, въ послѣднее время сдѣлался человѣкъ уже пожилой, но человѣкъ *прожившій* жизнь, а *не протянувшій* ее, какъ большая часть нѣкоторыхъ помѣщиковъ. Вездѣ, при всѣхъ условіяхъ хорошо встрѣтить личность, которая отзывается на все свѣжее и молодое, что волнуетъ общество, захватываетъ его интересы и отзывается здоровымъ, трезвымъ словомъ и убѣжденіемъ. Это одинъ изъ тѣхъ немногихъ, съ которыми бы хотѣлось встрѣтиться въ Бирштанахъ и на слѣдующее лѣто.

Послѣ часовой ванны—долгая прогулка, потомъ ранній обѣдъ и грошевый преферансъ при веселомъ говорѣ идущей кругомъ бесѣды, при шумной музыкѣ довольно порядочнаго и сноснаго оркестра. Вечеромъ тутъ же въ ресторанѣ чай, и затѣмъ *вечерняя* прогулка и ранній сонъ. И такъ день за днемъ цѣлый шести недѣльный курсъ. Изрѣдка только, какъ при мнѣ, вечеръ отниметъ спектакль какихъ нибудь жалкихъ аккробатовъ, которые играютъ и ломаютъ свои бѣдныя кости буквально изъ за куска хлѣба; изрѣдка поѣздка на *ту сторону* Нѣмана, гдѣ зеленѣетъ темный боръ съ его лѣтней прохладой. Поѣздка partie de plaisir въ окрестности—въ Пуни, въ Ѣздно......

(Продолженіе впредь).

сего 1861 г. 5% билеты, всего *) 7,668 билетовъ на 2,778,000 рублей, составляющихъ одинъ процентъ съ суммы выпущенныхъ въ обращенiе 5% билетовъ.

Сумма сiя распредѣляется между достоинствами билетовъ слѣдующимъ образомъ:

4,365	билетовъ	100	рублеваго	достоин.	на	436,500 руб.
1,310	—	150	—	—	—	196,500 —
842	—	500	—	—	—	421,000 —
1,064	—	1,000	—	—	—	1,064,000 —
60	—	5,000	—	—	—	300,000 —
21	—	10,000	—	—	—	210,000 —
6	—	25,000	—	—	—	150,000 —
7,668					на	2,778,000 руб.

Возвратъ капитала по означеннымъ билетамъ будетъ производиться съ 1-го октября сего 1861 г. изъ банка, въ который владѣльцы назначенныхъ къ выкупу билетовъ съ требованiями своими могутъ обращаться лично, черезъ почту или черезъ посредство конторъ банка и уѣздныхъ казначействъ.

Для большаго удобства публики, равно и для своевременнаго доставленiя капитала иногороднымъ владѣльцамъ вышедшихъ по тиражу билетовъ, предоставляется билеты эти предъявлять въ банкъ заблаговременно. Желающiе могутъ нынѣ же представлять свои билеты къ учету въ банкъ для полученiя по нимъ капитала, въ билетѣ означеннаго, и процентовъ по день предъявленiя, на основанiи 45 п. положенiя о 5% билетахъ. По всѣмъ билетимъ, назначеннымъ къ выкупу и имѣющимъ быть представленными для полученiя капитала, банкъ проситъ прилагать всѣ принадлежащiе къ билету купоны. Съ иногороднихъ, желающихъ получить свои капиталы черезъ конторы банка, удерживается только 1/6% за трансфертъ, съ лицъ же, которыя потребуютъ высылки капитала по мѣсту ихъ жительства черезъ почту или же въ уѣздныя казначейства, взимается плата при выдачѣ капитала на основанiи существующаго почтоваго тарифа. Желающiе наконецъ оставить свой капиталъ на обращенiи изъ процентовъ въ банкѣ или же прiобрѣсть черезъ банкъ другiе 5% билеты должны объ этомъ письменно заявить съ представленiемъ своихъ билетовъ, на основанiи существующихъ правилъ.

ВАРШАВА.

4-го октября. Въ слѣдствiе манифестацiй, нарушавшихъ общественное спокойствiе, а равно въ ожиданiи предназначавшейся, на слѣдующiй день, въ значительныхъ размѣрахъ, демонстрацiи, поводомъ къ которой должно было служить воспоминанiе о Костюшкѣ,—Царство Польское объявлено, 2 октября, на военномъ положенiи. Демонстрацiя однако состоялась, не взирая на объявленное военное положенiе и на послѣдовавшее воспрещенiе. При выходѣ изъ церквей, много виновныхъ было арестовано. Сколица разсѣяны кавалерiйскими разъѣздами, причемъ ни убитыхъ, ни раненныхъ не было.

(Сѣв. Пч. Н. 221.)

4-го октября. Упорствованiе въ демонстрацiи, предлогомъ къ которой служило воспоминанiе о Костюшкѣ, не хотѣли выйти изъ двухъ церквей, и потому были арестованы въ прошедшую ночь войсками, съ соблюденiемъ должнаго уваженiя къ святости мѣста.

(Сѣв. Пч. Н. 222).

5-го октября. Двѣ церкви, окруженныя войсками третьяго дня, были запечатаны по распоряженiю капитула, всѣ прочiя заперты. *(Сѣв. Пч. Н. 223)*

(Сообщено.)

Рижская нѣмецкая газета помѣстила въ своемъ 227 Н. 30-го сентября, отрывокъ изъ циркуляра Кульмскаго Римско-католическаго епископа, слѣдующаго содержанiя:

Кульмъ, 6 октября (24 сентября).

Кульмскiй епископъ докторъ Iоаннъ фонъ-деръ-Марвицъ разослалъ къ духовенству своей епархiи циркуляръ, въ которомъ, между прочимъ, говорится:

„Вамъ извѣстно, любезные пастыри, что въ настоящее время нѣкоторыя лица стараются всѣми мѣрами установить извѣстнаго рода богослуженiя, съ цѣлью доставить популярность и симпатiю лицамъ, заслуживающимъ въ ихъ глазахъ названiя политическихъ мучениковъ. Если проистекающiя отъ сего послѣдствiя достаточны для произнесенiя приговора, то думаемъ, что устраиватели подобныхъ богослуженiй менѣе всего заботятся объ удовлетворенiи своихъ религiозныхъ потребностей. Они, по видимому, заняты возбужденiемъ массъ католическаго населенiя къ нарушенiю общественнаго порядка. Они прибѣгаютъ для этого къ пѣнiю, преимущественно патрiотическихъ гимновъ, а также къ сопоставленiю нацiональныхъ знаменъ и девизовъ.

Любезные пастыри! Открывать церковь для такихъ недостойныхъ побужденiй, и дѣлать ее ихъ орудiемъ — значитъ злоупотреблять священнѣйшимъ въ мiрѣ. Вы должны съ энергiею и всею святостiю вашего званiя отстранить это злоупотребленiе. Я не хочу этимъ сказать, чтобы вы лишали вашихъ духовныхъ дѣтей благъ религiи и вашихъ молитвъ,—но церковь не терпитъ и не можетъ одобрить богослуженiя, сопровождающагося неумѣстными внѣшними демонстрацiями и при обстановкѣ, прямо указывающей на нечистоту намѣренiй. Будьте и оставайтесь слугами Божiими, но не слугами людей! будьте и оставайтесь вѣстниками мира, но не вѣстниками ненависти, гнѣва и страстей! не оскверняйте алтаря и каѳедры, обращая ихъ въ бурную арену политическихъ тенденцiй, — но дѣйствуйте со всею чистосердечностью на славу Всевышняго, отъ всевѣдущаго и всепроникающаго ока котораго ничто не скроется, и предъ нелицемѣрнымъ судомъ котораго вы должны будете отдать строгiй отчетъ въ своихъ дѣйствiяхъ."

Нельзя не отдать должной справедливости Кульмскому епископу, который съ кротостiю подобающею своему сану смѣло высказываетъ своимъ братьямъ — пастырямъ личное убѣжденiе. Святыня не должна и на мгновенiе переставать быть святынею. Но гдѣ религiозные обряды служатъ порою предлогомъ къ заявленiю манифестацiй, противныхъ общественному спокойствiю, тамъ, къ прискорбiю, эта истина забыта. И какъ рядъ явленiй подобнаго рода повторяется въ нѣкоторыхъ мѣстныхъ костелахъ и до настоящаго времени, то желательно чтобы здѣшнее Римско-католическое духовенство нашло въ словахъ Кульмскаго епископа и для себя благой совѣтъ.

О ДѢЙСТВIЯХЪ

ВИЛЕНСКАГО ГУБЕРНСКАГО ПО КРЕСТЬЯНСКИМЪ ДѢЛАМЪ ПРИСУТСТВIЯ.

въ теченiи iюля и августа 1861 г.

(Окончанiе. См. 78).

21-го августа. Губернское по крестьянскимъ дѣламъ и особое о земскихъ повинностяхъ присутствiя, совмѣстно съ приглашенными уѣздными предводителями дворянства, въ соединенномъ засѣданiи своемъ, по выслушанiи циркулярнаго предложенiя г. быв. министра внутреннихъ дѣлъ, отъ 18 марта сего года N. 20, по предмету составленiя смѣтъ и раскладокъ на особый земскiй сборъ по крестьянскимъ учрежденiямъ и по надлежащемъ обсужденiи сего предмета, опредѣлили: а) суммы, необходимыя на содержанiе по крестьянскому дѣлу учрежденiй назначить къ сбору отдѣльно на текущiй 1861 г. и отдѣльно на будущiй 1862 г.; б) хотя, при опредѣленiи особаго поземельнаго по крестьянскимъ дѣламъ сбора,—примѣняясь къ 13 п. приложенiя къ 55 уст. о зем. пов.,—слѣдовало бы принять за основанiе не одно количество, но и качество земель, раздѣляя ихъ на три главные разряда: хорошихъ, среднихъ и низшихъ, но какъ изъ собранныхъ, невполнѣ удовлетворительныхъ о земельныхъ владѣнiяхъ свѣдѣнiй, видно, что по разряду хорошихъ и низшихъ земель, показано незначительное количество; а также и потому что, вообще, въ здѣшней губернiи неимѣется вполнѣ хорошаго качества земель, которыя нетребовали бы тщательной обработки и особаго удобренiя,—то присутствiе, признавая этотъ способъ, въ настоящее время неудовлетворительнымъ, полагаетъ: всѣ земляныя владѣнiя обложить одинаковымъ поземельнымъ сборомъ, съ тѣмъ, чтобы незаселенныя дворянскiя имѣнiя, показанныя незаселенными до 1853 года, какъ невходящiя въ составъ вновь образуемыхъ обществъ и волостей, отъ сего сбора освободить и чтобы издержки, необходимыя на содержанiе губернскихъ учрежденiй, какъ то губернскаго присутствiя и членовъ отъ правительства въ мировыхъ съѣздахъ, были отнесены къ общему по губернiи сбору, а расходъ на содержанiе уѣздныхъ учрежденiй,— какъ то: мировыхъ съѣздовъ, мировыхъ посредниковъ, выдачу суточныхъ кандидатамъ къ нимъ и содержанiе вольнонаемныхъ землемѣровъ,— на каждый уѣздъ особо; что касается примѣненiя къ Виленской губернiи указанныхъ въ общемъ циркулярѣ министерства внут. дѣлъ, N. 50 способовъ опредѣленiя количества помѣщичьихъ и крестьянскихъ земель, то оно признается неудобнымъ и несправедливымъ, по случаю чрезвычайно неравнаго отношенiя, въ Виленской губернiи, количества крестьянскихъ земель къ помѣщичьимъ, такъ какъ это отношенiе, не только въ разныхъ мѣстностяхъ, но даже въ разныхъ имѣнiяхъ одной мѣстности, весьма различно, а потому назначенiе одной, котя приблизительно вѣрной, нормы для каждаго рода сихъ земель оказывается невозможнымъ. По симъ уваженiямъ присутствiе положило: сборъ этотъ основвть на количествѣ земли, дѣйствительно состоящей въ пользованiи помѣщиковъ и крестьянъ, о чемъ собрать свѣдѣнiя, чрезъ гг. мировыхъ посредниковъ, отъ самихъ помѣщиковъ, возложивъ на нихъ отвѣтственность за правильность цифръ, которыя ими будутъ показаны; в) какъ суммы, необходимой на уплату кандидатамъ къ посредникамъ суточныхъ денегъ положительно опредѣлить не возможно, то на сей предметъ, включить въ смѣту примѣрно, по 300 р. въ годъ на каждый уѣздъ; г) относительно опредѣленiя числа вольнонаемныхъ землемѣровъ, равно размѣра содержанiя каждому, принимая во вниманiе, что при отводѣ крестьянамъ земель, могутъ нерѣдко возникать между ними и помѣщиками споры и недоразумѣнiя, равно имѣя въ виду, что для составленiя грамотъ назначенъ непродолжительный срокъ,— признается полезнымъ назначить къ каждому посреднику по одному вольнонаемному землемѣру, съ содержанiемъ по 300 р. въ годъ. Сверхъ сего содержанiя, назначить землемѣрамъ подесятинную плату, размѣръ которой, источники къ покрытiю сего расхода, равно прiисканiе землемѣровъ, предоставить особому распоряженiю губернскаго по крестьянскимъ дѣламъ присутствiя; д) для составленiя окладныхъ листовъ на настоящiй особый поземельный сборъ, предложить мировымъ посредникамъ, по полученiи отъ помѣщиковъ затребованныхъ, согласно сдѣланному распоряженiю, свѣдѣнiй о количествѣ земли въ помѣщичьихъ имѣнiяхъ и обществахъ временно-обязанныхъ крестьянъ, составить изъ оныхъ общую по участку вѣдомость, одинъ экземпляръ которой прислать въ губернское присутствiе, а другой передать въ уѣздное казначейство, на тотъ предметъ, чтобы, по полученiи утвержденной раскладки, казначейства могли составить новый общiй окладной листъ, основанный уже на сказанныхъ данныхъ, который своевременно, согласно правилъ устава о земскихъ повинностяхъ, долженъ поступить, посредствомъ казенной палаты, на утвержденiе особаго о земскихъ повинностяхъ присутствiя.

Въ засѣданiи, 23-го августа, тѣхъ же соединенныхъ присутствiй, разсмотрѣны и утверждены: смѣта и раскладка на особый поземельный сборъ на издержки по крестьянскимъ учрежденiямъ Виленской губернiи, до слѣдующаго трехлѣтiя, т. е. по 1 января 1863 г.

По смѣтѣ положено:

	на 1861 г.	на 1862 г.	итого.
На губернскiя учрежденiя	9263 р. 90 1/2	12500 р.	21763 р. 90 1/2 к.
На уѣздныя учрежденiя	36526 р. 36 1/2	68600 р.	105126 р. 36 1/2 к.
Всего по губ.	46790 р. 27	81100 р.	126890 р. 27 к.

По раскладкѣ опредѣлено съ десятины:

	на 1861 г.	на 1862 г.
На губернскiя учрежд	по 1/2 к.	по 1/2 к.
На уѣздныя: Виленскаго у.	1 3/4 к.	3 1/4 к.
Трокскаго	2 1/4 к.	4 1/4 к.
Лидскаго	1 3/4 к.	3
Свенцянскаго	2	3 1/4 к.
Ошмянскаго	1 1/2 к.	2 1/4 к.
Вилейскаго	1 1/4 к.	1 1/2 к.
и Дисненскаго	1 1/4 к.	3 1/2 к.

*) Таблицы нумеровъ напечатаны на особыхъ листахъ, экземпляры которыхъ разосланы во всѣ казенныя палаты, уѣздныя казначейства, конторы банка, ратуши и городовые магистраты, равно при NN. 135-мъ Московскихъ и 123-мъ С. Петербургскихъ Вѣдомостей, 177-мъ Сѣверной Пчелы, и могутъ быть получаемы изъ банка по 10 к. за листъ.

tegoż 1861 r. biletów 5% w ogóle *) 7,668 na 2,778,000 rubli, stanowiących jeden procent od summy wypuszczonych w obieg biletów 5%.

Summa ta co do waloru biletów rozdziela się w sposób następujący:

4,365	biletów	100	rublowéj	wartości	na	436,500 rub.
1,310	—	150	—	—	—	196,500 —
842	—	500	—	—	—	421,000 —
1,064	—	1,000	—	—	—	1,064,000 —
60	—	5,000	—	—	—	300,000 —
21	—	10,000	—	—	—	210,000 —
6	—	25,000	—	—	—	150,000 —
7,668					na	2,778,000 rub.

Zwrót kapitałów za temi biletami rozpoczął się od 1-go października roku ter. 1861 z banku państwa, do którego właściciele biletów wylosowanych mogą udawać się z żądaniem osobiście, przez pocztę, albo za pośrednictwem kantorów bankowych i podskarbstw powiatowych.

Dla ułatwienia publiczności, również dla osiągnienia możności zwrócenia we właściwym czasie kapitałów na prowincjach mieszkającym właścicielom biletów wylosowanych, takowe mogą być składane w banku wcześnie. Życzący mogą niezwłócznie składać swoje bilety w banku dla otrzymania wymienionego w nich kapitału i procentów do dnia złożenia biletów, na zasadzie 45 p. ustawy o biletach pięcioprocentowych. Do wszystkich biletów wylosowanych dla spłacenia, które mają być złożone dla otrzymania kapitału, bank uprasza o załączanie wszystkich należących do biletu kuponów. Od mieszkających na prowincji, życzących otrzymać swoje kapitały przez kantory bankowe, zatrzymuje się tylko 1/6 procentu za transfert; od tych zaś, którzy zażądają wysłania im kapitałów na miejsce ich zamieszkania przez pocztę lub do podskarbstw powiatowych, bierze się opłata przy wydaniu kapitału na zasadzie istniejącéj taryffy pocztowéj. Nakoniec życzący zostawić swój kapitał dla procentowania w banku lub przez bank nabyć inne bilety pięcioprocentowe, zechcą zawiadomić o tém listownie, składając zarazem swoje bilety, stosownie do istniejących o tém przepisów.

WARSZAWA.

Dnia 4 października. W skutek manifestacij, zakłócających spokojność publiczną, równie też oczekując zamierzanéj nazajutrz w wielkich rozmiarach demonstracji, do któréj powodem miało służyć uczczenie pamięci Kościuszki,— dnia 2 września Królestwo Polskie ogłoszone zostało na stopie wojennéj. Jednakże, pomimo ogłoszenia kraju na stopie wojennéj i wbrew obwieszczonemu zakazowi, demonstracja miała miejsce. Przy wyjściu z kościołów wielu winnych aresztowano. Tłumy zostały rozpędzone przez objazdy konne, przyczém ani zabitych, ani ranionych nie było.

Dnia 4-go października. Uporni w przyprowadzonéj do skutku demonstracji, do któréj za pozor służyło obchodzenie pamiątki Kościuszki, nie chcieli wyjść z dwóch kościołów, przeto aresztowani zostali przeszłéj nocy przez wojsko, z zachowaniem uszanowania należnego świętości miejsca.

Dnia 5 października. Dwa kościoły otoczone onegdaj przez wojska, zostały z rozporządzenia kapituły zapieczętowone, a wszystkie inne zamknięte.

(*Nadesłano.*)

Ryzka niemiecka Gazeta zamieściła w 227 numerze z d. 30 września urywek z okolnika Chełmińskiego Rzymsko-katolickiego biskupa, następującéj treści:

Chełmno, 6 października (24 września).

Biskup Chełmiński dr. Jan von-der-Marwitz rozesłał do duchowieństwa swojéj diecezji list pasterski, w którym między innemi powiedziano:

„Wiecie, najmilsi pasterze, że w obecnym czasie niektóre pojedyńcze osoby gorliwie pracują nad tém, by utworzyć jakieś osobne nabożeństwa w celu zjednania popularności i sympatji osobom, które wedle ich zdania, zasługują na miano męczenników politycznych. Jeżeli obwarunkowania, towarzyszące im, są dostateczne do objawienia sądu, to zdaje nam się, że ci co urządzają podobne nabożeństwa, mało mają na celu czystą religijność; zajęci bowiem przedewszystkiem śpiewaiem hymnów, treści rozmaitéj, albo wyłącznie patryotycznéj, jako też ubarwienia tego wszystkiego narodowemi chorągwiami i innemi godłami, dążą jedynie do tego, by podbudzać massy ludności katolickiéj do zakłócenia pokoju publicznego.

Mili pasterze! otwierać świątynię dla takich zdrożnych widoków i robić z niéj narzędzie dla siebie znaczy nadużywać najświętszą sprawę. Powinniście zatém z energią i z całkowitą świątobliwością powołania waszego usuwać nadużycia takowe. Co do mnie nie mogę nakazać, żebyście pozbawiali współczłonków kościoła dobrodziejstw religji, jako też modlitw waszych; z tém wszystkiem kościoł nie powinien znosić i pochwalać, żeby temu wszystkiemu towarzyszyły niewłaściwe demonstracje zewnętrzne i inne akcessorja, ukazujące wyraźnie na dwuznaczność zamiarów. Bądźcie i naza wsze pozostańcie sługami Boga, ale nie sługami ludzi, bądźcie i pozostańcie zwiastunami pokoju, lecz nie zwiastunami nienawiści, gniewu i namiętności. Nie zniżajcie ołtarzów i ambon do burzliwéj areny politycznych tendencij, ale w całéj szczerości ducha waszego działajcie w imię chwały Wszechmocnego, od wszystko wiedzącego i przenikającego oka którego nic się nie skryje i przed surowym sądem którego będziecie obowiązani ścisły zdać kiedyś rachunek."

Nie można nie oddać należnéj sprawiedliwości Chełmińskiemu biskupowi, który z łagodnością właściwą swojéj godności śmiało wypowiada swoim braciom-kapłanom swoje osobiste przekonanie. Świątynia nie powinna ani na chwilę przestać być świątynią, lecz gdzie obrzędy religijne służą czasem pozorem do manifestacij przeciwnych spokojności powszechnéj, tam ze smutkiem ta prawda została zapomnianą. A ponieważ szereg objawów tego rodzaju powtarza się w niektórych miejscowych kościołach aż do dziś dnia; życzyć należy, aby tutejsze Rzymsko-katolickie duchowieństwo znalazło w słowach Chełmińskiego biskupa i dla siebie życzliwą radę.

*) Tabelle numerów wylosowanych są wydrukowane osóbno, których pewna liczba egzemplarzy została rozesłana do wszystkich izb skarbowych, podskarbstw powiatowych, kantorów bankowych, do ratuszów i magistratów miejskich, również przy numerach: 135 gazety Moskiewskiéj i 123 gazety Sanktpetersburskiéj, 177 Pszczoły Północnéj, i mogą być otrzymane z banku płacąc po 40 k. za arkusz.

O. CZYNNOŚCIACH

WILEŃSKIEGO URZĘDU GUBERNJALNEGO DO SPRAW WŁOŚCIAŃSKICH

za lipiec i sierpień.

(*Dokończenie Ob. N. 78*).

Dnia 21-go sierpnia. Gubernialny urząd do spraw włościańskich i osóbny urząd o powinnościach ziemskich, łącznie z wezwanymi marszałkami powiatowymi, na połączoném posiedzeniu swojém, po wysłuchaniu okolnego zalecenia p. byłego ministra spraw wewnętrznych z dnia 18 marca roku ter. za N. 20, w rzeczy ułożenia listy i rozkładek osóbnego poboru ziemskiego na urządzenia włościańskie, i po należytém roztrząśnieniu tego przedmiotu, uchwaliły: a) rozłożenie i pobór summ potrzebnych na utrzymanie urządzeń sprawy włościańskiéj, uskutecznić osóbno na rok bieżący 1861 i osóbno na rok następujący 1862; 2) chociaż przy oznaczeniu wysokości osóbnego poziemnego na sprawy włościańskie poboru,—stosując się do 13 p. załączenia do 55 art. Ust. o powin. ziem.,— należałoby brać za zasadę nie samą tylko ilość, ale też i jakość ziemi, dzieląc ją na trzy główne klassy: dobréj, średniéj i złéj, lecz że z zebranych nie zupełnie zaspakajających o ziemskich posiadłościach wiadomości widać, że w klassie dobrych i złych gruntów położono ilość nieznaczną; a niemniéj i z tego względu, że w ogólności w gubernji tutejszéj nie ma zupełnie dobrego gatunku gruntów, któreby nie potrzebowały starannéj uprawy i szczególnego ulepszenia,— przeto sposób ten w obecnym czasie uznając za niedogodny, urząd mniema: na wszystkie posiadłości ziemskie nałożyć pobór poziemny jednostajny, z zastrzeżeniem, żeby nieosiadłe dobra szlacheckie, pokazane za nieosiadłe az do roku 1853, jako niewchodzące do składu formujących się obecnie gromad i gmin, od poboru tego uwolnić, i żeby wydatki niezbędne na utrzymanie urządzeń gubernjalnych, jako to, urzędu gubernjalnego i członków od korony w zjazdach powiatowych, zaspakajane były kosztem ogólnego poboru w gubernji, a koszta na utrzymanie urządzeń powiatowych, jako to zjazdów pośredniczych, pośredników pojednawczych, wydanie pieniędzy dobowych ich zastępcom i opłaty mierniczych z wolnego najmu, żeby ponosił każdy powiat z osóbna; co się zaś tyczy zastosowania do gubernji Wileńskiéj wskazanych w ogólnym okolniku ministerstwa spraw wewnętrznych za N. 50 sposobów oznaczenia ilości gruntów obywatelskich i włościańskich, takowe uznaje się za niedogodne i niesłuszne, z powodu nadzwyczaj nierównego stosunku w gubernji Wileńskiéj ilości ziemi włościańskiéj do obywatelskiéj, ponieważ stosunek ten nie tylko w różnych miejscowościach, ale nawet w różnych majątkach jednéj miejscowości, bardzo jest różny, tak że naznaczenie jednéj, chociażby mniéj więcéj stosunkowo przybliżonéj dla każdego rodzaju tych gruntów normy, okazuje się niepodobném. Z tych uwag urząd postanowił: pobór ten oprzeć na ilości ziemi, znajdującéj się w rzeczywistém posiadaniu obywateli i włościan, o czém zabrać wiadomość, za pośrednictwem pp. pośredników pojednawczych, wprost od obywateli, włożywszy na nich odpowiedzialność za rzetelność cyfr, jakie przez nich będą podane; c) ponieważ summy potrzebnéj na zapłacenie zastępcom pośredników pieniędzy dobowych z pewnością oznaczyć niepodobna, zatém do listy włączyć na ten przedmiot przez przybliżenie, po 300 rub. na rok na każdy powiat; d) co do oznaczenia liczby mierniczych z wolnego najęcia, tudzież wysokości płacy każdemu, mając na uwadze, że przy wydzielaniu włościanom gruntów, mogą między nimi i obywatelami częste wynikać spory, i nieporozumienia, równie też ze względu, że dla ułożenia listów nadawczych naznaczono termin niedługi,— uznaje się za pożyteczne do każdego pośrednika naznaczyć po jednym mierniczym, z płacą po 300 rubli na rok. Prócz téj płacy naznaczyć mierniczym opłatę od dziesięciny, któréj wysokość, zródło do pokrycia tego rozchodu, oraz wyszukanie mierniczych, zostawić do osóbnego rozporządzenia urzędu gubernjalnego; e) dla ułożenia list okładowych na ten osóbny pobór poziemny, zalecić pośrednikom pojednawczym, ażeby po otrzymaniu od obywateli zapotrzebowanych, stosownie do uczynionego rozporządzenia, wiadomości o ilości ziemi w majątkach obywatelskich i w gromadach włościan czasowie obowiązanych, ułożyli z nich ogólną każdego uczącstku tabellę, któréj jeden egzemplarz przesławszy do urzędu gubernjalnego, drugi udzielić kassie powiatowéj, w tym celu, iżby po otrzymaniu rozkładki utwierdzonéj, podskarbstwa powiatowe mogły ułożyć nową ogólną listę okładową, opartą już na rzeczonych danych, która we właściwéj porze, stosownie do przepisów ustawy o powinnościach ziemskich, powinna być podana, za pośrednictwem izby skarbowéj, na utwierdzenie osóbnego o ziemskich powinnościach urzędu.

Dnia 23-go sierpnia, na posiedzeniu tychże urzędów połączonych, zostały rozpatrzone i utwierdzone: lista i rozkładka osóbnego poboru ziemskiego na koszta utrzymania urządzeń włościańskich gubernji Wileńskiéj, do następującego trzechlecia, to jest do 1-go stycznia 1863 roku.

Listą naznaczono:

	na 1861 r.	na 1862 r.	razem.
Na urządzenia gubernjalne	9263 r. 90 1/2	12500 r.	21763 r. 90 1/2 kop.
Na urządzenia powiatowe	36526 r. 36 1/2	68600 r.	105126 r. 36 1/2 kop.
W ogóle w gubernji	46790 r. 27	81100 r.	126890 r. 27 kop.

Rozkładką naznaczono od dziesięciny:

	na 1861 r.	na 1862 r.
Na urządzenie gubernjalne	po 1/2 k.	po 1/2 k.
Na powiatowe: pow. Wileńskiego	po 1 3/4 k.	po 3 1/4 k.
Trockiego	po 2 1/4 k.	po 4 1/4 k.
Lidzkiego	1 3/4	3
Swięciańskiego	2	3 1/4
Oszmiańskiego	1 1/2	2 1/4
Wilejskiego	1 1/4	2 1/2
i Dziśnieńskiego	1 1/4	3 1/2

Dział nieurzędowy.

Wiadomosci zagraniczne.

POGLĄD OGÓLNY.

Podaliśmy w dzisiejszym Kurjerze allokucję ojca ś., wyrzeczoną na tajnym konsystorzu dnia 30-go września. Wrażenie po jéj odczytaniu jest boleśne. Słowa gniewu tłumią uczucia łagodności i przebaczenia. Obraz kościoła skreślony przez Piusa IX jest tak posępny, tak na obu półkulach świata zawichrzony, iż rozpaczać by przyszło, gdyby silna wiara, że Zbawiciel doli jego nie opuści, nie krzepiła serc katolickich. Ojciec ś. narzeka na odstępstwo kapłanów, porwanych prądem spółczesnych wyobrażeń, którzy występują dziś jak przeciwnicy władzy świeckiéj; ale czerpie niewymówną pociechę w jedności biskupów katolickiego świata, w szczodrocie ludów ochotnie znoszących świętopietrze, w miłości nakoniec mieszkańców Rzymu, którzy nie myśląc o innym rządzie, pragną pozostać pod władzą świecką papieża.

Jeżeli tak jest, zadanie rzymskie rozwiąże się samo z siebie; pobyt Francuzów w wieczném mieście staje się zupełnie niepotrzebny, można choć natychmiast przystąpić do powszechnego głosowania, obrońcy władzy świeckiéj mogą być pewnymi, że wyrok ludu rzymskiego będzie szanowany; że mocarstwa utrzymają go w całéj mocy i że Włochy poddać się mu z pokorą będą musiały.

O. Passaglia jest w Rzymie pod opieką pewnego rodzaju żelaznego listu, danego mu przez Francuzów. Chciał on przed zgromadzeniem konsultorów bronić ustnie swój list do biskupów, na mocy bulli Benedykta XIV, dozwalającéj tego rodzaju obrony; lecz kardynał Altieri, ze słusznych zapewne powodów, na to nie pozwolił; list O. Passaglia został przez konsultorów potępiony, wniesiono go na index. O. Passaglia nie ma co dłużéj robić w Rzymie, wkrótce zapewne tę stolicę opuści, a może nawet i Włochy. Podług ostatnich wiadomości, ma on przybyć jeszcze w ciągu października do Wiednia dla odwiedzenia dawnego przyjaciela i towarzysza, professora wszechnicy wiedeńskiéj O. Klemensa Schradera i pozyskać go, jak mówi: „dziełu pojednania kościoła ze swobodami i autonomją narodową." O. Passaglia już od pewnego czasu nie należy do zgromadzenia jezuitów. W Wiedniu ma mieszkać u pewnego kapłana włoskiego. Mówią, że wyjście jego z zakonu znajdzie wkrótce naśladowcę w Innspruku. O. Maksymiljan Klinkowstroem oznajmił bliższym przyjaciołom zamiar przestania być jezuitą. Lekarz miejscowy utrzymuje, że wpływ klimatu tyrolskiego szkodliwie działa na jego umysłowe władze, bo w kazaniach swoich przychylając się ku wyobrażeniom wyzwolonym, rozmija się z duchem zakonu tak dalece, że nagania książki do nabożeństwa i przepisywane w nich prawidła życia prowadzące do extazy. Cokolwiek bądź zdaje się, że O. Passaglia uczynił zły wybor miejscą pobytu, może czułby się swobodniejszym w Anglji, gdzie lord John Ruussell, w mianéj przed tygodniem mowie w Newcastle, oświadczył, iż zupełnie podziela jego zdanie.

Podług ostatnich wiadomości z Paryża zdaje się, że powódź bezimiennych broszur politycznych ma wkrótce ustać. Rząd obmyśla środki poskromienia ich swawoli; dało do tego powód świeżo wydane pisemko: Cesarz Napoleon i król Wilhelm, które umieściło list cesarza Francuzów do króla pruskiego, pisany wnet po odwiedzinach badeńskich, list, który i **M o n i t o r p o w s z e c h n y** i **G a z e t a u r z ę d o w a p r u s k a** ogłosiły za zmyślony. Zapewne sam rząd francuzki dał początek nadużyciu, na które się dziś żali. Cisnął bowiem na świat pamiętne bezimienne broszury, w których niepodobna było zapoznać myśli cesarskiéj. Księgarze, przewidując wielkie zyski, skorzystali z danego przykładu i utworzyli nową gałąź przemysłu, doszło nakoniec do tego, że bezimienny pisarz ośmielił się sfabrykować list tylko co wspomniany. W nim cesarz tłómaczy się i usprawiedliwia ze swego postępowania we Włoszech; następnie wzywa króla pruskiego, aby porozumiał się z nim o sposobach uniknienia wojny z Danją i odpowiedział ustępstwami na ustępstwa, jakie król duński gotów był uczynić dla Niemiec.

Według autora broszury rzeczony list sprawił najpomyślniejszy skutek. Niebezpieczeństwa zagrażające pokojowi Europy zostały odwrócone. Autor dodaje, iż nic nie byłoby łatwiejszego do ustalenia trwałego pokoju, jak szczere i zupełne przystąpienie Prus do przymierza zachodniego. Wystarczyłoby do osiągnienia tego celu uznanie królestwa włoskiego; wspólne z Francją i Austrją głosowanie na zjednoczenie księstw naddunajskich i zawarcie z Francją handlowego traktatu.

Aż dotąd niewiele powiedziećby można przeciw broszurze; jéj pomysły nie raz nawet były już opowiadane; niedawno londyńska Ranna poczta wyłożyła je w sposób rozumny i spokojny. Na nieszczęście bezimienny zatrzymać się nie umiał; chciał, obok troistego przymierza, postawić naukę granic reńskich; dopomniał się o to, co Napoleon I nazywał **ś w i ę t ą z i e m i ą w i e l k i e g o n a r o d u**, z czego ani pędzi ziemi ustąpić nie chciał. A więc pragnął zachować całą przestrzeń objętą między dwóma morzami, zawartą przez Pyreneje, Alpy i Ren; utrzymywał, że wówczas dopiero Prusy zostaną potężnemi, kiedy napiszą na swéj chorągwi: **N i e m c y w o l n e i j e d n o l i t e o d R e n u d o O d r y!**

Ale Francja, naród poświęcenia, walczący za ideę, żąda tylko tego, co mu z prawa należy, a to w zamian za złożone usługi. Dziwna, a nawet gruba sprzeczność zawiera się w tém twierdzeniu. Poświęcenie, które z góry naznacza sobie nagrodę za swą pracę, przestaje być poświęceniem. Autor przypisuje cesarzowi Napoleonowi myśl zbyt poziomą, chęci wynagrodzenia sobie wydatków przyjęcia króla pruskiego, targiem o cząstkę Niemiec.

Jakkolwiek nie podlega żadnéj wątpliwości, że list jest zmyślony, lecz z powodu że wywołał nowe ścieśnienie wolności druku, podamy go w następnym numerze **K u r j e r a**.

W Austrji rzeczy nie posunęły się ani cofnęły na włos. Ciągle jednostajna nędza skarbu, jednostajna nieufność i niewiara w szczerość rządu tak dalece, że w Wiedniu zaniechano nawet myśli uroczystego obchodu rocznicy 20-go października. W Węgrzech komitaty jedne po drugich są rozwiązywane, rząd wojskowy, przez hrabiego Coronini wykonywany z całą dzikością, jakiéj nauczył się w szkole arcyksiążęcia Modeny, co raz dotkliwiéj kraj uciska; sejm kroacki na złożony adres nie otrzymał jeszcze odpowiedzi, ale już to samo złowrogą dlań przyszłość zapowiada, że gdy na dawniejszych posłuchaniach cesarz Franciszek Józef przemawiał do jego wysłańców po słowiańsku, teraz odpowiedział im w języku niemieckim. Sejm siedmiogrodzki nie chce, mimo uniwersał, zjechać się na dzień 4-ty listopada. Bo pierwszy urzędnik kraju hr. Miko, twierdzi, że byłby nieprawnym. Słowem wszystko jest w niepewności i zawieszeniu i zapewne potrzeba będzie jeszcze kilku tygodni, nim w téj mgle świat jaśniéj przejrzy, bo i rada cesarstwa do dnia 4-go listopada odroczona i sam cesarz na parę tygodni odpłynął do Korfu dla oglądania wracającéj do zdrowia małżonki.

W Królewcu odbyła się już koronacja króla pruskiego. Podaliśmy nie zupełne wprawdzie, ale najświeższe telegraficzne doniesienia o wjeździe Wilhelma I do tego dawnego krzyżackiego komturstwa. Duch w jakim się ten obrzęd odbył, odbija się w treści mowy wyrzeczonéj przez króla w przeszły czwartek wieczorem dnia 5 (17) października do członków izb sejmowych:

„Uczułem potrzebę otoczenia się przedstawicielami kraju przed koronacją; dziękuję, żeście na wezwanie moje przybyli.

„Królowie pruscy biorą koronę od Boga. Wezmę więc jutro koronę ze stołu Pańskiego i włożę ją na mą głowę. To jest znaczenie królowania z łaski Bożéj, i w tém spoczywa świętość korony, która jest nietykalną.

„Wiem, że sami tak pojmujecie duch obrzędu, do którego wezwałem was na świadków. Korona jest otoczona nowemi ustanowieniami; podług nich powołani jesteście do udzielania rad koronie; będziecie mi radzić a ja rad waszych słuchać będę.

W ł o c h y.

Genua 20 września. Wiadomo, że Mazzini, straciwszy nadzieję wywołać do jakiego nierozważnego kroku samotnika Kaprery, usiłował rzucić ziarno nieposłuszeństwa między wojskiem i przeciągnąć na swoję stronę stowarzyszenie rzemieślnicze. Skutkiem tych zabiegów, zjazd rzemieślniczy we Florencji, objawił zamiar rostrząsania politycznych zadań. W tym samym celu dręczony gorączkową niespokojnością Bertani, tak głośny niezaprzeczoną gorliwością i wielkiemi błędami z czasu wyprawy Garibaldiego, działając w tym samym duchu co Mazzini, wystąpił z okolnikiem w kształcie listu do jednego z posłów parlamentowych w celu zapalenia umysłów wyrobników. Dla zrozumienia stanu społeczeństwa Włoskiego, we wszystkich jego odcieniach, bliższa znajomość ludzi ruchu jest koniecznością, dla tego odezwę doktora Bertani umieszczamy tu w dosłównym przekładzie.

„Czcigodny pośle,

„Nie potrzebuję uwiadamiać ciebie, jakie niebezpieczeństwa rozprzężenia i niewoli, na krój neapoleonowski nam grożą, ani przekonywać o potrzebie, aby naród pośpieszył z dokonaniem tego, czego rząd nie chciał lub nie umiał uczynić dla jego ocalenia. W tym zamiarze umyślono założyć w Genui towarzystwo zjednoczenia, którego prace połączone z pracami towarzystw dawniejszych, mogłyby je natchnąć większą działalnością i zapalić tym ogniem, który ożywia zwykle piérwsze objawy swobody. Ja Campanella, Mosto, Savi, Celesia, jesteśmy członkami kommisji wybranéj na piérwszém zgromadzeniu; poruczono nam ułożyć statut i adres do wyzwolonych towarzystw Włoskich, oraz przedstawić na ich rozbiór wniesienia, jakie uznamy za najskuteczniejsze i najłatwiejsze do wykonania, aby dójść do środków ogólnych i wprowadzić je w życie. Radzić będziemy, aby każde towarzystwo, rozstrząsnąwszy w swem gronie to arcyważne zadanie, wyprawiło przedstawicieli na walny zjazd wyzwolonych towarzystw włoskich.

„Przeszlemy zatém i tobie szanowny pośle i innym posłom strony lewéj, adres przez nas ułożony, abyście zechcieli wziąść udział w tym zjeździe i połączyć się z przedstawicielami towarzystw patryotycznych w rozprawach i głosowaniu. Takie zgromadzenie wkrótce dójść może do ogromnéj powagi i stać się moralnie wszechwładnem.

„Oczywista, kraj poczyna tracić ślepą ufność, którą położył w rządzie. Zdarzenia co tę ufność zachwiały, stają się coraz widoczniejszemi i groźniejszemi; kraj ujrzy się wkrótce zmuszonym szukać nowéj drogi zbawienia; jeżeli więc nie będzie mógł uwierzyć w środki i ludzi rewolucyjnych, wówczas rzuci się na obłędną drogę ukazywaną mu za nieuchronną. Przywykły do wyglądania zbawienia swojego od tak zwanéj zgody, przywykły ją zasadzać na ogólném i służebném wstrzymywaniu się od spraw publicznych, przyszedł nakoniec do tak opacznego pojmowania rzeczy, iż uwierzył: że każde działanie ludowe musi koniecznie zapalić wojnę domową i okryć ojczyznę zwaliskami. Mimo to, że kraj kocha ludzi naszéj barwy, jako tchnących wielkiem męztwem i zaparciem, nie sądzi ich jednak jeszcze zdolnymi do rządzenia; ci nawet co są pobłażliwszymi zowią nas marzycielami.

„Jest więc rzeczą konieczną, aby zgromadzenie wyzwolone w którem zasiądziecie, zajęło się doraźnym rozwojem programmatu gminowładnego, aby wziąwszy za podstawę swych wniosków liczby i postępki tak nasze jak przeciwników naszych, przeszłe i obecne, starało się kraj przekonać, że droga rewolucyjna jest jedyną, która go zbawić może. To poważne wystąpienie z nauką gminowładną wystarczy ludziom poważnym do osądzenia wyzwolonego stronnictwa i do uznania, że stronnictwo posiada wszystkie warunki do rządzenia krajem. Już w szeregach towarzystwa narodowego rozpoczęło się rozległe zbiegostwo, ale ci zbiegowie nie mają prawidłowego stanowiska, na którem mogliby się skupić. Rozliczne stowarzyszenia wyzwolone nie mają spólnego ogniska, w którem mogłyby zestrzelić swe siły i światło i wskazać drogę, jaką każdy pójść powinien.

„Lewa strona izby, stanąwszy w parlamencie z programatem już znanym i przyjętym, wsparta powagą zgromadzenia już utworzonego i mającego moralnie stać się wszechwładnem, zamieni się niezwłócznie w sejmową większość; a jeśli to nie nastąpi, nic jéj nie pozostanie tylko złożyć umocowanie swoje i po stosownem oświadczeniu zająć właściwe miejsce w nowym gminowładnym parlamencie. W ten sposób znajdzie się lekarstwo na tę okropną chorobę, narod odzyska zdrowie;“

podpisano „*Bertani*“

Turyn 10 października. Dziennik *Italia* pisze: Od kiku dni znowu rozniosły się wieści o zmianie gabinetu; poczęły one krążyć po Turynie, a stąd przeszły do dziennków zagranicznych.

Nie raz to już, a nawet nazajutrz po utworzeniu teraźniejszego gabinetu objawiały się te wieści, lecz wkrótce milkły wobec niedowierzania powszechnego, błahości pobudek, na których je opierano, a mianowicie, wobec oczywistości: że członkowie gabinetu ciągle działali zgodnie.

Nie sądzimy, aby ponowienie tych wieści dziwić kogo miało; nie widzimy więc najmniejszéj potrzeby dla ich wytłómaczenia, domyślać się jakich pokątnych knowań, jakich niecierpliwych nadziei, jakiego spółzawodnictwa stronnictw. Jesteśmy przekonani, że nic podobnego nie wywołało przejawy, na którą patrzymy, jest ona bowiem prostą wynikłością stanu rzeczy i umysłów; obca działaniu stronnictw, wypływa z chwilowych kłopotów, w jakich znajdują się Włochy, z których nie wyjdą, dopóki niebędą rozwiązano dwa wielkie pytania, trzymające dotąd w zawieszeniu ostateczne ich zlanie się w jedno wielkie polityczne ciało. Ta zwłoka zachmurza ufność w ich przyszłość; poczytujemy ten stan zwątpienia za bezzasadny, ale już ta okoliczność, że istnieje, musiała pociągnąć za sobą swoje logiczne następstwa.

Cokolwiek bądź, rzeczą jest oczywistą, że nowe pogłoski o zmianie gabinetu przebrzmią same przez się, jak wszystkie poprzedzające; dla przyśpieszenia atoli tego wypadku, dla niedozwolenia, o ile to jest możliwem, aby się niewcześnie nie odnawiały, bo zawsze jest to złem stanowczem, bo zrodzone z pewnéj niespokojności umysłów, przyczyniają się do jéj wzmagania; poczytaliśmy za rzecz pożyteczną, wytłómaczyć w kilku słowach główne pobudki dowodzące w naszych oczach nie tylko ich niedokładności, ale nawet jawnego nieprawdopodobieństwa.

W istocie bowiem, jak przypuścić, żeby gabinet teraźniejszy miał uledz jakiéj zmianie w przeddzień otwarcia parlamentu? Jakież są świeże zdarzenia nakazujące potrzebę téj zmiany? Nakoniec, czyż podobna, aby w chwili, w któréj baron Ricasoli wytężył wszystkie swe starania, dla urządzenia ministerstwa spraw wewnętrznych; w chwili w któréj uzupełnia jego obręb, w któréj ustanawia 4 dyrekcje zamiast 3-ch, jak z początku zamierzano; w któréj rokowania toczone za granicą ożywiają w nim największe nadzieje pomknięcia o krok najprzód ku ostatecznemu rozwiązaniu sprawy włoskiéj przed otwarciem izb; czyż podobna, mówimy, aby baron Ricasoli wybrał dla złożenia ciężaru, dla opuszczenia swego dzieła, właśnie chwilę, w któréj według wszelkich prawdopodobieństw ma dosięgnąć, jeżeli nie ostateczny cel swych usiłowań i życzeń kraju, to przynajmniéj skutek pełen wagi i znaczenia.

Wiemy, że wymieniano nawet imiona własne.

P. Ricasoli, umysł istotnie parlamentarny, mąż stanu prawdziwie eklektyczny, w pięknem pojęciu tego słowa, wówczas, kiedy chodzi o wybór ludzi, o wybór pomysłów, niema, jeśli go dobrze znamy, ani przesądów, ani uprzedzeń przeciwników. Przedewszystkiem pragnie on urzeczywistnienia prawdziwego programatu włoskiego, t. j. ustalenia całych Włoch w jedno narodowe ciało, spójne, niezależne i silne, pod konstytucyjném berłem Wiktora-Emmanuela. Dla zupełnego urzeczywistnienia tego programatu wszystko poświęci, co tylko minister uczciwy i światły poświęcić może dla dobra pospolitéj rzeczy; pójdzie do tego celu wszelkiemi drogami pewnemi i do których przyznać się można, nie odrzuci systematycznie żadnego pomocnika pożytecznego i szczerego. Byleby celu doścignął, co go to obchodzi jak i kim go doścignie? Może mieć on spółzawodników, ale nie zna nieprzyjaciół. Najszczeréj poda rękę każdemu mężowi rozumnemu, poświęconemu i szczeremu, co zechce przynieść mu swoje spółdziałanie.

Jesteśmy przekonani, że takie a nie inne uczucia ożywiają i barona Ricasoli i jego spólministrów.

W tym składzie rzeczy, zapytujemy wszystkich ludzi rozsądnych, gdzie widzą najmniejszy rozumny powód do zmiany gabinetu?

Z drugiéj strony dziennik medjolański *Bodziec* pisze: że jest w stanie *stanowczo* zaprzeczyć wszelkim pogłoskom o wyjściu z gabinetu p. Peruzzi. Rząd nie myśli bynajmniéj w téj chwili, dodaje tenże dziennik, o żadnéj zmianie w gabinecie włoskim.

Dziennik *Espero* w następnych słowach wyraża się o złożeniu namiestnictwa przez jen. Cialdini:

„*Gazetta del Popolo* oznajmuje dziś rano, sądzimy zaś, że nie myli się, iż za kilka dni namiestnictwo neapolitańskie zostanie rozwiązane i jen. Cialdini nieodzownie złoży swój urząd. Byliśmy przygotowani oddawna do tego, ponieważ wszyscy wiedzieli, że jen. Cialdini nie jednokrotnie oświadczał, iż pragnie usunąć się natychmiast po spełnieniu poruczonego sobie posłannictwa. Na wszelkie nalegania rządu centralnego zawsze jednostajnie odpowiadał, a więc rada ministrów postanowiła: zostawić jenerałowi Cialdini zupełną swobodę złożenia urzędu w chwili, którą uzna za przyzwoitą.

Ustąpienie więc jenerała z posady namiestniczéj, niema innego znaczenia tylko, że zbójectwo zostało już stłumione, a więc władza wyjątkowa w zarządzie krajów południowych jest niepotrzebną, przeciwnie zaś najlepsi sędziowie w téj mierze, poczytują za rzecz pożyteczną, na miejsce zarządu wojennego wprowadzić zarząd cywilny. Nie widzimy zatem, ani odgadnąć zdołamy, jaką wagę przypisywaćby można ustaniu urzędu, który był tylko czasowym, i przeniknąć nam trudno powody tych nieszczęść, jakie niektórym podoba się z tego powodu przepowiadać.

Być może, że stronnictwo czynu, zwolennicy udzielności, wyznawcy systematu pojedyńczych krajów, postarają się zniesienie namiestnictwa użyć za oręż oppozycyjny, ale szczerzy miłośnicy konstytucji, ale ci co pragną iść otwarcie drogą połączenia Włoch w jedną całość t. j. niezmierna większość narodu, ujrzy w zniesieniu namiestnictwa, krok pożyteczny i potrzebny i dopomoże ze wszystkich sił swoich rządowi w jego usiłowaniach, ku tak upragnionemu celowi.

Dziwna jakaś tajemnica pokrywa to wszystko, co ściąga się do jenerała Borgès. Dzienniki klerykalne z wielkim trzaskiem roztrąbiły jego wylądowanie, zwycięztwa; ogłosiły jego proklamacje i widziały świtającą jutrzenkę dźwignienia niedawno upadłego neapolitańskiego tronu. Depesze turyńskie obwieściły jego klęskę, schwytanie i rozstrzelanie; nakoniec obszerny list pisany do dziennika paryzkiego *Czas*, podał w wątpliwość cały zamach, tak, iż sądzić należało, że przybycie Hiszpanów pod dowództwem Borgèsa było wymysłem stronnictwa reakcyjnego. Dziś znowu listy o Borgèsie mówią; nie możemy pominąć ich doniesień; może z téj mgły nakoniec wybije się jakieś światło. I tak dziennik *Ojczyzna* umieszcza następny list z Pizzo (w Kalabrji) z. d. 2 października:

„Obojętność a raczéj pogarda ludności Kalabryjskich dla Hiszpanów, którzy wylądowali w Bruzzano w nocy z d. 14 na 15 września są godne uwagi.

Załączamy tu niektóre szczegóły o tym szalonym zamachu, wyjęte z raportu nadesłanego d. 27 września do intendenta obwodu Monteleone:

„Hiszpanie, który wylądowali w Bruzzano w liczbie 20-tu, wszyscy niemal byli oficerami. Oszukani przez komitet burboński w Malcie, który im przyrzekał najserdeczniejsze przyjęcie za przybyciem ich do Kalabrji, gdzie mieli znaleźć kilka tysięcy powstańców, gotowych oddać się w ich dowództwo,—ci nieszczęśliwi, nie widząc nikogo na brzegu pod Bruzzano, wnet postrzegli niebezpieczeństwo jakie ich czekało.

„Herszt Mittica, zbójca z rzemiosła, zbieg z więzienia w Gerace, nazajutrz dopiero przybył na ich spotkanie na czele 50-ciu bandytów; ale kraj cały był spokojny, dzwony mające bić na gwałt milczały, zapowiedzianego powstania ani śladu.

Nieszczęśliwi oficerowie, widząc się w ten sposób zdradzonymi, postanowili drogo przedać życie.

Rzeczywiście, w utarczie pod Plati o kilka kilometrów od Bruzzano, mężnie stawili czoło; lecz widząc przemagające siły przeciwników, zagrożeni zupełnem otoczeniem, musieli uciec na góry Fabrizia, stanowiące szczyt Apenninów. Gwardje ruchome, bersaglierowie i gwardje narodowe z Arena, Dasa, Citta-Nuova i innych miejscowości, poszły za nimi w pogoń, nękając ich jak dzikie zwierzęta.

Jen. de Godi poszedł naprzód na czele 500 żołnierzy wojska linjowego i bersaglierów, natarł na bandę Mittica, rozbił ją i kazał rozstrzelać 15-tu zbójców co wpadli w jego ręce. Pokonał też bandę Borgesa i kazał rozstrzelać kilku Hiszpanów, poruczając gwardjom ruchoméj i narodowéj ściganie i wytępienie szczątków bandy Mittica, uciekających w głąb kraju. Jen. de Godi z bersaglierami wrócił do Gerace, dla poskromienia garstki reakcjonistów, którzy urządzili tam komitet i znosili się z naczelnikami band zbójeckich.

Ze środka obwodu Reggio donoszą, że co chwila wpadają w ręce władzy zbójcy i zbiegowie wojskowi. Według ostatnich wiadomości niedobitki bandy Mittica, schronili się na góry Gifani i Mamola. W téj chwili doszła wiadomość o śmierci herszta Mittica i wytępieniu jego bandy.

Neapol 6 października Dziennik *Italia* podaje z listu pisanego z Neapolu następne wiadomości:

P. Peruzzi, minister robót publicznych, powrócił ze swego objazdu po krajach południowych i jutro uda się do Ankony i Turynu. Przybędzie znowu za kilka miesięcy do Neapolu, dla otwarcia drogi żelaznéj z Neapolu do Ankony. Pan Peruzzi jest nadzwyczaj zadowolony ze swéj wycieczki, i na miejscu, rozstrzygnął ostatecznie projekta do ważnych praw, jakie zamierza wnieść na parlament. Prace około dróg żelaznych rozpoczęto na odcinku z Salerny do Eboli i na trzech miejscach linji prowadzącéj z Termoli do Tronto. Inżynjerowie rozpatrują linję z Termoli do Foggia, na któréj trzeba było sprostować i zmniejszyć urwistości; do samych prac można będzie przystąpić w ciągu października. Ukończono też plan drogi z Foggia do Kandella, przestrzeń zaś z Kandella do Eboli jest blizką ukończenia na planie. Za kilka dni p. Peruzzi ma oddać z publicznego targu zbudowanie głównego dworca kolei w Neapolu.

W połowie listopada, prace na całéj linji od Salerno do Tronto, będą w zupełnym swym rozwoju; bo dziś trudno jest o robotnika; drzewa oliwne obrodziły tak nadzwyczajnie, że wszystkie niemal ręce są zajęte ich zbiorem. Dokonane przez p. Peruzzi rozporządzenia uczyniły go w Neapolu bardzo wziętym i kochanym.

Zbiór oliwy przyniesie w tym roku nieobliczone zyski dla naszego kraju. Zboże doszedłszy najwyższéj ceny zaczyna być tańszem, od półtora do 2-ch fr. na hektolitrze.

Drugim ziemiopłodem ważnym w naszym kraju, są korzonki alizarja, dające czerwoną barwę, używaną po rękodzielniach tkanin wełnianych i bawełnicznych; mimo obfity tegoroczny zbiór tych korzonków, cena ich trzyma się wysoko i poszukiwanie na wywoz zagraniczny jest bardzo żywe. W Torre-Annuziata buduje się wielki zakład tabaczny; pracuje nad nim 800 robotników. Podobnież wiele rąk zatrudnia rękodzielnia prochu w Scafati.

Od 3-ch tygodni poczęto budować na zaułku Donnaregina naprzeciw pałacu kardynalskiego, obszerną *Górę pobożności*, przeznaczoną na wyzwolenie niedostatniéj ludności z rąk lichwiarzów, pożyczających na zastawy na 120 procentów. Rząd burboński cierpiał tego rodzaju zakłady prywatne; nowa *Góra pobożności*, mająca pożyczać na 6 od sta, otworzy się 7-go listopada, jako w rocznicę wjazdu Wiktora-Emmanuela do Neapolu. Te wszystkie ulepszenia, obok poprawy służby pocztowéj, urządzenia składu na towary, zaprowadzenie pomocniczego oddziału narodowego banku wymównie świadczą, że pod namiestnictwem jenerała Cialdini, mimo orężną wrzawę, rząd wiele zrobił na korzyść handlu i ludności neapolitańskiéj. Co do banku narodowego, dodamy, że podpisał się na 700,000 fr. w pożyczce miasta Neapolu.

Dziennik Rozpraw w Zarysach włoskich, które od niejakiego czasu umieszczać począł odzywa się następnie o jenerale Cialdinim: „W obecnéj chwili, Cialdini zajmuje główne miejsce na spółczesnéj widowni i zajmuje w taki sposób, iż wierzyć należy, że wystąpienie jego nie będzie ostatniem.

Chociaż jen. Cialdini jest posłem, a nawet wybranym we 2-ch obwodach, nie można go jednak dotąd uważać za parlamentarną znakomitość. Raz tylko ukazał się w izbie. Wśród powszechnych oklasków złożył tam przysięgę na posła w przeddzień swego odjazdu do Neapolu. Aż dotąd tryb życia oddalał go od izby, ale nie można twierdzić, że nigdy nie zajmie mównicy, do któréj w ogóle wojskowi okazują wiele zdolności i na któréj, mając wzgląd na zwrot umysłu jenerała, można mu przepowiedzieć wielkie powodzenie.

Jen. Cialdini jest bez wątpienia jednym ze świetnych wojskowych naszego czasu. Wszystko świadczy, że był stworzonym do oręża; rzut oka pewny, oblicze męzkie, kibić wzniosła, chód śmiały. Oczywiście przyrodzenie przeznaczyło go do zawodu, którym poszedł, dla tego też tak w nim wygórował. W kilku słowach opowiemy jego zawód.

Henryk Cialdini urodził się d. 10 sierpnia 1813 r. w villi okolic Modeny. Ojciec jego był inżynjerem dróg i mostów, powołany też został do Reggio dla pracowania w tym wydziale. Jenerał więc nie jest Piemontczykiem; należy do kraju zwanego dziś Emiliją. Młody Henryk umieszczony został przez rodziców w jedném z kollegiów jezuickich; lecz nie lubił swych nauczycieli; wypędzono go za napisanie na tablicy algebraicznego zrównania, w którém osioł miał być równym jezuicie. Może trudno było by dowieść prawdziwości zrównania, ale zdaje się że w Reggio było one trafném, bo wypędzono ucznia za tę niewinną swawolę. Prawda, że nie była ona jedyną w tym rodzaju. W owym czasie wypędzenie z kollegjum jezuickiego było rzeczą nadzwyczajnéj wagi w księstwie modeńskiem; dla takiego niegodziwca wszelaki dalszy zawod życia był na zawsze zamknięty.

Wysłano więc młodzieńca do Parmy na naukę medycyny. Tam pracując nad tym przedmiotem zajmował się i sztukami pięknemi. Bardzo był pilnym w pracowni profesora Tocchi, gdy wybuchnęły wypadki 1831 r. Cialdini ognistéj duszy, jeden z pierwszych zaciągnął się pod chorągiew narodową. Odbył wojnę razem ze zbrojnem powstaniem i znalazł się objętym kapitulacją ankońską. W tym że samym czasie ojciec jego wplątany w sprawę polityczną, został skazany na więzienie. Z Ankony Cialdini udał się do Paryża, gdzie w odosobnieniu pracował nad naukami a szczególniéj matematycznemi. W r. 1833 wyprawa don Pedra obudziła w nim wojenne pochopy i rozstrzygnęła całą jego przyszłość.

W r. 1833 don Miguel panował w Portugalji i rzecz dziwna, ten książe przywłaszczyciel przez wszystkich najwsteczniejszych w Europie poczytany został za zapaśnika prawowitości i prawa Boskiego. Jakoż gdy brat jego don Pedro przedsięwziął przeciw niemu wyprawę, wnet otoczyło go współczucie wszystkich ludzi wyzwolonych w Europie, wojsko jego składało się z wychodźców politycznych wszystkich narodów. Cialdini, chory, nie mógł należeć do pierwszéj wyprawy, ale w marcu 1833 r. udał się do półku, do którego zaciągnął się jak prosty grenadjer. Opatrzono go wielu listami zaletnemi i między innemi i jen. Lafayette za nim pisał, ale nie chcąc zawdzięczać swego wyniesienia tylko osobistemu męztwu, rzucił te listy w morze.

Młody Włoch miał udział we wszystkich bitwach, rozwinął świetnie wrodzoną sobie odwagę, zasłużył na stopień podporucznika i Krzyż *Wieży i Miecza.*

Po zwycięztwie półki cudzoziemskie rozwiązano; składowe ich części wnet utworzyły nowe półki, które przeszły do służby hiszpańskiéj, bo wojna domowa wybuchnęła wówczas w tym kraju. W r. 1835 Cialdini wszedł w stopniu porucznika do strzelców Oporto utworzonych i dowodzonych przez jenerała włoskiego Borsa di Carminati, którego został adjutantem.

Jener. Manfredo Fanti był porucznikiem w tymże samym półku. Młody oficer odznaczał się we wszystkich bitwach, do których należał i po kolei ostrzem oręża zasłużył na krzyże, medale i stopnie. Brat jego był podporucznikiem w półku strzelców Oporto; pewnego dnia wojsko królowéj Krystyny cofało się, ścigali je karliści. Cialdini nie widzi go przy sobie; dowiedział się, że raniony wpadł w ręce nieprzyjaciół; wskoczył na koń, śród gradu kul wpada na przeciwników porywa towarzysza broni, kładzie go przed sobą i wraca do swoich, nie odniosłszy ani jednéj rany. Żyje on dotąd w Walencji w Hiszpanji, gdzie osiadł nie mogąc dłużéj służyć. W r. 1841 Borsa, jenerał Cialdiniego, skazany był na śmierć za udział w sprzysiężeniu jen. Diego Leon przeciw marszałkowi Espartero. Cialdini został usunięty ze służby czynnéj; przez 2 lata musiał mieszkać w Walencji, gdzie poślubił młodą i piękną Hiszpankę z dobréj szlacheckiéj rodziny.

W r. 1843, Narwaez przybrał go za adjutanta; odbył więc przy jego osobie wyprawę, która obaliła Espartero. Odznaczył się jak zwykle, i Narwaez, który go lubił, mianował go dowódzcą bataljonu i podpółkownikiem. W 1847 przeniesiony do żandarmerji, wysłany został do Francji, dla zbadania organizacji téj broni.

W 1848 wybuchnęła rewolucja włoska. Nie wahał się ani chwili poświęcić się usłudze własnego kraju. Poleciał do Modeny, gdzie znalazł, że dowódzcą żandarmerji naznaczony był kto inny, udał się do Medjolanu, gdzie rząd tymczasowy przyjął go dość ozięble, nakoniec do wojska, gdzie jen. Durando dodał go naczelnikowi swego sztabu panu Massimo d'Azeglio. Przy oblężeniu Vicency niebezpiecznie był raniony; zjednał on sobie takie poważanie nieprzyjaciół, że marszałek d'Aspre odwiedzał go często dopóki rana nie zgoiła się i odesłał opatrzonego paszportem, aby niebył kłopocony.

Po powrócie do Turyn mianowano go półkownikiem 29 półku piechoty. Potrafił zaprowadzić karność w tym półku złożonym z pierwiastków obcych; a chociaż cierpiał jeszcze skutkiem rany, wziął udział w krótkiéj nieszczęśli-

wiéj wyprawie Nowarskiéj. „Szczęściem pólk mój niewie, mówił, że jego półkownik jest na pół umarły.“ W 1855 znajdujemy go w Krymie dowódcą brygady i uczęstnikiem sławnéj bitwy nad Czarną. Posunięty tam został na stopień jenerał-majora. Nakoniec w 1859 urządziwszy strzelców alpejskich dowodzonych później przez Garibaldiego, objął rząd nad pierwszą dywizją piemoncką i był jednym z bohaterów téj bitwy pod Palestro, która tak świetnie zagaiła wyprawę, w któréj Wiktor-Emmanuel mianowany został przez Zuawów kapralem ich półku. W owym czasie król zaszczycając go szczególnemi względami, mianował go jednym ze swych adjutantów. Nie widzę potrzeby opowiadać jego przewag pod Ankoną i podczas oblężenia Gaety. Te wypadki są świeże i powszechnie wiadome.

Jenerał Cialdini uchodził dotąd za tak zwanego męża czynu i dzielnéj ręki. Podziwiano w nim nadewszystko świetne męztwo, zimną krew i pewność rzutu oka. Nie należy jednak do tego typu, cokolwiek nieokrzesanego, jaki niekiedy odznacza wojowników tego rodzaju. Jest on oświecony, obeznany z literaturą nadobną, posiadający wysoką światową ogładę. Jego rozkazy dzienne są pełne ognia i tchną powiewem poezji. Porywczy, wrzący, ale nie złośliwy dał tego dowód w Messynie, kiedy po napisaniu listu do jen. Fergola, w którym za ostro odbiły się wspomnienia domowéj hiszpańskiéj wojny, napisał doń nazajutrz słowa, jakie ze szlachetnego serca płynąć były powinny, dla starca, w którym może zanadto wygórowało uczucie obowiązku.

Okoliczności zamieniły jen. Cialdini na męża stanu. Przypadkiem niemal został wice królem neapolitańskim. Jeszcze nie nadszedł czas sądzenia go na tém stanowisku. Dotąd znalazł tam powodzenie, gdzie inni upadli, używając środków trochę excentrycznych. Jenerał zdaje się nabierać upodobania w polityce, jest to rzecz prosta, wkrótce będzie miał lat 50 a dotąd wiedzie mu się na téj drodze. Jeżeli wojna nie pochłonie całéj jego działalności, zajmie się pewnie sprawami kraju; nie myślę, abym się mylił, twierdząc, że jest w nim duch mówczy, może trochę nie prawidłowy ale samorzutny i dobitny.

Przed kilku dniami niektórzy szeptali wyraz *pronunciamiento* i zdawali się lękać, aby Cialdini nie wniósł do Włoch téj zgubnéj hiszpańskiéj zasady.

Nic nie upoważnia do podobnego domysłu. Prawda, że listy namiestnika neapolitańskiego, rozmijają się niekiedy ze zwyczajami biurokracji. Naczelnik wydziału może zalęknąć się; włosy jego mogą najeżyć się z przestrachu, ale nie daje jeszcze prawa, myślą nawet posądzać człowieka, który zawsze walczył za sprawę wolności.

PAŃSTWO KOŚCIELNE.

Allokucja wyrzeczona przez naszego ojca św. papieża Piusa IX.

Na tajnym konsystorzu 30 września 1861 r.

„Wielebni bracia,

„Każden z was przypomina sobie, z jaką boleścią naszéj duszy, często opłakiwaliśmy w waszém gronie, mnogie i godne łez krzywdy wyrządzone kościołowi apostolskiemu, stolicy apostolskiéj i nam samym, z wielką szkodą społeczności cywilnéj, przez rząd piemoncki, przez sprawców i pomocników tego zgubnego rokoszu; a nadewszystko w nieszczęśliwych krajach włoskich, które tenże rząd przywłaszczył z równą niesprawiedliwością jak gwałtem. Dziś, wśród niezliczonych i coraz cięższych ran nieustannie zadawanych św. naszéj religji przez pomieniony rząd i przez ludzi, uczęstników obrzydłego sprzysiężenia, płakać nam przychodzi nad naszym ukochanym synem, dostojnym waszym towarzyszem, czujnym arcybiskupem kościoła neapolitańskiego, znakomitym z pobożności i cnoty, którego widzicie tu obecnego, i który pochwycony ręką żołnierską wydarty był własnej owczarni, z wielką boleścią wszystkich uczciwych ludzi. Wszyscy wiedzą, jakim sposobem siepacze tego rządu i tego rokoszu, pełni chytrości i oszukaństwa i obrzydliwi w drogach swoich, wznowili zbrodnie i szaleństwa dawnych odszczepieńców, i wylewając się na całą wściekłość przeciw rzeczom świętym, usiłują z gruntu wywrócić, gdyby to była rzecz kiedykolwiek możliwa, kościół Boży i religję katolicką; wyrwać ze wszystkich dusz jéj zbawienną naukę; obudzić i zapalić wszystkie złe namiętności.

Wówczas zdeptano wszystkie prawa Boskie i ludzkie; pogardzono wszystkiemi cenzurami kościelnemi, biskupów, z codziennie wzrastającym zuchwalstwem, wypędzano z ich stolic, wtrącano do więzień, największa część wiernéj ludności pozbawioną została swych pasterzów, kapłani świeccy i zakonni obarczeni najgorszém obchodzeniem się i wydani na łup wszelkiego rodzaju niesprawiedliwości. Zniszczono zgromadzenia zakonne, ich członków wyrugowano z domów i doprowadzono do ostatecznéj nędzy; dziewice Bogu poświęcone zmuszone są żebrać chleba; poodzierano, znieważono i zamieniono na jaskinie złodziejów najczcigodniejsze kościoły; rozszarpano dobra kościelne; zgwałcono lub przywłaszczono powagę sądów duchownych; pogardzono i zdeptano prawa kościelne. Wowczas pootwierano szkoły niegodziwych nauk, po wszystkich miejscach rozdawano paszkwile i bezecne dzienniki, wyszłe z ciemności, z niesłychanym nakładem zbrodniczego sprzysiężenia. Te umysły szkodliwe i obrzydłe biją na naszą św. wiarę, na religję, na pobożność, na poczciwość, na wstyd, na cześć i cnotę, wywracając prawdziwe i niezachwiane prawidła ustaw wiecznych i przyrodzonych; prawo osobiste i powszechne, wolność należna każdemu i własność doznaje napaści; zasady rodziny i społeczeństwa cywilnego są zburzone; dobre imie wszystkich ludzi uczciwych, oczernione fałszywemi oskarżeniami, szarpane największemi obelgami; wyuzdane żądze życia i wylanie się na wszystko, bezkarność wszystkich występków i błędów, jest codzień więcéj zasilaną, rozkrzewianą i pomnażaną.

Niema nikogo, coby nie widział jaki opłakany szereg klęsk, zbrodni, i nieszczęść wszelkiego rodzaju rozlał się szczególniéj na nieszczęśliwe Włochy, w skutek tego wielkiego i zbrodniczego rokoszu. Albowiem, że użyjemy słów proroka (Ozeasz. Roz. IV.—IV. 5) przekleństwo, kłamstwo, mężobójstwo, kradzież i cudzołóztwo zalały świat, i krew pokryła się krwią.

Tak jest, serce jest zasmucone i przejęte zgrozą, słowa zamierają dla opisania téj wielkiéj części miast królestwa Neapolitańskiego spalonych i obróconych w perzynę; znacznej liczby cnotliwych kapłanów, zakonników, obywateli wszelkiéj płci, wieku i stanu, niewyłączając nawet złożonych chorobą, wystawionych na najniegodniejsze obelgi; wtrąconych do więzienia albo pozabijanych w najdzikszy sposób bez najmniejszéj nawet formy sądowéj, i któż nie będzie przejęty najgłębszym smutkiem, widząc tych ludzi tych buntowników, uniesionych szaleństwem bez żadnego uszanowania, dla sług ołtarza, dla godności Biskupiéj lub kardynalskiéj, bez żadnego względu na nas, na tę stolicę apostolską, na świątynię i rzeczy święte, na sprawiedliwość i ludzkość, wszędzie rozsiewających ruiny i spustoszenia? I któż są ci, co tak postępują? Oto ludzie, co nie rumienią się, z najbezczelniejszym bezwstydem twierdzić, że pragną nadać kościołowi wolność a Włochom przywrócić uczucie moralności. Więcéj jeszcze niewstydzą się żądać u Papieża Rzymskiego, aby przychylił się do ich niesprawiedliwych żądań, z obawy, aby większe jeszcze nieszczęścia nie runęły na kościół. Ale co wielebni bracia sprawia nam największą boleść, to, że wielu członków duchowieństwa świeckiego i zakonnego, a z téj liczby niektórzy nawet okryci godnościami kościelnemi, nikczem[illegible] uniesieni zgubnym duchem błędu i buntu, niepom[illegible] na powołanie i powinność, zboczyli z drogi praw[illegible]y, pochwalają zamiary bezbożne, i z wielkim żalem [illegible] ludzi uczciwych, stali się kamieniem obrazy i zgo[illegible]szenia. Do tych wszystkich opłakiwanych przez [illegible] nas nieszczęść przybyła nowa boleść. Niesłychan[illegible]ym aż do dni naszych przykładem, w kraju Mexykańskim ludzie pełni zbrodni, zapaleni podobnąż nienawiścią do katolickiego kościoła, niculękli się ogłosić najniesprawiedliwsze, najsprzeczniejsze z władzą z ustawami i z nauką tegoż kościoła, prawa. Wydarli dobra kościelne, złupili ołtarze, prześladowali członków duchowieństwa i zakony, powyganiali z klasztorów dziewice Bogu poświęcone oderwali od owczarni, wysłali na wygnanie po niezliczonych zniewagach samych Biskupów. Te wszystkie niemal ofiary zbiegły się do naszego miasta i przyniosły nam wielkie pociechy, przykładem cnót posiadanych w tak wysokim stopniu.

Niedosyć na tém, w innej części Ameryki w nowéj Grenadzie niedawno wichrzyciele pospolitego porządku, zagarnąwszy najwyższą władzę, ogłosili występny wyrok, zabraniający władzy kościelnéj, wykonywać swego urzędu bez przyzwolenia rządu świeckiego. Rozproszyli oni członków sławnego towarzystwa Jezusowego, które złożyło tak wielkie usługi religji i społeczeństwu, więcéj jeszcze, zmusili legata stolicy świętéj opuścić w ciągu trzech dni granicę ich kraju. W obec tak opłakanego wywrótu rzeczy Boskich i ludzkich, łatwo pojmiecie, wielebni bracia, całą gorycz naszéj boleści. Wszakże, w pośród tych dolegliwości i ucisków, których nigdy niezdołalibyśmy przenieść bez osobliwej Boskiéj pomocy, sprawia nam najwyższą pociechę godny podziwienia widok religji, cnoty i odwagi naszych wielebnych braci Biskupów włoskich i całego świata katolickiego. Ci wielebni bracia rzeczywiście, przywiązani do nas i do téj Piotrowéj stolicy przez najściślejsze węzły wiary, miłości i uszanowania, niedając się zastraszać żadném niebezpieczeństwem, spełniając swój urząd z nieśmiertelną chwałą swego imienia i stanu, nie przestają żywym głosem i pełnemi mądrości pismami nieustraszenie bronić sprawi Boskiéj, Jego świętego kościoła, téj stolicy apostolskiéj, jéj praw i nauki, sprawy słuszności i ludzkości, nieprzestają czuwać z największém staraniem nad całością swych owczarni, zbijać nauki fałszywe i błędne nieprzyjaciół, i mężnie opierać się ich bezbożnym usiłowaniom. Niemniejszą czujemy radość, widząc jak świetnie kapłani, wierne ludy włoskie i całego chrześcijańskiego świata, wstępując w ślady swych duchownych zwierzchników, na tém co raz większą zakładają chwałę, że jawnie oświadczają względem nas i téj apostolskiéj stolicy, miłość, uszanowanie i godną podziwienia gorliwość w wyznawaniu i obronie naszéj najświętszéj religji. A jak nasi wielebni bracia, ich duchowieństwo i wierni najżywszy biorą udział, w ostatecznych kłopotach, w które wtrąciło w nas wyzucie z największéj części naszego świeckiego dziedzictwa, sądząc że niema większéj zasługi, niema nic chwalebniejszego i pobożniejszego dla nich jak użyć, z najgorętszą gorliwością przez swe pobożne i dobrowolne szczodroty ciężkim kłopotom téj świętéj stolicy.

Jakoż w pokorze naszego serca składając najżywsze dzięki Bogu wszelkiego pocieszenia, który raczy, przez tę znakomitą pobożność i szczodrobliwość koła Biskupów oraz wiernego ludu przynosić nam osłodę, pociechę i siłę w pośród naszych trosk i goryczy, szczęśliwi też jesteśmy, iż możemy na nowo wyrazić w obliczu świata, nasze uczucie głębokiéj wdzięczności, ich to bowiem wsparciu, ich pomocy wyłącznie winniśmy, że możemy podołać ogromnym coraz wzrastającym ciężarom téj świętéj stolicy.

Niemożemy tu, wielebni bracia, pominąć milczeniem statecznych dowodów rzeczywistego przywiązania, niezłomnéj wierności, nieograniczonego posłuszeństwa i wspaniałéj szczodroty, tego ludu rzymskiego, jakie względem nas okazał, pragnąc w ten sposób najwidoczniéj dowieść do jakiego stopnia chce najmocniéj ulegać nam, téj stolicy apostolskiéj, i téj władzy świeckiéj, która nam służy; z jakiem oburzeniem odpycha i potępia zbrodnicze knowania i zamachy tych, co starają się rozniecić niepokój w jego łonie i wpędzić go w sidła. Czyż sami, wielebni bracia nie patrzyliście na tylokrotne szczere, nie tajone i serdeczne objawy, przez które lud rzymski tak przez nas ukochany okazywał uczucia swéj odziedziczonéj wiary, téj wiary zasługującéj na najwyższe pochwały?

Owoż, ponieważ mamy Boską obietnicę, że Pan nasz Jezus Chrystus, będzie ze swym kościołem aż do skończenia wieków, że nie przemogą przeciw niemu bramy piekielne, jesteśmy przekonani, że Bóg nie zawiedzie nas swém słowem i że nadejdzie dzień, dzień cudów, w którym Bóg okaże, że ta straszliwa burza nie powstała, aby zatopić nawę kościoła, lecz aby ją jeszcze wyżéj podnieść.

Tymczasem, nieprzestawajmy wielebni bracia wzywać z całego naszego serca i bez przerwy Najpotężniejszego orędownictwa, Najświętszéj i Niepokalanéj Marji Panny; modlimy się i błagajmy we dnie i w nocy w najgorętszych modlitwach Boga najlitościwszego, który jest samą dobrocią, którego potęga równa jest Jego dobroci, którego dzieła są pełne miłosierdzia, aby raczył co najprędzej skrócić dni pokusy, aby wyciągnął nad społeczeństwem cywilnem i chrześcijańskiem tak okrutnie znękanem, Swoją pomocną prawicę i rozlał na wszystkich skarby Swéj łaski i Swego miłosierdzia, aby nawrócił wszystkich nieprzyjaciół kościoła i św. stolicy, aby ich naprowadził na ścieżki sprawiedliwości, aby Jego wpływ Wszechmocny rozproszył wszystkie błędy, obrócił w nicość wszystkie bezbożności aby najświętsza Jego religja, w której przedewszystkiem spoczywa nawet zasada szczęśliwości i pokoju doczesnego ludów, żyła, kwitnęła i coraz trwaléj panowała na całéj ziemi.“

Dziennik *Petersburski francuzki* pisze: „Dziś 13-go (5) października otrzymujemy dziennik paryzki *Świat (Le monde)* w którym list z Rzymu zajmuje całe 2 kolumny i zawiera rodzaj życiorysu ojca Passaglia. Korrespondent *Świata* przedstawia najsmutniejszy wizerunek tego jezuity; czytając jednak to pismo, mocno dziwi, że takiemu człowiekowi wolno było tak długo nosić suknię zakonną, że jego zwierzchność nie znalazła innego sposobu ukarania jego zgorszeń i błędów, tylko poruczając mu katedry uniwersyteckie i mianując go członkiem kommisji do ułożenia bulli: *o Niepokalaném poczęciu*.

W dzienniku paryzkim *Kraj* czytamy: że przy spełnieniu wyroku śmierci na Locatellim kat wziął się tak niezręcznie, że nie odciął gillotyną szyi nieszczęśliwego, ale oderznął mu część głowy i twarzy, tak, iż ten okropny widok wywołał okrzyk oburzenia i zgrozy, tém większy, że jak wiadomo z zeznań prawdziwego zabójcy, Castrucci'ego Locatelli był niewinnym. Zwierzchność duchowna rozkazała odbyć nabożeństwo za duszę téj ofiary sądowego błędu.

Francja.

Paryż 10 października. Król pruski przed wyjazdem z Compiégne wręczył pp. Thouvenel, marszałkowi Vaillant i marszałkowi Magnan, wielkie wstęgi orderu Orła czarnego. Książe Bassano otrzymał ozdoby Orła czerwonego 1-go stopnia z brylantami. Książe de Cambacéres, jenerał Rolin, jenerał hrabia de Montebello, jenerał książe Moskwy, jenerał Fleury, hrabia Bacciocchi, książę de la Tour d'Auvergne, jenerał Frossard, otrzymali wstęgi tegoż orderu 1-go stopnia; 15-cie innych osób król obdarzył mniejszemi krzyżami.

Cesarz ozdobił jenerała Bonin wielką wstęgą orderu legji honorowéj, jenerał-adjutanci baron Manteuffel, Alvensleben, hrabia Pourtales poseł pruski w Paryżu, otrzymali krzyże wielkich urzędników. Nadto dano ozdoby różnych stopni innym oficerom i urzędnikom cywilnym, towarzyszącym w podróży królewskiéj.

Książe Napoleon i księżna Marja Klotylda, przybyli wczoraj 7-go października, do Brestu z Ameryki. Ta podróż zwykle trudna odbyła się bardzo szczęśliwie. Młoda księżna nie doznała choroby morskiéj, czyniącéj żeglugę po tych burzliwych morzach tak przykrą, Podróż z Bostonu do Brestu trwała dni 9 i pół.

Cesarz wyznaczył trzech urzędników swego domu do zostawania przy osobie króla niderlandzkiego przez czas pobytu jego we Francji, a mianowicie: adjutanta swojego półkownika Favé, szambelana margrabiego de Conegliano i koniuszego margr. de Caux. Udadzą się oni na granicę i towarzyszyć będą królowi aż do Compiégne.

Senator wice-hrabia de la Guéronière, wrócił do Paryża z wycieczki swojéj do Pyreneów, dokąd jeździł dla poprawy zdrowia, Niesłusznie dzienniki zagraniczne utrzymywały, że wice-hrabia de la Guéroniere zwiedzał Niemcy i Węgry.

Dnia 11 października. Książę Napoleon i księżna Klotylda przybyli wczoraj do Paryża o godzinie 11-éj wieczorem.

Wszystkie wiadomości nadchodzące z portów francuzkich, zwiastują wielki napływ zboża.

Dnia 13 października. Marszałek Mac-Mahon ma wystąpić z nadzwyczajnym przepychem w Królewcu. Cesarz otworzył mu nieograniczony kredyt; dwór jego będzie zupełnie francuzki, służba ubrana tak, jak to miało miejsce za dawnéj monarchji. Umyślnie wysłany architekt zbuduje już osobną salę, mogącą pomieścić około cztery tysiące osób Cesarz przysłał marszałkowéj Mac-Mahon 50,000 na strój balowy. Sam książe Magenta bardzo podobał się w Compiégne królowi pruskiemu; przyznać też potrzeba, że jeśli jest pierwszym wodzem cesarstwa, jest także wzorem ukształconego światowego pana.

Król niderlandzki Wilhelm III, przybył d. 12 do Compiégne. O kwadrans na szóstą, cesarz w pełnym jeneralskim mundurze z wielką wstęgą orderu Lwa niderlandskiego (żółtą z zielonemi brzegami), wjechał w otwartym powozie z jenerałami Fleury i Montebello z orszakiem przewodników (guides) i przybył do dworca kolei żelaznéj, zamienionego na ogromny salon przyjęcia, gdzie mer kompjeński, jenerał Clerambault półkownik przewodników i półkownik zuawów gwardji czekali na naj. pana.

Cesarz przechadzał się około pięciu minut na chodniku dworca, gdy pociąg przywiózł króla.

Cesarz postąpił naprzód dla przyjęcia swego gościa przy wyjściu z wagonu. Król Wilhelm III miał na sobie wielką wstęgę orderu legji honorowéj. Obadwaj monarchowie serdecznie ścisnęli sobie ręce i weszli do salonu, gdzie miały miejsce przedstawienia. Król niderlandzki ma oblicze otwarte, okazał się bardzo uprzejmym dla władz zebranych na jego powitanie, nn. pp. wsiedli do otwartego powozu, zaprzężonego czterema końmi wzdłuż; sześć powozów podobnież czterokonnych zabrały orszak obudwu monarchów. Po drodze nieprzejrzane tłumy witały wesołemi okrzykami królewskiego gościa. Na dziedzińcu zamkowym znowu wyciągnęli się we dwa szeregi; uderzenie w bębny zwiastowało przyjazd. Cesarzowa, mając przy sobie księżniczkę Annę Murat, otoczona paniami pałacowemi i wielkiemi urzędnikami korony, zeszła aż na dół schodów, król niderlandzki zbliżywszy się, ukłonił się i ścisnął rękę n. pani; podał ramię cesarzowéj, cesarz prowadził księżniczkę Annę Murat.

Przebywszy salę lazurową i wielkie pokoje, cesarz towarzyszył królowi do przeznaczonego dlań mieszkania.

O godzinie 7-éj wspaniały obiad zgromadził cały dwór, w wielkiéj galerji Diany. Król zajął pierwsze miejsce mając cesarza po prawéj, cesarzowę po lewéj.

Książe Napoleon, księżne Klotylda i Matylda są oczekiwane na jutro w zamku.

Między zaproszonymi do Compiégne wymieniają: pana de Forcade ministra skarbu z małżonką, państwo Magne, p. Rouland, hrabiego de Chasseloup-Laubat ministra marynarki, p. Baroche, hrabiego de Nieuwerkerke p. Thiry, państwo Conneau i p. Leona Gozlan.

Rodzaj rozrywek podobny zupełnie do tych, jakiemi bawiono króla pruskiego. Na polowaniu, mającem się odbyć w poniedziałek dnia 14-go, następca tronu będzie towarzyszył ojcu w stroju łowczego z czasów Ludwika XIV.

Anglja.

Londyn, 12 października. Monitor powszechny zwraca uwagę czytelników na mowy miewane w rozmaitych miejscowościach Anglji przez członków parlamentowych do swoich wyborców. Nie bez słuszności organ urzędowy francuzki każe szukać prawdziwego ducha Anglji raczéj w tych mowach, niż w dziennikach londyńskich. W pierwszych przemaga poważny a szczery pogląd na rzeczy; w drugich gra namiętność, zaostrzająca ciekawość i schlebiająca narodowéj dumie. Dla tego też, im zgromadzenie do którego mówcy parlamentowi przemawiają, jest oświeceńsze, tém chętniéj słucha słów pojednania, stałego z Francją przymierza i potrzeby obmyślenia środków, aby rządy europejskie wybrnęły z konieczności utrzymywania ogromnych sił lądowych i morskich, i zwrócenia całéj uwagi narodów na polepszenie zamożności i dobrego wewnętrznego bytu.

Pięknie łączą się z tym poglądem obchody naukowe, mające właśnie teraz miejsce po główniejszych miastach Anglji. Uszanowanie dla nauki jest wielkie w tym narodzie. Wszyscy najznakomitsi mężowie stanu czują synowskie uszanowanie i wdzięczność dla uniwersytetów, w których złote dni młodości pędzili, w których urośli dla ozdoby kraju. Otóż lord Palmerston dnia 11-go października w Southampton wręczył dyplomata kandydatom, którzy zasłużyli na pochlebne świadectwa z odbytych egzaminów oxfordzkich. Ta okoliczność żywo zajmowała miasto i jego okolice. W mowie swojéj, lord Palmerston przedstawił korzyści naukowego wykształcenia, głównie zaś zwrócił uwagę na pożytek wypływający z egzaminów i konkursó[illegible]w.

Dniem wprzódy, otwarcie szkoły umiejętności ścis[illegible]ych, było zagajone przez lorda Granville, pana Gladston[illegible] i inne znakomitości. Zebranie wieczorem w Saint-Geo[illegible]rges Hall było wspaniałe. Główną mowę wyrzekł p. Gla[illegible]dstone, którą przyjęto z zapałem. Pan Gladstone wym[illegible]wnie rozwiódł się nad postępami sztuk i nauk w nowszy[illegible] czasach.

Młodszy syn królowéj Wiktorji k[illegible]siąże Leopold ma przepędzić zimę we Francji południow[illegible]éj, z powodu zatrważających objawów choroby piersiow[illegible]éj.

Austrja.

Peszt, 5-go październik[illegible]a. Rząd uczuł potrzebę uniewinnienia się w oczach l[illegible]dności, które sądził, iż prowadzi wszelkiemi manow[illegible]ami swéj awanturniczéj polityki, bo ogłosił z powodu r[illegible]ozwiązania sejmu pewien rodzaj apologji po rumuńsk[illegible], serbsku, słowiańsku i rusińsku. Zdaje się, że chciał ukryć ten panegiryk przed ludnością węgierską i niemiecką, bo drukarnia cesarska, ograniczyła się tylko oświeceniem ludności nie węgierskich i nie niemieckich, gdy tymczasem najbliżéj to obchodzi lud węgierski i należało go przed innymi w téj mierze oświecić. Wszakże dzienniki węgierskie i niemieckie nie chciały, aby światło ukrywało się pod korcem i umieściły wierne tłómaczenie tego dzieła, płodu pióra pana Schmerlinga, lub raczej jego sekretarza; inni przypisują ojcowstwo jego panu Plener (ministrowi skarbu), bo rozdawanie brosznry odbywa się przez jego agentów.

Nie przytaczam żadnego wyjątku z tego pisma, bo jest tylko słabą treścią poselstwa cesarskiego i mowy pana Schmerlinga, wyjąwszy pewną usilność dowiedzenia, że rząd bronił prawa ludności przeciw pokrzywdzeniom ustaw 1848 r. Zobaczymy, czy wywrze na ludnoście rumuńskie i słowiańskie wpływ, jaki rząd osięgnąć sobie zamyślił.

Nie jednokrotnie już gabinet przez rządowe swe narzędzia, usiłował kłócić ludności i rozpalać nienawiści plemienne i religijne. Dziś te usiłowania dają się sprawdzić urzędowie po wielu komitatach; urzędnicy i ajenci czekający na posady, oddani zostali pod opiekę wojskową, aby ich zasłonić od pozwów sądowych za bunty i rozniecanie rozruchów, które starają się wywołać między ludnością wiejską, przez zachęty do wojny domowéj, zastraszając ją najniedorzeczniejszemi baśniami. Te podżegania stały się tak częstemi i ohydnemi, że sami wieśniacy chwytają tych ajentów i oddają w ręce sprawiedliwości, ale natychmiast zwierzchność wojskowa, wywołując ich przed sąd własny, czyni wszelkie wyśledzenie prawdy nie możliwem. Wszakże w komitacie Temeskim rzeczy wzięły obrót tak zastraszający, że władze musiały nakazać badania; komitat zaś sprawdziwszy wszystkie czynności tych ludzi, przesłał cesarzowi bardzo dobitne przedstawienie przeciw knowaniom ajentów rządowych. Wywod rzeczonego badania jest najciekawszym spółcześnym dokumentem. Słudzy rządowi głośno opowiadają nieposłuszeństwo władzom konstytucyjnym a szczególniéj zachęcają wieśniaków do buntu. Powszechność oczekuje co cesarz i kanclerz powiedzą na te oskarżenia.

Pan Pomperi opowiada w dzienniku swoim *Magiar-Orszag*, że p. Weiss, redaktor dziennika *Rozpraw* zaszczycił go odwiedzinami. Redaktor węgierski winszuje śmiałemu obrońcy mglistego konstytucjonalizmu pana Schmerlinga, że będzie mógł nakoniec sprawdzić na miejscu, w jaki sposób wykonywa się w Węgrzech konstytucja i rząd prawny.

Ktoby mógł temu uwierzyć? Królewska rada namiestnicza w Budzie, ów zbiór dawnych urzędników Bacha, lub sędziów, którzy potracili swe posady po komitatach i którzy szukając nowego stanowiska społecznego, znaleźli je w zakładzie inwalidów zwanéj namiestnictwem królewskiém, dziś naradza się, czy nie nadszedł czas, aby się wszyscy podali do uwolnienia od służby. Gazeta *Dunajska* nie myli się mówiąc, że nacisk mniemania publicznego tworzy te cuda. Węgry były od wieków wspaniałemi, przebaczą mnogie błędy a nawet zbrodnie żałującym, byleby ze skruchą swoją nie czekali wybicia ostatniéj godziny. Jeśli namiestnictwo królewskie postanowi złożyć swe urzędowanie, spełni tylko obowiązek prawa, bo samoistnienie namiestnictwa jest już wierutnem bezprawiem.

Piszą z Wiednia d. 6-go października do *Gazety Hamburskiéj Boersenhalle*:

Obawy wylądowania ochotników włoskich na brzegi Adrjatyku ponawiają się nierównie żywiéj jak na wiosnę; zdaje się, że rząd austryjacki rzeczywiście otrzymał doniesienie, że wychodztwo węgierskie spólnie z innymi zapaleńcami, przygotowuje zamach na brzegi południowe. Przypuścić niemożna, aby miano uderzyć na brzegi austryjackie ale jest bardzo prawdopodobnem, że istnieje zamiar pośpieszenia z pomocą Czarnogórzanom i powstańcom Hercogowińskim tudzież wylądowania w Albanji dla wzięcia tyłu wojsku tureckiemu. Skutkiem tych obaw podwojono środki ostróżności na całem wybrzeżu austryjackiem od Triestu do Zary. Tym końcem eskadra przelotna wypłynęła na morze i krążyć będzie w téj stronie. Rzeczona eskadra ma rozkaz nacierać na pełnem morzu i zatapiać wszystkie statki przewożące ochotników, skoroby ujrzała, że te statki zamierzają podpływać pod brzegi austryjackie lub tureckie.

Nadto, te rozporządzenia austryjackie nie będą sz[illegible]kodliwemi sprawie czarnogórskiéj, nie będą też pomo[illegible]cnemi sprawie tureckiéj; bo wdanie się dyplomatyczne [illegible]ossji i Francji na rzecz Czarnogórzan działa bardzo s[illegible]prężyście w Konstantynopolu. Chociaż Rossja jeszcze [illegible] nie wysyła swéj floty na zatokę Kattarską, jak błędnie [illegible] twierdzono, niemniéj jest rzeczą prawdziwą i stanowczą, że książe Łabanów, poseł rossyjski w Konstantynopolu [illegible], najsilniéj protestował nie tylko przeciw wszelkiemu [illegible] napadowi Turków na Czarnogórzan, ale nawet przeciw b[illegible]lokadzie tego kraju.

Wiedeń 9 października. Dekret[illegible]em 7-go października cesarz mianował szambelana Kapy [illegible] de Kapywar, zastępcą naderspana komitatu pesztańskie[illegible]go, złożył on przysięgę w ręce naj. pana.

Deputacja sejmu zagrzebski[illegible]ego upoważniona do złożenia adresu, znajduje się od 5[illegible]-ciu dni w Wiedniu; dotąd cesarz jéj nieprzyjął. Mów[illegible]wią, że naj. pan pragnie, żeby Ban był obecnym przy wr[illegible]ęczeniu adresu. W téj chwili odbywają się rokowania [illegible]między Zagrzebiem i Wiedniem o otrzymanie cofnienia adr[illegible]esu lub przynajmniéj o zmianę jego formy.

Dziennik Praw [illegible]ogłasza ustawę o nietykalności i nieodpowiedzialności cz[illegible]łonków rady cesarstwa i sejmów prowincjonalnych. [illegible]We wstępie powiedziano: (my i t. d. *za zgodą* dwóch [illegible]zb naszéj rady cesarstwa rozkazujemy i t. d.).

Lwów 7 października. Redaktor dziennika Głos (Zygmunt Kac[illegible]kowski, słynny powieścio-pisarz), został skazany za po[illegible]dżeganie do zdrady państwa, na pięć lat warownego wi[illegible]ęzienia *Carcero-duro*, na stratę praw szlachectwa i praw redaktorskich, oraz na konfiskatę połowy kaucji.

D[illegible]nia 4 października uwięziono wielu uczniów. Szkoły przem[illegible]ysłowéj dyrektor uczynił im surowe upomnienie; wieczor[illegible]em znaczny tłum, złożony z rzemieślników wyprawił m[illegible]u kocią muzykę i powybijał okna. Podobnyż objaw ponowił się nazajutrz; ale tym razem nietylko dyrektor p. Kunerth był przedmiotem tych obelg, tłum przeniósł się pod mieszkanie księdza Odelgiewicza, znienawidzianego z powodu kazań przeciw objawom religijnym i politycznym. Tłum niezmierny nie mógł być inaczéj rozpędzony, głównodowodzący hr. Mernsdorf, który osobiście przybył na miejsce zaburzenia, rozkazał wystąpić wojsku, które w krótkim czasie oczyściło ulice i pochwytało wichrzycielów. Zbiegowisko ustało dopiero o godz. 11 w nocy. Policja ma ogłosić ostrzeżenie, że w razie nowych zbiegowisk, żołnierze otrzymali rozkaz używania broni, nawet bez uprzednich ostrzeżeń władzy cywilnéj.

Tygodnik *Stowarzyszenia narodowego* pisze: „Zamiar zaprowadzenia jednolitéj konstytucyjnéj Austrji na zasadzie konstytucji lutowéj, może być od dziś dnia poczytywany za zupełnie upadły. Nawet Austrja niemiecka, jedyna część cesarstwa, w któréj wierzono w powodzenie tego wielkiego przedsięwzięcia, nawet i mianowicie miasto Wiedeń, w ciągu ostatnich kilku tygodni całkowicie stra-

ciły pewność i nadzieję powodzenia. Nic wprawdzie dotąd nie dowodzi, aby gabinet, a szczególniéj p. Schmerling zrozpaczał o swem dziele, ale sama istota rzeczy czyni to bardzo prawdopodobném. Z upadkiem konstytucji lutowéj upadnie i p. Schmerling, jedyny człowiek, którego miano za zdolnego do ocalenia cesarstwa. Dodajmy, że jest niepodobna konstytucyjnie zmienić konstytucję lutową; że więc każdy zamiar przejścia z systematu państwa jednolitego do państwa federacyjnego, pociągnęłoby za sobą zejście z pola prawnego, zdobytego z takim trudem. Jeśliby ta zmiana rzeczywiście nastąpiła, tyle tylkoby zyskano, że cesarstwo rozprzęgłoby się w sposób doskonale konstytucyjny i prawny. Austrja znajduje się w matni, z któréj niepodobna cofając się wybrnąć, bo wpadłaby w wilczą jamę.

Dzienniki wiedeńskie obejmują tekst projektu do prawa o druku, który p. Schmerling wniósł d. 4 października na izbę poselską rady cesarstwa. Główne rozporządzenia tego projektu prawa, dzielącego się na 4 rozdziały i 45 artykułów są następne:

Rozdział pierwszy, rozporządzenia ogólne:

Art. I. Patent d. 27 maja 1852 o druku znosi się; na przyszłość druk rządzony będzie przez niniejsze prawo i kodeks karny, o ile nie zmienią go poniższe rozporządzenia. Nasze władze, rada cesarstwa i sejmy prowincjonalne, nie będą ścieśnione przez te rozporządzenia w ogłoszeniach czynionych przez nie w obrębie służących sobie prawnych prerogatyw.

Art. II. Prawo składania, wydawania i sprzedaży druków urządzone jest przez ustawy o przemyśle. Wyższa władza krajowa może udzielać, zachowując prawo cofnienia, pozwolenie sprzedaży pism czasowych; władza zaś policyjna pozwolenie przedawania obrazków pobożnych, książek do modlitwy osobom wymienionym i w obwodzie wymienionym. Prawo wykonywania ich przemysłu nie może być cofnięte drukarzom, księgarzom i innym posiadaczom zakładów, które według brzmienia prawa o przemyśle d 20 grudnia 1859 r. mają być do tego upoważnione, wyjąwszy wypadki zwyczajne i przez prawo przewidziane tylko w następnych razach:

a) kiedy druk wydrukowany, wydany lub rozdany zawiera zbrodnię, albo kiedy przemysłowiec był 3 razy potępiony w ciągu jednego roku za wykroczenie lub uchybienie w rzeczy ogłoszenia podług ogólnego kodeksu karnego, albo za niedbalstwo lub zaniechanie obowiązków włożonych na jego rzemiosło;

b) kiedy ten przemysłowiec był potępiony nie za treść druku, ale za jednę z czynności przewidzianych przez art. 7-my prawa 20 grudnia 1859 o przemyśle. Cofnienie prawa wykonywania professji nie będzie mogło mieć miejsca, tylko po upływie trzech miesięcy po wydaniu uzasadniającego go wyroku. Będzie miało miejsce w przypadkach przewidzianych przez § 6 na czas oznaczony lub na zawsze; w przypadkach przewidzianych przez § *a*, na rok, na zawsze zaś po powtórném wykroczeniu.

Art. III) Poprzedzające rozporządzenia, mogą być zastosowane nie tylko do wyrobów prassy perjodycznéj, ale do wszelkiego odwzorowania dzieł umysłowych lub dzieł sztuki przez środki mechaniczne lub chemiczne.

Art. IV) Za pisma perjodyczne mają być uważane takie, które wychodzą przynajmniéj raz w miesiąc ale nie dzieła wychodzące poszytami.

Rozdział drugi.

Rozporządzenia tyczące się utrzymania porządku w rzeczy druku.

Art. V) Każdy druk zawierać powinien nazwisko drukarza i miejsca, gdzie był drukowany. Wyjmują się od tego obowiązku: listy oznajmujące (o urodzeniach, ślubach, śmierciach) bilety wizytowe, formularze i faktury kupieckie i t. p.

Każdy numer lub poszyt pismo perjodycznego powinien prócz tego obejmować przynajmniéj nazwisko jednego z odpowiedzialnych wydawców.

Art. VI) Ten co chce wydawać pismo perjodyczne, powinien oznajmić o tem przynajmniéj na 30 dni przed ogłoszeniem swego pisma, prokuratorowi cesarskiemu i władzy bezpieczeństwa powiatowego. To oznajmienie ma zawierać:

1. Tytuł pisma perjodycznego, 2) nazwiska i zamieszkanie redaktorów, który wymienieni być powinni na piśmie, dowody uzdolnienia wymagane przez artykuł 8-my; 3) nazwiska i zamieszkanie wydawców i drukarzów. Kiedy władza uzna to oznajmienie za niedostateczne, żąda, aby było uzupełnioném; jeśli je uzna za dostateczne, ostrzega żądającego, aby złożył kaucję, która powinna być zaliczoną przynajmniéj na tydzień przed zaczęciem wydawania czasopisma. Jeżeli władza w ciągu dni 30-tu nie uczyni żadnego postanowienia, czasopismo będzie mogło być ogłaszane z zupełnem prawem, byleby przynajmniéj kaucja wymagana przez prawo została złożoną.

Art. VII) Uchybienia poprzedzającym rozporządzeniom karane będą grzywnami od 50 do 500 zł. r. a w danym razie więzieniem od 8 dni do miesiąca.

Art. VIII) Aby być redaktorem odpowiedzialnym czasopisma, należy być obywatelem austryjackim, zamieszkałym w miejscu wydawania i używać w zupełności praw cywilnych.

Nie mogą być przyjęci za redaktorów odpowiedzialnych ci, którzy ulegli potępieniu sądowemu za zbrodnię, wykroczenie, lub uchybienie wypływające z żądzy zysku, lub czynności przeciwnych obyczajom publicznym.

Art. IX) Wszystkie pisma perjodyczne, zajmujące się bieżącą polityką, obowiązane są do składania kaucji. Dzienniki urzędowe są od niéj wyjęte.

Art. X) Kaucja wynosi 8,000 zł. r. za pisma codzienne wychodzące w miastach liczących 60,000 ludności; 6,000 w miastach 30,000 lub więcéj; 4,000 w innych gminach. Połowa téj kaucji dostateczną jest na pisma wychodzące najwięcéj 3 razy na tydzień.

Art. XIII) Jeden egzemplarz każdego pisma perjodycznego powinien być składany władzy policyjnéj w chwili ogłoszenia lub rozdawania; jeden egzemplarz każdego innego pisma, obejmującego najmniéj 5 arkuszy druku, powinien być składany przynajmniéj na 24 godzin przed ogłoszeniem.

Art. XV) Wydawca i redaktor każdego pisma perjodycznego obowiązany jest na czele swego numeru umieszczać wszystkie sprostowania przesyłane sobie przez władzę.

Art. XVI). Toż samo ma miejsce z wyrokami wydanemi co do brzmienia pism perjodycznych.

Art. XVII) Zabrania się roznoszenia, rozdawania, sprzedaży, lub obwoływania po ulicach, zbierania prenumeratorów, osobom nie upoważnionym przez policję.

Art. XIX) Wykroczenia, lub uchybienia przewidziane w tym rozdziale ulegają przedawnieniu, po upływie 6-ciu miesięcy, od dnia popełnienia wykroczenia lub uchybienia.

Rozdział trzeci.

O czynnościach ulegających karze, które mogą być popełnione przez samo brzmienie druków.

Art. XX) O ile czynność przewidziana przez obowiązujące prawa karne, popełniona będzie przez brzmienie pisma perjodycznego, o tyle rozporządzenia tych praw mają być do niéj stosowane.

Oświadczenie redaktora lub wydawcy, że nieuznaje się za odpowiedzialnego za brzmienie pism udzielonych mu przez osoby trzecie, nie uwalnia go ododpowiedzialności.

Ale nie może być sądownie pociągany za wierne powtórzenie posiedzeń rady cesarstwa, lub sejmów prowincjonalnych.

Art. XXI) Ogłoszenie aktu zaskarżenia lub aktów sądowych przed publicznym przewodem sprawy, karane jest grzywnami, od 50 do 500 zł. r.

XXII) Ten, który w ciągu trwania processu rozwodzi się z uwagami lub domysłami o jego wypadku, lub usiłuje zjednać mniemanie powszechne dla mniemania mogącego uprzedzać wyrok sądowy, ulegnie karze więzienia od jednego do 3-ch miesięcy.

Art. XXIII) Wiadomości o miejscu lub kierunku działań wojennych sił cesarskich lądowych lub morskich, o liczbie, poruszeniach wojsk, zapasach żywności lub bojowych; będą karane w razie, gdyby miały być niebezpiecznemi dla państwa, lub gdyby były zabronione przez osóbny rozkaz, grzywnami od 50 do 500 zł. r., a w danym razie więzieniem.

Rozdział czwarty.

O przewodzie prawnym za przewinienia druku:

Art. XXIX) Zbrodnie i wykroczenia popełnione w drodze druku będą sądzone przez sądy wyższe; uchybienia przez sądy powiatowe.

Art. XXXI) Każde czasopismo rozdawane wbrew przepisom niniejszego prawa, lub mające być z urzędu ścigane, policja może natychmiast zabrać.

Art. XXXII) Kiedy chodzi o wytoczenie pismu processu przez osobę prywatną, sąd wyrzec wprzód powinien, czy skarga ma być przyjętą.

Art. XXXIX) Rozprawy tak przed sądami, jak przed trybunałami powiatowymi, są ustne i jawne.

Art. XL) Jawność może być zabronioną przez wzgląd na obyczaje.

Wiedeń 10 października. Cesarz przyjął wczoraj, przy obecności prezesa dikasterjum Kroackiego, deputację upoważnioną do złożenia mu adresu sejmu zagrzebskiego.

Wice prezes sejmowy baron Kuslau przemówił w języku kroackim. Naj. pan odpowiedział, że zastanowi się uważnie nad adresem i da mu wiedzieć późniéj swoje postanowienie.

Arcy-książęta Ferdynand-Maxymiljan i Karol-Ludwik, udadzą się na koronację króla pruskiego.

Gubernator siedmiogrodzki hr. Miko wprowadził w urzędowe piśmienne stosunki władz, użycie języka węgierskiego. Jenerał dowodzący w Siedmiogrodziu, hr. Monte-Nuowa nie chciał przyjmować pism w języku węgierskim i żądał, aby były pisane po niemiecku. Własnoręczny list cesarski przesłany wprost do hr. Miko, wyraził niezadowolenie monarchy, że zarząd gubernatorski siedmiogrodzki zapoznał jego rozkazy. Hr. Miko zalecił odtąd, aby przy każdem piśmie węgierskiém załączano tłómaczenie niemieckie.

Peszt 6 października. Rozwiązanie zgromadzeń komitatowych nie ustaje. P. Schmerling wpadł na myśl naśladowania użytego niegdyś środka przez książęcia Metternicha i hr. Apponyi, t. j. na miejscu naderspanów, naznaczania administratorów komitatów. Zdało się mu, że nie wykracza z drogi prawnéj, ponieważ godność naderspana przywiązaną jest w niektórych zdarzeniach, do godności innych dostojeństw koronnych i tak naprzykład: Palatyn jest zawsze naderspanem pesztańskim, prymas naderspanem ostryhomskim, arcy-biskup erlauski naderspanem hewezkim; w razie zaś osierocenia stolicy arcy-biskupiéj, dopóki nowy arcy-biskup mianowanym nie zostanie, rząd naznaczał tymczasowego administratora. To więc, co w praktyce konstytucyjnéj było wyjątkiem, ks. Metternich i hr. Apponyi chcieli zamienić w prawidło. Wszakże ostać się to nie mogło, inni naderspanowie nie przyjęli rzeczonych administratorów do swego grona; sejm uznał przyjęcie przez nich urzędów zá główne wykroczenie, sàm hr. Apponyi musiał wyrzec się i swego planu i posady.

Dziś, rząd niemogąc znaleźć dostatecznéj liczby komisarzów królewskich, wrócił znowu do wybiegu administratorów. Przyszło do targów, każdemu z nich zapewniono ogromne utrzymanie pieniężne, a po spełnieniu przez nich tymczasowego obowiązku administratora, pozaręczano wysokie i dochodne posady rządowe.

Mówią, że hr. Forgach wyjednał od pana Schmerling, iż urzędnicy komitatowi zostali uwolnieni od wszelkiego uczęstnictwa w poborze podatków, nie zagłosowanych przez sejm; tudzież, że popis wojskowy zawieszony zostanie aż do zwołania przyszłego sejmu.

W Siedmiogrodziu położenie rządu jest dziwnie kłopotliwe; gubernator hr. Miko odmawia zwołania osóbnego sejmu, twierdząc, że sejm węgierski jest spólnym dla obu krajów. Jeżeli zaś, za zdaniem hrabiego Miko, pójdą i inni członkowie urzędu gubernji, sejm w żaden sposób działać nie może, bo gubernja jest jego istotną i składową częścią.

Za przykładem feldmarszałka hr. Coronini wszyscy dowódzcy wojskowi przywłaszczyli sobie władze sędziów, policji, cenzorów teatralnych, obyczajowych, przepisują nawet krój i barwę sukień.

W Miskolcz, komendant zabronił przedstawienia niektórych sztuk teatralnych, nie dla tego, aby w nich znalazł co nagannego, lecz że widzowie żywo klaskali. W Koszycach żołnierzom niepodobał się śpiew Garibaldiego, wpadli więc z bagnetami na śpiewaków; dyrektor policji chciał przywrócić porządek i w tém zamieszaniu sam został pchnięty bagnetem.

Wiedeń, 11 października. Cesarz wyjechał wczoraj zrana z Rejchenau do Triestu i Korfu. Ta podróż ma zabrać około 10-ciu dni.

Chciano tu, przez publiczny objaw, obchodzić rocznicę konstytucji 20-go października, lecz należało zaniechać tego projektu, na który mieszkańcy wiedeńscy złém okiem patrzyli.

Prusy.

Berlin, 13 października. Monitor pruski (Staatsanzeiger) ogłasza prawidła wyborów poselskich na sejm, mający zmienić posłów wybranych 30-go maja 1849 r.

Gazeta pruska umieściła programat komitetu wyborczego szląskiego. Na czele rzeczonego komitetu znajdują się książe Hatzfeld, hrabia York, baron Vincke-Olbendorf i t. d. Ci członkowie najwyższéj artystokracji nie łączą się wcale ze stronnictwem feodalném, jak się to pokazuje z następnego miejsca ich okolnika: „Przywrócenie feodalności w społeczności i państwie jest hasłem, a obalenie teraźniejszego gabinetu piérwszym celem feodalnego stronnictwa. Bezwględność jego zasad i gorycz jego oppozycji przeciw mężom zaszczyconym ufnością królewską doszły do stopnia, który powinien otworzyć oczy każdemu patryocie na niebezpieczeństwa tryumfu tego nieprzebłaganego kierunku. Najczynniejsze uczęstnictwo wszystkich wyborców może jedynie odwrócić podobne niebezpieczeństwo od naszéj ojczyzny.“

DEPESZE TELEGRAFICZNE.

PESZT, 9 października. Większość członków rządu siedmiogrodzkiego, postanowiła nie ogłaszać uniwersału zwołania sejmu, ponieważ ustawy dają im moc protestowania przeciw wszelkim nieprawym żądaniom, sejm zaś osobny jest w sprzeczności z ogłoszoném zjednoczeniem Węgier zagłosowaném 1848 roku.

P. Mailath usunął się od wszelkiego uczęstnictwa w sprawach namiestniczego zarządu.

Wiadomości podane przez dziennik **Wiek** (Siécle) o konferencjach węgierskich i postanowieniach uchwalonych w Genui okazały się fałszywemi. Nie było wcale umocowanych węgierskich w tém mieście.

Monitor powszechny pisze: Dekretem cesarskim, z dnia 9 paździenika, zgodnie z przedstawieniem ministra marynarki i osad, kontr-admirał Jurien de la Graviere, członek honorowy rady admiralicji, został mianowany dowódzcą dywizji morskiéj, mającéj odpłynąć do zatoki meksykańskiéj; kontr-admirał Edward Penaud został na jego miejscu radcą honorowym admiralicji.

TURYN, 11 października. Dziennik florencki **Nazione** ogłasza wiadomości z Rzymu z dnia 8-go. Zaciągi zbójców nie ustają. Wieść krąży, że zbójcy uderzą razem na rozmaite miejsca krajów południowych. Komitety burbońskie w Marsylji i Rzymie rozwinęły ogromną działalność.

TURYN, 12 października. Wiadomość o wyjeździe Garibaldiego nie sprawdziła się. Dekreta tyczące się organizacji administracyjnéj będą podane dnia jutrzejszego do podpisu królowi.

Jenerał Cialdini za przyczynę złożenia namiestnictwa podaje ustanie zbójectwa i przywrócenie bezpieczeństwa powszechnego w krajach południowych.

Gazeta urzędowa ogłasza dekret dozwalający grzebać w kościele N. Panny święto-krzyskiéj we Florencji, zwłoki Włochów dobrze zasłużonych ojczyźnie.

MARSYLJA, 12 października. Z listu pisanego z Tulonu do Marsylji dowiadujemy się, że lord Palmerston ma przybyć do owego miasta dnia 16-go października; miał nawet rozkazać nająć dla siebie pokoje w hotelu pod **Krzyżem maltańskim**.

Inny list z Neapolu, z dnia 9, utrzymuje, że Borgès posunął się pod Catanzaro i usiłował uderzyć na to miasto. Podług jednych miał ponieść porażkę; podług drugich miało to być tylko poruszenie udane.

Piszą z tegoż miasta z dnia 8, że co najśpieszniéj wyprawiono cztéry bataljony bersaglierów do Kalabrji.

Wiadomość podana przez dziennik **Democrazia** dnia 4-go, o rozstrzelaniu Borgesa nie potwierdziła się.

Ambassada siamska, która opuściła Rzym dnia 7, wsiadła znowu na okręt Asmodeusz.

Ruch wojska między Tulonem, Włochami i Afryką nie ustaje. Oddziały jazdy, przybywające z Afryki codziennie wysiadają na brzeg w Port-Vendres.

BERLIN, 12 października. **Gazeta pruska** zapewnia, iż nie ma potrzeby nawet utrzymywać, że list cesarza Francuzów do króla pruskiego, umieszczony w świeżo wydanéj broszurze: „Cesarz Napoleon i król Wilhelm“, jest zmyślony. Monitor powszechny toż samo oświadczył.

WIEDEŃ, 12 października. Rozniosła się wieść, że deputacja serbska zerwała rokowania i opuściła Konstantynopol.

HAGA, 12 października. Król wyjechał ze swego pałacu dziś w nocy o $2\frac{1}{2}$ do Francji. Ma wrócić dnia 19-go.

TURYN, 13 października. Listy z Rzymu z dnia 10-go donoszą, że w skutek rozkazu ojca ś. sądzenia broszury bezimiennéj: „Pro causa italiana“, kardynał Altieri prefekt kongregacji indexu, wyznaczył na to ośmnastu konsultorów, którzy uznali, że broszura przeciwną jest nauce kościoła.

O. Pasaglia pisał do prefekta kongregacji oświadczając, że jest autorem broszury, oraz żądając, aby na mocy bulli Benedykta XIV mógł osobiście bronić się przed konsultorami. Kongregacja wybrana z kardynałów dla roztrząśnienia zdania konsultorów, postanowiła nie przyjmować obrony O. Passaglia i umieścić broszurę na indexie.

KRÓLEWIEC, 13 października. Miasto jest dziś nadzwyczaj ożywione. Ulice i mosty, po których król ma przejeżdżać, ozdobiono z wielkim przepychem oponami, wieńcami oraz chorągwiami pruskiemi i wejmarskiemi. Przy bramie brandeburgskiéj wzniesiono łuk tryumfalny w stylu rzymskim. Pogoda jest wspaniała.

WARSZAWA, 11 października. Zapowiedziany objaw na dzień 10 w Horodle nie przyszedł do skutku. Na wezwanie dowódzcy wojska posłanego do tego miasta, biskup wrócił do Lublina, kilka tysięcy osób udających się do Horodła rozjechało się w różne strony, po odbyciu o parę mil od tego miasta modlitw pozwolonych przez władzę wojskową.

PARYŻ, 15 października. Straszliwy uragan zrządził dnia 11 bieżącego miesiąca okropne klęski w departamencie Gard. Kopalnia węgla kamiennego została zalana wodą, przez co ziemia zapadła, 117 robotników téj kopalni zginęło zatopionych lub uduszonych.

KRÓLEWIEC, poniedziałek 14 października. Najjaśniejsi król i królowa pruscy przybyli około południa przed nasze miasto i zostali tam przyjęci przez książąt krwi, jenerałów, pierwszych prezesów, deputacje i władze gminowe.

Wjazd do miasta odbył się stosownie do programatu. Król konno otoczony książętami królewskiego domu; królowa w wystawnym powozie ciągnionym przez ośm koni.

Głośne okrzyki wydane z tysiąców piersi, huk dział, odgłos bijących dzwonów zapowiedziały wjazd przez bramę brandeburgską, gdzie pod łukiem tryumfalnym, na ten cel wzniesionym, najjaśniejsi państwo powitani byli przez władze.

Postęp ku zamkowi wnet otworzył się wśród podwójnego szeregu, utworzonego przez giełdy i cechy, przy pełnych zapału i nieustających okrzykach ludności.

Wszystkie domy bogato są przystrojone, widzowie osieldi je aż do szczytów.

Przy zamku najjaśniejsi państwo zostali przyjęci przez księżne i księżniczki królewskiego domu, przez zwierzchność wojskową, władze cywilne i duchowieństwo.

Najwspanialsza pogoda sprzyjała obrzędowi wjazdu. Napływ cudzoziemców jest niezmierny.

KRÓLEWIEC, poniedziałek 14 października, o kwadrans na 4-tą. Po wjeździe najjaśniejszych państwa nastąpiło przyjęcie władz cywilnych i wojskowych. Z tego powodu król wynurzył żywe dzięki za przyjęcie, jakiego doznał, oświadczył też swą ufność w nieprzerwane powodzenie ojczyzny; zapewnione, jak mówił, przez spółdziałanie wszystkich stanów narodu.

KRÓLEWIEC, środa 16 października. Wczoraj wieczorem arcyksiąże Karol Ludwik Austryjacki tu przybył. Osobny pociąg berliński z ambassadorami i ministrami pełnomocnymi dworów obcych przyjechał o godzinie 10-éj. Wielki książe Mikołaj Mikołajewicz w nocy stanął w naszém mieście.

W Missouri położenie nie odmieniło się. W Kentucky obie strony otrzymują posiłki.

BERLIN, niedziela 13 października. **Gazeta pruska** umieściła artykuł, w którym mówi, z powodu odwiedzin w Compiègne, że widzenie się serdeczne dwóch monarchów poczytane zostanie w kraju za dobrą wróżbę utrwalenia stosunków pokoju i przyjaźni między dwóma państwami sąsiedniemi, tudzież że serdeczne przyjęcie królewskiego gościa nietylko przez cesarza, ale i przez całą ludność francuzką, upoważnia do téj wiary, że Francja równie jak Niemcy ocenią wartość stosunków przyjaznych między obu państwami sąsiedniemi, i że obadwa narody widzą w tém drogą rękojmię ziszczenia szczęśliwéj przyszłości.

LONDYN, sobota 12 października. Zakład Reutera udziela następne wiadomości z New-Yorku z d. 3-o października. Niewiadome jest dokładnie położenie oderwańców; związkowi coraz posuwają się naprzód; w tym pochodzie zdarzyło się, że przez omyłkę strzelali jedni na drugich; znaczna liczba była ranionych i zabitych.

Jenerał Anderson oznajmił przez telegraf Cincinnati, że potrzebuje posiłków, bo otrzymał wiadomość, że znaczne siły oderwańców nadciągają z Kentucky.

Trzynaście statków związkowych opuściło twierdzę Monroë dla udania się do Hatteras. Żegluga na Potomaku wielce jest zagrożona przez działobitnie oderwańców.

Jenerał Mansfield napadł na jenerała Wool w Monroë. Przygotowuje się wielka wyprawa morska w New-Yorku.

LONDYN, poniedziałek 14 października. Dekret króla Portugalskiego otwiera wszystkie porty na przywóz zagranicznego zboża aż do miesiąca kwietnia roku przyszłego.

PARYŻ, 11 października. Dzienniki wieczorne ogłaszają depeszę otrzymaną z Petersburga, zawierającą wiadomości z Chin. Położenie kraju nie zmieniło się, spokojność panuje. Książe Kong objął rząd cesarstwa pod nazwą regenta,

WIEDEŃ, 11 października. Książe serbski otrzymał od króla greckiego wielką wstęgę orderu Odkupiciela.

Floty angielska i francuzka są oczekiwane w porcie pirejskim.

KONSTANTYNOPOL, 9 października. Miała tu miejsce powtórna konferencja w przedmiocie połączenia księstw naddunajskich; różnica zdań co do zastrzeżeń na rzecz Porty jest tak wielka, iż porozumienie się będzie nadzwyczaj trudne.

MARSYLJA, 4 października. Podług listu pisanego z Konstantynopola z d. 1 bież. miesiąca, Sułtan odpowiadając na wojenne urządzenie Serbji, rozkazał utworzyć 10 półków albańskich dla straży granic. Podług tychże listów Omer-Pasza miał wpaść w niełaskę.

Wczoraj wieczorem ogodzinie 11-téj wybuchnął wielki pożar na **Mittel-Anger**, dziesięć śpichrzów napełnionych po części zbożem i wódką, tudzież stajnia stały się pastwą płomieni.

LONDYN, wtorek 15 października. Zakład Reutera udziela następne wiadomości: Kalkutta 14 września. Nie zaszło żadne polepszenie w stanie stosunków w Chinach i Japonnji, ale nie zdarzył się też żaden wypadek godny uwagi. Konsulat angielski w Kanagawa został opalisadowany, strzeżony jest przez zbrojnych jakuminów. Rany pana Oliphant nie są niebezpieczne; zamierza on wrócić do Anglji.

MELBURN, *26-go sierpia.* Działania wojenne zostały przerwane w Nowéj Zelandji.

LONDYN, wtorek 15 października. Na uczcie danéj lordowi John Russell w mieście Newcastle; szlachetny lord następnie między innemi przemówił:

„Widzieliśmy z pociechą, że Włosi wywalczyli swą wolność; ale Włosi mówią, zapewne ze słusznych powodów, że niepodległość włoska nie może być zupełnie otrzymaną, jeżeli nie posiądą Rzymu za stolicę. Katolicy tymczasem utrzymują, że niepodległość papieża powinna być szanowaną i że wymaga posiadania przezeń państwa kościelnego. Podzielam w tym względzie zdanie O. Passaglia wyrażone w jego liście. Te pytania są tego rodzaju, iż nie możemy brać w nich inicjatywy; ale to co O. Passaglia doradza i co zresztą zgodne jest z widokami ś. p. hr. Cavour, dostarczy środki do rozwiązania trudności, które pokonać jeszcze we Włoszech należy, oraz zapewni niepodległość i szczęście tego kraju.

RAGUZA, poniedziałek 14 października. Zawczoraj Turcy wkroczyli w granice Czarnogórza; na-

padli na Łukowo, zabili 15-tu Czarnogórzan, wielu zaś innych pokaleczyli. Książe Mikołaj nalega w komissji międzynarodowéj, zebranéj w Hercogowinie, o zadość uczynienie za te czyny okrucieństwa.

LONDYN, środa 16 października. Zakład Reutera udziela następne wiadomości z New-Yorku z dnia 5 października:

Wieść o oddaleniu ze służby jenerała Fremont wywołała rozruch w St-Louis. P. Seward uwiadomił jenerała Frémont przez telegraf, że nie jest ze służby odalony i że nie będzie stawiony przed sąd wojenny.

Jenerał Reynolds otrzymał zwycięztwo nad oderwańcami w bitwie stoczonéj pod Cheat-Mountain. Rozbiegła się wieść, że oderwańcy cofnęli się za Manassas.

Rząd związkowy najął wszystkie statki spółki Vanderbelt.

Zapewniają, że jenerał oderwańców Price opuścił Lexington dla połączenia się z jenerałem Mac-Culloch i wydania bitwy jenerałowi Frémont. Dodają, że jenerał Sturges zajmuje Lexington; miało nań 10 rot nacierać

Mówią, że oderwańcy ponieśli porażkę pod Chapmansville; mieli stracić 10 ludzi w zabitych i 200 jeńców. Wieść krąży jeszcze o bitwie stoczonéj pod Levallo-Mountain między jenerałami Floyd i Coks z jednéj a jenerałem Wise z drugiéj strony. Zapewniają, że jenerał Backner zagraża miastu Spottisville.

Bitwa nad Potomakiem ma nieuchronnie stoczyć się za dni kilka. Jenerał Sharman zmienia jenerała Anderson w Kentucky.

Łodź kanonjerska związkowa Famey została schwytaną pod Hatteras.

PARYŻ, środa 16 października. Cena chleba spadła na 49 centimów kilogramm.

Monitor powszechny zapowiada środki przeciw bezimiennym broszurom.

Przegląd miejscowy.

WILNO.

Dnia 7 b. m. t. j. w sobotę, w kościele katedralnym Wileńskim pod wezwaniem św. Stanisława, odbyło się żałobne uroczyste nabożeństwo za duszę w Bogu spoczywającego Arcybiskupa Metropolity warszawskiego, ś. p. ks. *Antoniego Melchjora Fijałkowskiego*. Od samego rana, przy wspaniale oświeconym katafalku, wszystkie konwenta zakonne po kolei śpiewały wigilje, a w bocznych kaplicach odprawiały się ciągle ciche msze żałobne. O godz. 11-éj wielką mszę żałobną pod nieobecność jaśnie wielmożnego Biskupa wileńskiego księdza A. S. Krasińskiego, celebrował czcigodny proboszcz katedry wileńskiéj, prałat ksiądz Józef Bowkiewicz: w obec zgromadzonéj kapituły, kleru świeckiego, konwentów zakonnych oraz uczącéj się młodzieży Gimnazjum i Instytutu i niezwyczajnie licznie zgromadzonych tłumów ludu. Podczas mszy, amatorowie i artyści opery w połączeniu z muzyką katedralną odśpiewali pod dyrekcją pana Mackiewicza requiem Kozłowskiego. Cały kościół był powleczony kirem.

Jednocześnie w kościele archiprezbyterjalnym św. Jana, odprawione były exekwje za spokój duszy ś. p. Arcypasterza dla uczniów klass niższych.

PRZEGLĄD PISM CZASOWYCH.

Tygodnik Illustrowany (do 106):

— Obfitość wypadków niepowszednich w Warszawie i w ogólności w Królestwie, niedała nam dotąd i dziś jeszcze niedaje zajmować obecnéj rubryki szczegółami mniéj bezpośrednio związanemi z chwilą bieżącą. Dla tego to przez czas dosyć przydługi niemówiliśmy o „Tygodniku illustrowanym,“ jako piśmie wyłączniéj poświęconém odwzorowywaniu przeszłości i rozumowanemu przedstawianiu teraźniejszości, a mniéj łóżnemu notowaniu faktów, będącemu zadaniem pism codziennych. Ponieważ jednak i „Tygodnik illustrowany“ nie zaniedbuje zapisywania w swéj kronice niektórych szczegółów, pomijanych przez gazety: przeto odsyłając czytelników do charakterystyki tego pisma uprzednio przez nas skreślonéj, gdy nam brak dzisiaj miejsca choćby na pobieżne ocenienie artykułów treści czysto literackiéj, wynotujemy tu przynajmniéj rzeczy bezpośrednio do czasu przywiązane. O innych rzeczach pomówimy gdy rubryka nasza będzie nieco swobodniejszą.

— Żywe zajęcie obudzają dziś równie u nas jak w całym kraju losy teatrów. Nienormalne ich obecne położenie w stosunku do publiczności, wywołuje z różnych stron głosy już to za reformą, już w imię publicznego znaczenia tych instytucij. Za ważną pod tym ostatnim względem uważamy odezwę Kroniki Tygodniowéj i dla tego przedrukowujemy ją w całości.

„Z pomiędzy spraw, w codziennem zwykłém życiu społeczeństwo silnie obchodzących, niepoślednie miejsce zajmuje teatr. Niepierwsi w tym przedmiocie podnosimy głos, uprzedził nas bowiem na téj drodze zacny redaktor Ruchu muzycznego, który w przedostatnim numerze swego pisma, ze zwykłą siłą i wytrawnością pióra, stanął w obronie instytucji, rzuconéj dziś na pastwę obojętności i zapomnienia.

„Ze szczerego serca godzimy się na uwagi redaktora ruchu muzycznego. Teatr wtedy tylko zasługuje na obojętność i zapomnienie, jeżeli dąży do zepsucia obyczajów, do rozpowszechnienia niemoralności, jeżeli usiłuje poruszyć zmysły, zostawiając ducha w spoczynku, jeżeli wreszcie ucho słuchacza nie rozumie dźwięków mowy rozlegających się ze sceny. Lecz jeśli nie jest pustą rozrywką, służącą do zabicia kilku godzin czasu, do podrażnienia zmysłów stępionych nikczemném lenistwem, jeśli jest szkołą narodową obyczajów i sztuki, jeśli rozbudza w duszy najszlachetniejsze i najwznioślejsze uczucia i trąca w najtkliwsze struny serca, wtedy dopuszczenie go do upadku byłoby grzechem, za który teraźniejszość stałaby się odpowiedzialną przed przyszłemi pokoleniami.

„Z jakiemiż to przeszkodami walczył zacnéj pamięci Jan Nepomucen Kamiński, zanim zdołał przywołać do życia teatr narodowy w Galicji! Gdyby nie jego usiłowania, gdyby nie te wędrówki po miasteczkach biednych towarzystw teatralnych, przy nieprzyjaznych zewnętrznych okolicznościach, cóżby się stało z czystością mowy naszéj w owych stronach, coby się z nią samą stało? Kto nie zna bliżéj historji sceny polskiéj w końcu zeszłego i na początku teraźniejszego wieku, kto nie wié przez jakie koleje teatr w piérwszéj ćwierci bieżącego stulecia przechodził we Lwowie, ten tylko może lekceważyć instytucję na współczucie i pomoc każdego obywatela kraju zasługującą.

„Potępiamy stanowczo widowiska, w których zwinność nóg i gibkość ciała trzyma pierwszeństwo przed potęgą myśli żywém oddanéj słowem; potępiamy dramata szalonéj szkoły, w których talent autorów zachodnich silił się na wynajdywanie coraz to okropniejszych zbrodni i rzucanie w serca słuchaczy jadu zwątpienia i niewiary; ale uderzamy czołem przed arcydziełami dramatycznemi, podnoszącemi człowieka do ideału cnoty.

„Od publiczności w znacznéj części zależy pokierowanie sceną. Zaniedbanie i obojętność, niech będą udziałem widowisk gorszących; poparcie i współczucie, niech spotkają utwory podnoszące duszę i serce. Wskazówką tą wiedziona, dyrekcja teatrów, przy dobrych chęciach, z łatwością może wywiązać się ze swego zadania. Raz jeszcze powtarzamy, że obojętność dla sceny narodowéj, jeżeli ta odpowiada potrzebom i słusznym wymaganiom ogółu, jest szkodliwą.

„Uważamy tu za właściwe powtórzyć słowa redaktora Ruchu muzycznego w tym przedmiocie wyrzeczone: „Gdyby dobrém było lekarstwem obojętnością wady leczyć, to nic łatwiejszego jak na takie lekarstwo się zdobyć. Ale nie martwym to oporem, nie niezasłużoném zaniedbaniem złe się usuwa gdzie jest, lecz pieczą, miłością.

„Idźmy do teatru z myślą, że tam śpieszymy nie dla pustoty i rozrywki, ale dla nauczenia się czegoś pożytecznego, że tam wspieramy szkołę narodowości i języka, kształcimy serce i umysł, a wtedy nikt nie zarzuci nam pewnie że błądzimy, z drugiéj zaś strony nikt nie podsunie nam strawy lichéj i nikczemnéj, bo ją odepchniemy ze wstrętem.

„Oto nasze przekonanie w przedmiocie sceny narodowéj, które pod rozwagę i zastanowienie się czytelników naszych otwarcie i sumiennie podajemy.“

— Niezbyt dawno utyskiwaliśmy na obojętność publiczności dla Encyklopedji powszechnéj Orgelbranda. Dziś z Kroniki Tygodniowéj z pociechą się dowiadujemy, że wielu nabywców, którzy oddawna zalegli w odbieraniu poszytów, na nowo je wykupuje. Jest więc nadzieja pewna, że to przedsięwzięcie, o którém na chwilę zwątpić było przyszło, powiedzie się dobrze, jeżeli i nadal publiczność tak jak obecnie wspierać je będzie.

— W drukarni J. Bergera wychodzą obecnie od lat sześciu obiecywane „Pamiętniki Krzysztofa Zawiszy,“ wojewody mińskiego. Dzieło to z czasów Augusta II, jest nader ciekawe, a pochodzi z rękopismu bibljoteki Zawiszów w Kuchcicach na Litwie. Pamiętnik ten opracowany został przez Juljana Bartoszewicza, co samo już przemawia za jego wartością: wiadomo bowiem, iż p. Bartoszewicz rzeczy lekko niebierze, a z pism jego o ostatniém stuleciu Rzplitéj widzimy, jak w najdrobniejszych szczegółach zna tę epokę smutnéj dezorganizacji.

— Akademja medyczna w Warszawie istnieje dopiéro rok czwarty, a już wywołała ruch piśmienniczy specjalny; nieszczęściem, że niedoznaje żadnego poparcia ze strony czytających. Na dowód tego, Tyg. przytacza następujące fakta: Docent Łukaszewicz wydał „Farmakologję“ przed dwuma laty; dotąd rozeszło się zaledwie kilkadziesiąt egzemplarzy. Dr. Korzeniowski rozpoczął druk „Anatomji“ w zeszytach, ale dalsze prowadzenie okazało się niepodobieństwem dla zupełnego braku prenumeratorów. Tenże sam los spotkał „Anatomję“ dra Neugebanera, który niezrażony jednak rozpoczął z wielkiém staraniem i znacznym nakładem wydawać „Akuszerję“; lecz ta dotąd niezwróciła ani połowy kosztów. Ale nic bardziéj zastanawiającego, jak zawód, jakiego doznał prof. Hirschenfeld, którego przybycie do Warszawy poprzedziła sława europejska. Wydał on już jedną część kompletną dzieła anatomicznego, które zjednało mu w Paryżu akademicką nagrodę. Edycja polska, stosownie do kilkoletniego postępu nauki poprawiona, opracowana jak najstaranniéj, zdawało się, że powinna być rozebraną w kilku tygodniach po wyjściu z druku. Tymczasem biedny laureat paryzki, od roku już przeszło niemogąc pokryć kosztów wydawnictwa jednéj tylko części, będzie zapewnie zmuszonym zaniechać i dalszych.

— W Łęczycy zakładają czytelnię ku użytkowi wszystkich, co za małą opłatą korzystać pragną ze skarbów naszéj przeszłości, i literatury bieżącéj. Z radością witamy ten nowy objaw chęci kształcenia się. Dobrzeby było, aby wyborem dzieł do takich czytelni zajmowali się wszędzie ludzie światli, iżby czytelnicy nie rozrywkę i zabicie czasu, ale korzyść rzetelną w nich znajdowali.

— Liczbę warszawskich pism perjodycznych powiększy wkrótce, jakeśmy już donosili, „Zwiastun ewangeliczny,“ przeznaczony dla rodaków naszych wyznania protestanckiego. Pismo to wedle doniesienia Tygodnika, obejmować będzie, oprócz wiadomości urzędowych, i artykuły historyczne, dotyczące stanu kościoła protestanckiego w Polsce od najdawniejszych do nowszych czasów. „Zwiastun“ wychodzić będzie co dwa tygodnie w objętości jednego arkusza formatu ósemkowego. Redaktorem i wydawcą jest ks. Leopold Otto, pastor parafji ewangelicko-augsburskiéj w Warszawie.

— Kronika Tygodniowa, z dobrego, jak powiada, źródła zapewnia, iż wiadomość wydrukowana w Bibljotece Warszawskiéj i przez nas powtórzona, jakoby Lelewel zostawił pamiętniki swego życia, jakoby Żupański zajmował się w Poznaniu ich wydaniem, okazała się nieprawdziwą. Jedyne szczegóły do życia naszego historyka jego ręką skreślone znajdują się w dziele jego „Przygody“ (odbitek z 1-go tomu „Polski, dziejów i rzeczy jéj“), oraz tu i ówdzie dorywczo rozrzucone po innych pracach, jak np. wspominki na początku dzieła „Bibljograficznych ksiąg dwoje“ i t. p.

— Z powodu ogłoszonego w języku niemieckim okolnika p. Zacharewicza księgarza z Mohylewa, Tyg. pisze co następuje: „Dziwnie zaprawdę czytać odezwę księgarza polskiego, żyjącego z publiczności polskiéj, poczynający się od słów: *Hiermit beehre ich mich Ihnen anzuzeigen etc.*, i dla tego musimy p. Zacharewiczowi publicznie uczynić wymówkę. Zdaje nam się, że żaden księgarz angielski niewydaje odezw do współrodaków po francuzku, ani włoski po niemiecku. Raz przecię należałoby przyjść do zdrowego zapatrywania się w tych rzeczach, i mamy nadzieję, że to ostatni niemiecki okolnik p. Zacharewicza, jaki mamy przed oczyma.“

— Zaniedbane u nas do niedawnéj chwili wydawnictwo dzieł dla ludu zaczyna się ożywiać. Wyborną skazówką jego potrzeby, był „Elementarz dla chłopców wiejskich,“ którego w ciągu roku rozeszło się przeszło 60,000 egzemplarzy; takiego powodzenia żadna książka polska niedoznała i może nigdy niedozna. To też nakładcy nasi poczynają wchodzić obecnie na drogę praktyczną i starają się dziełka tego rodzaju sprzedawać po jak najniższych cenach. Wydawca Tyg. ill. wkrótce ukończy druk innego elementarza, przeznaczonego dla dzieci klass miejskich uboższych, ozdobionego drzeworytami, którego cena wraz z oprawą wynosić będzie groszy 10. Księgarze Gebethner i R. Wolff wkrótce rozpocząć zamierzają drukowanie historji polskiéj z dwudziestu czterema drzeworytami kolorowanemi i tekstem odpowiedniego rozmiaru. Mimo bardzo znacznego nakładu na to dzieło, którego kolorowanie odbywać się musi za pomocą kilku klisz drzeworytniczych, cena ma być nadzwyczaj umiarkowaną, bo egzemplarz sprzedawać się będzie po złotych dwa. M. Glücksberg wydawca „Kmiotka,“ w krótkim czasie rozpocznie drukowanie Bibljoteki dla ludu, złożonéj z kilkunastu tanich, a potrzebom poczynającéj się kształcić ludności odpowiednich książeczek. Równie też przygotowanym jest do druku rękopism „Pogadanki o świecie,“ napisanéj na żądanie wydawców Elementarza dla chłopców wiejskich.

— W artykule p. t. „Tomasz Padura“ podano za oryginalny jego utwór nową piosenkę tego natchnionego sławiciela Ukrainy, p. t. „Mandryweć“ (wędrowiec). Dla miłości maluczkiéj prawdy, a nadewszystko przez uszanowanie dla Padury, iżby go ktoś niepomówił w przyszłości o przywłaszczenie, prostujemy tu omyłkę autora artykutu. Pieśń „Mandryweć“ jest tłómaczeniem z Szuberta, i niebyło potrzeby przekładania jéj z małoruskiego na język polski, gdyż piękny przekład tego utworu wierszem od dawna posiadamy w zbiorze poezij Kornela Ujejskiego.

— Autor Kroniki Tygodniowéj proponuje zwrócenie się ku pięknemu staroświeckiemu zwyczajowi od jednéj z dzisiejszych modnych osobliwości. „Uderzyło to zapewnie czytelników, powiada, żeśmy w naszéj rozmowie nietytułowali się *panem*, ani *tykali*, lecz używali wyrażenia *wy*. Otoż bronimy tego pięknego zwrótu naszego języka, zwrótu dziś zaniedbanego, a niegdyś powszechnie używanego, czego dowód został w ustach włościan i starych księgach. *Pan* jest to wyrażenie zupełnie z duchem naszego języka i zwyczajów niezgodne; *ty* w wielu razach zanadto poufałe; dawne zaś *wy* jest czémś pośredniém między tamtemi, a brzmi uroczyście i poważnie: dla tego radzibyśmy dawną przywrócić mu wziętość.“ Bogdajby!

— Ale na téj saméj zasadzie, która kazała nam się zgodzić skwapliwie z autorem na artykuł powyższy, niezgadzamy się z nim w przedmiocie naszego starego procesu (który pewno ktoś wygra w siódmém pokoleniu), czy mówić: d a j e m a t, czy też: d a j e m a t a. Nasamprzód musimy zrobić zarzut, iż na zagadnienie odpowiadać zapytaniem, jak czyni szanowny autor w n-rze 102 Tygodnika, jest to usuwać się od odpowiedzi. A teraz przypatrzmy się owemu zapytaniu, które brzmi jak następuje: „Czy mówi się i pisze: dałem s z l e m, czy dałem s z l e m a, ten koń ma d o b r y k ł u s, czy d o b r e g o k ł u s a?“ Autor mniema, że „odpowiedź na to zapytanie będzie zarazem usprawiedliwieniem Tygodnika, dla czego idąc za powszechnie przyjętym zwyczajem, drukuje: m a t a nie zaś m a t.“ Zwyczaj ten niejest powszechnym, a dowodem tego nasza dawniejsza protestacja, nasz wypis z najcelniejszych pisarzów polskich świadczący o innym zwyczaju, i nakoniec to co jeszcze dziś powiémy. Czy mówi się: dałem s z l e m lub s z l e m a, wyznajemy najzupełniejszą naszę w téj mierze niewiadomość. W żadnym dobrym pisarzu polskim niespotkaliśmy przypadkowania tego wyrazu; w żadnym słowniku polskim ani śladu jego niema. Czy więc szulery mówią tak albo owak, to niczego niedowodzi: ani wyraz cudzoziemski, w czasie zaniedbania mowy ojczystéj do niéj wgwozdżony, za sprawdzian służyć może; ani nam, co mamy za sobą powagę Górnickiego, Bazylika, Birkowskiego, przystało uczyć się po polsku od graczów, wykarmionych francuzczyzną i niemieczczyzną, a nieczułych na ducha mowy ojczystéj. Co do drugiéj części pytania, czy mówi się: „ten koń ma d o b r y k ł u s, czy d o b r e g o k ł u s a?“ odpowiadamy, iż ani jedno, ani drugie, bo k ł u s nie jest taką rzeczą, którą m i e ć można. Starzy Polacy, którzy częściéj niż my mieli do czynienia z końmi, mówili w takim razie: „ten koń dobrze chodzi kłusem.“ Gdyby przez warszawsko-londyńskich ongi sportsmenów ukute wyrażenie: „ma dobrego kłusa“ miało cokolwiek dobrego sensu, to należałoby też mówić: „t e n k o ń m a d o b r é j s t ę p i.“ Przyzna nam szanowny autor, iż tak mówić niepodobna, równie jak niepodobna zgodzić się na wyrażenia: „r z e ź b a B o l e s ł a w a S y r e w i c z,“ „p a n n a K o ś c i u k i e w i c z“ i t. p. które małpowanie obcych robi powoli z w y c z a j e m p o w s z e c h n i e p r z y j ę t y m. Zostajemy więc po stronie tłómacza Modrzewskiego, autora Dworzanina polskiego i ich kolegów, którzy zaiste, mogli w téj materji „s z a c h i m e t d a ć i ukazać niejednemu wrota do rozumu,“ (wyraż. Birkowsk.).

Gazeta Polska (do 243):

— Artykuł wstępny z dnia 11 bież. października, następującemi wzniosłemi słowy mówi o ostatniém pożegnaniu się Warszawy i kraju ze swym dostojnym Arcy-pasterzem:

„Są chwile na których odmalowanie w języku słów nie starczy, choć w sercu pozostawiają niezatarte wrażenie. W obec ich wspomnienia, człowiek co je pragnie upamiętnić, poczuwa swą słabość tylko.

Takim był dla mieszkańców Warszawy i kraju, który się skupił do koła zwłok najdostojniejszego w Bogu spoczywającego Arcy-pasterza, dzień wczorajszy, dzień uroczystéj żałoby pełen majestatycznego spokoju.

Ten tłumny orszak ludzi wszystkich stanów, wszelkiéj wiary, płci i wieku, złączony węzłem jednego w piersiach tysiąców bijącego uczucia; związany braterstwem nadziemskiém, jakby widzeniem przyszłych losów świata—przesuwający się wśród żałoby okrytego miasta, ze śpiewy, które wiara głęboka natchnęła nadzieją niebieską—podnosił duszę po nad boleści ziemi i opromieniał pokojem anielskim.

Jak purpurą okryty karawan, który zwykle czarny całun obwiesza, serca nie czerń żałoby, ale purpura majestatyczna oblokła. Czuliśmy, że śmierć nie jest końcem człowieka, że co żyło nie umiera, że po nad znikomością chwili jest nieśmiertelność.

Ludzkość w takich dniach wielkiego objawu miłości i żalu, dosięga choć na krótko, wyżyn niedostępnych dla niéj w powszednich godzinach.

Spytajmyż się, co skupiło tu wszystkich u téj trumny Arcykapłana, który z maluczkiego sługi Bożego, z pod ubogiéj wyszedłszy strzechy, pracą wytrwałą i prawością dobił się szczytu dostojeństw, co więcéj, dobił się uznania całego narodu?

Oto cnota jego cicha, która nie pragnęła tego blasku i szła ciernistą drogą obowiązku nie po chwilowe współczucie, nie po przelotne oklaski, ale po nieśmiertelną poświęcenia zasługę; oto długi wiek przeżyty bez myśli téj sławy jaka go uwieńczyła u grobu; oto chrześcijańska pokora i obywatelskie pojęcie wysokiego stanowiska jako wielkiego brzemienia.

Dla tego, gdy znużony usnął jak *ów kłos dojrzały*, ta osłoniona zasługa cichego żywota, stanęła nagle w takim blasku i świetności, tak jasna dla wszystkich. Kapłanem będąc, nie zrzekł się on żadnego z węzłów łączących go ze światem, żadnego z ciężarów jakie wszyscy dźwigać winniśmy,—a wyrzekł się chluby wszelkiéj. Pracował jako ostatni, siadł nizko jak ów gość skromny uczty ewangelicznéj, ale mu piérwsze miejsce było wyznaczone tą ręką, która daje życie, nagradza śmiercią, wieńcem i palmą.

Na téj ulotnéj kartce dziennika, który suchą treść życia zaledwie pochwycić może, niepotrafimy opisać wspaniałości tego obrzędu, nie w zewnętrznych oznakach, nie w majestacie przepychów,—ale w rysach i charakterze jego wypiętnowaną.

Arcy-pasterz katolicyzmu, którego treścią i symbolem jest ewangeliczna miłość i braterstwo, skupił u zwłok swych wszystkich, którzy tę wielką prawdę wieków poczuli lub pojęli.

Przyszli oni świadczyć tu o swéj wierze, i o najpiękniejszym owocu jéj—miłości.

W tym wielkim chórze tysiąców piersi nie było jednéj nóty fałszywéj, nóty nienawiści, wyróżnienia, nierówności, wszyscy stali się maluczkimi, aby całość urosła w potęgę, aby wypowiedzieli sobą, że wiara i miłość są siłą naszą.“

Oto jest wedle ogłoszonego programatu najprostszy, bo niepotrzebujący żadnych ozdób wykwintu, opis pogrzebu:

Dnia 7 października zwłoki śp. Arcypasterza Antoniego Melchjora Fijałkowskiego, od godz. 7-éj rano na widok wystawione zostały. Główna sala pierwszopiętrowa pałacu Arcy-Biskupiego przy ulicy Miodowéj położonego, zamieniona została na kaplicę według pomysłu p. Bolesława Podczaszyńskiego budowniczego prof. szkoły sztuk pięknych. Ściany téj kaplicy obciągnięte i udraperjowane zostały ponsowém suknem; w trumnie tegoż koloru złotem ozdobionéj, spoczęły śmiertelne szczątki Najdostojniejszego Arcy-Biskupa odziane w fjolety i ustawione na katafalku koloru ponsowego. W nogach przy trumnie otoczonéj jarzącém światłem, stanął portret zmarłego dostojnika kościoła a na taborecie godła Arcy-Pasterskie: krzyż metropolitalny, pastorał i infuła. Przy trzech urządzonych ołtarzach w czasowo utworzonéj kaplicy obok zwłok, odprawiane były ciągle aż do godz. 12-éj z południa msze ś-te a to w liczbie 30-tu.

Do d. 9 przeszło 20,000 osób różnych wyznań, w liczbie których byli i starozakonni, odwiedziło zwłoki śp. Arcy-Pasterza, napływając do miejsca ich wystawienia z modlitwą na ustach i we wzorowym porządku, pilnowanym przez członków Warszawskiego Towarzystwa dobroczynności, którego zmarły był prezesem, tudzież przez inne osoby uproszone przez zajmujących się urządzeniem pogrzebowém.

W dniu 10 paźdz. orszak pogrzebowy wyruszył z pałacu Arcy-Biskupów o godzinie 3-ciéj z południa i postępował przez ulice: Miodową, Długą, Przejazd, Rymarską, Plac Bankowy, Senatorską, Wierzbową, Plac Saski, Krakowskie-Przedmieście, Śto-Jańską, do Kościoła Archi-katedralnego i Metropolitalnego Świętego Jana. Orszak pogrzebowy szedł w następującym porządku: Sieroty, starcy Warszawskiego Towarzystwa dobroczynności, z członkami tegoż Towarzystwa; oraz wszelkie inne instytucje dobroczynne w Warszawie, wszelkie zakłady naukowe obojéj płci, Szkoła sztuk pięknych, Szkoła gospodarstwa wiejskiego w Marymoncie, Instytut muzyczny, artyści i literaci, Akademja medyczna, Ciało lekarskie, Cechy, Bractwa, członkowie Archi-Konfraternji literackiéj, włościanie, Delegacja Komitetu pogrzebowego z oznakami żałobnemi, Zgromadzenie panien Felicjanek, Zgromadzenie Siostr Miłosierdzia, Duchowieństwo zakonne, Duchowieństwo świeckie, profesorowie Akademji duchownéj, Kapituła, Celebrujący, krzyż Arcy-Biskupi niesiony przez jednego z Kanoników metropolitalnych, trumna niesiona na barkach, a dla porządku przy tejże, postępowała Delegacja z Komitetu pogrzebowego z oznakami żałobnemi.

Za trumną szła rodzina, władze rządowe, obywatele i lud oraz karawan.

Na placu Bankowym, Duchowieństwo wyznania Mojżeszowego wraz z reprezentantami gminy Starozakonnéj, czekało na spotkanie orszaku.

Na placu Saskim spotkało orszak pogrzebowy Duchowieństwo Ewangelickie, obu wyznań wraz z reprezentantami gminy.

W miarę zbliżania się do kościoła, orszak postępował daléj ulicami: Śto-Jańską, Starém Miastem, Gołębią, ku ulicy Długiéj, gdzie się zatrzymał do końca nabożeństwa; z orszaku zaś weszły do kościoła delegacje ze wszystkich powyżéj wymienionych instytucij, cechów i korporacij, w liczbie po trzech z każdéj, oraz cały komitet pogrzebowy, rodzina i naczelnicy władz rządowych.

Trumnę niosło Duchowieństwo i umieściło na przygotowanym w kościele katafalku.

W miarę zbliżania się orszaku pogrzebowego śp. Arcy-Biskupa do kościołów, bito we dzwony tychże kościołów, obok których orszak postępował.

W dniu 11, od godziny 7-éj rano, Duchowieństwo zakonne i świeckie, śpiewało wigilje. O godzinie 10-éj z rana odprawioną została msza wielka, po skończeniu któréj ciało złożone zostało w grobach kościoła metropolitalnego. W czasie nabożeństwa, artyści opery teatrów warszawskich pod przewodnictwem dyrektora Moniuszki wykonali requiem Kozłowskiego i marsz żałobny Szopena.

W dniu wprowadzenia zwłok ś. p. Arcy-Pasterza do Katedry, miał mowę Kanonik Metropolitalny W. JX. *Rzewuski*, nazajutrz zaś w czasie nabożeństwa żałobnego, to jest w piątek przemawiał z kazalnicy JW. JX. Biskup *Plater*.

„Programat ogłoszony, powiada daléj cytowany artykuł wstępny, starczy za suchy opis obrzędu, który się odbył stosownie do ułożonego wprzód przez komitet pogrzebowy planu. Wiele wszakże niespodzianéj wspaniałości dodały mu poczciwe a pobożne wiejskie gromady; liczne zebranie cechów, bractw, korporacji, zakonów i przedstawicieli wszystkich stanów.

Prawie wszystkie domy w ulicach które orszak pogrzebowy przechodził odziane były żałobą, białemi na czarnych zasłonach krzyżami, oznakami i godłami religijnemi.

Posuwał się on zwolna i zalegał od razu przestrzeń od Miodowéj Ulicy do Saskiego Placu, a wzdłuż aż do Archi-Katedry tłumy stały oczekując nań w porządku i ciszy, choć nic prócz uczucia nie trzymało ich w tym cudownym ładzie.

Mimo skupionych w dosyć ciasnéj przestrzeni nie obliczonych tysiąców, nie tylko najmniejszego wypadku, ale ani chwilowego zamieszania nie było.

Okna, balkony, dachy nawet domostw otaczających, zasiane były mrówiem ludu, który miejsca w ulicach znaleźć nie mógł.

Wśród wielkiego milczenia rozlegały się tylko dwa chóry pobożne, jeden artystów wiedziony przez Moniuszkę, drugi złożony z uczniów i uczennic Instytutu Muzycznego. Trumna niesiona na barkach od pałacu Arcy-Biskupiego dźwiganą była przez ludzi wszelkich stanów: do progów archi-katedry, przystrojonéj wspaniale, a dziś ciasnéj dla tłumów, które się zbiegły u stop jéj z modlitwą.

Próżnobyśmy usiłowali dać rys choć słaby téj chwili która należy do najpiękniejszych tego roku pełnego wrażeń i pamiątek. Ci co byli z nami, pojmą, że opis jest niepodobieństwem; oddaleni przeczują to, co w obrazie ująć się nie da słowami.

Komitetowi pogrzebowemu, który ten obchód narodowy z taką gorliwością i troskliwością w tak krótkim przeciągu czasu przygotował i umiał doprowadzić do skutku w wzorowym porządku, spokoju i z takim religijnym blaskiem, winniśmy w imieniu kraju złożyć wyrazy wdzięczności.

Oby uroczysty spokój téj chwili, wiara i miłość, które ona zrodziła, niewygasły w sercach naszych, i umocniły je na ciężkie ziemskiego życia koleje.“

— W d. 8 października ukończone zostały wybory na członków Rady miejskiéj w cyrkułach IV-tym i VIII-mym Warszawy. Obrani zostali: do cyrkułu IV-go pp. Rosen Matias (głosów 393), Grabowski Józef (390); na zastępców; Barciński Antoni (353), Szmurło Augustyn professor akademji duchownéj Rzymsko-katolickiéj (350); do cyrkułu VIII-go dr. Chałubiński Tytus (505), Kaszewski Kazimierz literat (494); na zastępców Bogdański Juljan (437), Scholtze Franciszek obywatel przedmieścia Pragi (366). W cyrkule IV-tym zapisanych było na liście wyborców 529; w cyrkule VIII-mym 683.

W dnia 10 października ukończone zostały wybory na członków Rady miejskiéj warszawskiéj w cyrkułach III-m XII-m w skutku których obrani zostali: do cyrkułu III-go: pp. Dominik Zieliński (głosów 540), Ignacy Nathanson (523) na następców: Aleksander Rodkiewicz (475), Aleksander Fejst (456); do cyrkułu XII, na radców: Henryk Muklanowicz (121), Izrael Gezundhait (118); na zastępców: Andrzéj Brzeziński (100), i Jan Baranowski (95). W cyrkule III-m było zapisanych na liście wyborców 690; w cyrkule XII-m 203.

Na prowincji wedle doniesień urzędowych do d. 7 odbyły się wybory w miejscach następujących: w okręgu brzezińskim łowickim, jadowskim, staszowskim, szkalbmierskim, konin

skim, przasnyskim, orłowskim, siedleckim, koneckim, grojeckim, zambrowskim, kalwaryjskim, sandomierskim, tarnogrodzkim, włocławskim, hrubieszowskim, tomaszowskim, krasnostawskim, augustowskim, proszowickim, stobnickim, płońskim, łęczyckim, sierpskim, radzyńskim, szadkowskim, garwolińskim, szydłowieckim, kozienieckim, sokołowskim, lubelskim, miechowskim, rawskim, pyzdrskim i pileckim, na członków do rad powiatowych. W Zgierzu, Łomży, Lublinie, Pułtusku, Płocku, Kielcach i Częstochowie, odbyły się wybory do rad miejskich.

— Piszą z Marjampolskiego pod d. 27 z. m. b. r.

W zeszłą niedzielę i poniedziałek odbyły się w m. Marjampolu obiory radców powiatu i zastępców, wszystko w największym porządku. Było blizko 400 obierających, dziedziców, dzierżawców, urzędników, kolonistów, włościan jeszcze nie oczynszowanych i nakoniec starozakonnych. Obrano podług przepisu 10 radców i tyluż zastępców, między piérwszymi 2 księży, 9 dziedziców, 5 dzierżawców dóbr, 1 kolonistę i 1 starozakonnego; w liczbie drugich znajduje się 2 księży proboszczów, 6 dziedziców, dzierżawców, 1 urzędnik, 4 kolonistów.

Wydarzył się tu także przypadek smutny, który dla przestrogi zasługuje na podanie do powszechnéj wiadomości. W miasteczku Prenach starozakonna, dziecko swe roku jeszcze niemające, zostawiła w kołysce, wyszedłszy ze stancji; nikt więcéj niepozostał z tém niemowlęciem tylko cielę blisko rok mające — tu bowiem według zwyczaju w klassie niezamożnych mieszkańców, wszystko razem żyje w jednéj izbie. Otóż owo cielę (jak się domyślają) zaczęło kosztować pieluszek, na których zapewnie znajdowały się szczątki pokarmów, następnie zaczęło lizać dziecko, a dolizawszy się krwi na główce, zlizało prawie połowę mozgu, i w ten sposób dziecię zostało pozbawione życia.

— W liście z Krakowa pod dniem 7 b. m. czytamy następujące słowa: „Rozprawa ostateczna w procesie przeciw redaktorowi *Głosu* p. Zygmuntowi Kaczkowskiemu, która miała się odbyć w d. 2 bież. m., została na czas jakiś odroczoną, z powodu, że obrońca obżałowanego p. Rodakowski, jako też i obżałowany p. Kaczkowski oświadczyli, iż zaniosłszy rekurs do ministerjum przeciw wykluczeniu jawności w procesie, niebędą odpowiadać, dopóki ministerjum nierozstrzygnie w téj sprawie.“ Pocieszano się nadzieją wpływu jawności; ale depesza telegraficzna pod tą samą datą co list powyższy wysłana ze Lwowa jawnie wskazuje, iż za wiele liczono na postępowość ministerjum austryjackiego. Kilka groźnych dla naszego pisarza słów téj depeszy brzmi jak następuje: „Redaktor *Głosu* skazany został na pięć lat ciężkiego więzienia, stratę szlachectwa, redakcji i połowy kaucji za zdradę stanu.“

— Wedle doniesienia „Gazety Lwowskiéj“ jego cesarsko-kr. ap. mość najwyższém postanowieniem z d. 8 sierpnia b. r. zatwierdził uchwałę galicyjskiego sejmu krajowego z d. 23 kwietnia, ażeby czynności dawnego wydziału stanowego w sprawach szlachectwa, o ile dotyczą Galicji z Krakowem, przeszły do galicyjskiego wydziału krajowego.

— P. o. Namiestnika Królestwa Polskiego, na przedstawienie dyrektora głównego prezydującego w komissji rządowéj wyznań rel. i ośw. publ., cenzurę dzienników politycznych krajowych i zagranicznych, z wyjątkiem „Dziennika powszechnego“ odłączył o obowiązków tegoż dyrektora głównego, a przydzielił je do obowiązków naczelnika zarządu pocztowego.

— Wkrótce ma począć wychodzić w Warszawie zbiór książek podręcznych rzemieślniczych p. t. „Bibljoteka techniczna dla rzemieślnika polskiego.“ Trzy oddziały tego wydawnictwa (mularstwo przez T. Szpadkowskiego, kowalstwo przez Miecznikowskiego i stolarstwo Henrycha) są już ukończone i zaraz pójdą do druku. Daléj następuje ślusarstwo przez Pietraszka, chemja popularna w zastosowaniu do rzemiosł przez Cichockiego, i ciesielstwo. To stanowić będzie piérwszą serję, po któréj pójdą dalsze oddziały.

— Dnia 1 października ukazał się piérwszy numer pisma, mającego za przedmiot popularyzowanie hygjeny. Pismo to zapowiedziane i w naszym przyglądzie, nosi tytuł: „Przyjaciel zdrowia“, a wychodzi pod redakcją dra Gregorowicza.

ŻYCIE I PISMA
Ignacego Chodźki,

PRZEZ WŁADYSŁAWA SYROKOMLĘ.

(*Dalszy ciąg ob. N. 78*)

Serya piąta i ostatnia Obrazów litewskich (Wilno, nakład i druk Józefa Zawadzkiego 1850) pod tytułem *Dworki na Antokolu*, jest dla mieszkańców Wilna miłą pamiątkową książką naszego miasta i jego przeszłości. Tu już niebędziemy opowiadać treści miłośnéj intrygi, bo ta intryga służy autorowi tylko za kanwę do wysnucia przed nami, już to samych widoków jak np. daleko ciągnące się dworki Antokolskie, Swirskie jezioro, Szemetowszczyzna,— już to wspomnień, jak np. opis każdemu z nas znanéj, każdemu pamiętnéj sali Müllerów, już charakteryzujących dawną epokę wypadków, jak np. dwaj Turcy na maskaradzie, zagajenie Trybunału litewskiego, z wyborną elokwencją pana Mateusza Antonowicza, pełne uroczystości wniesienie na krześle do sali namowy umierającego Łopacińskiego, podróż księcia Karola Radziwiłła, polowanie w lasach żuprańskich, obiad w Szemetowszczyznie, kompromissa które książe rozsądza, i jego skuteczne swatostwo za Dowiatem. W każdéj postaci, znać zarys wprawnéj ręki, oraz znajomości i serc ludzkich i dawnych obyczajów swych ziomków. Najbardziéj wyraziste są Podczaszy i Skarbnik Dowiatowie, brat ich ksiądz Trynitarz, buńczuczny a prawy porucznik Stelnicki, znany już z pamiętników kwestarza Aloizy Sulistrowski, nakoniec charakterystyczny a świetnie tu oddany *Karol Radziwiłł*.

Serdecznym Epilogiem zakończa autor tę Serję *Obrazów litewskich*. Kiedy wątpliwy, czy pisma jego dojdą do potomności i czy sprawią w społeczności ten pożytek, jaki sprawić zamierzał,—autor usnął i ujrzał się *w domku swojego dziadka*; widomie stanął przed nim jego dziadek, pan Widmunt, ośmielił go i mówił uroczyście: „Czas wielkiéj próby przyszedł na plemię wasze, zepsucie otacza was zewnątrz i weszło wewnątrz was, trawi tam wszystkie wasze cnoty rodzinne, przy których gdybyście w téj próbie wytrwali, wyszlibyście z niej z niepokalaną duszą, czystą i usposobioną do wszelkich odmian i wypadków, jakie czas spełniający przeznaczenie Boskie, na ten świat sprowadza“....

Stanął potem przed nim ks. Definitor, najwznioślejsza postać z pamiętników kwestarza, i swojém *ot co jest! prawda!*, stwierdził wyrazy dziadka, który tak daléj mówił: „Wy zaś skryptorowie, którzyście przedsięwzięli nauczać ziomków waszych i którzy bronicie pamięci, obyczajów i przymiotów naszych, stójcie jak dawniéj my szlachta na granicy *Dyfferencyi*, aby obca zła i niechrześcijańska zaraza, niewspomagała się coraz nowemi posiłkami i nierugowała z serc wszystkich rodzinnéj poczciwości naszéj. A póki skryptury i księgi wasze z taką miłością serdeczną i z takiem życzeniém dla braci waszych pisać będziecie, z jakiemi stary dziadulek naucza katechizmu swoje wnuczęta i bronić je od zgorszenia —póty nielękajcie się zoilow!.“ Autor się obudził.

Jak dalece, posłuszny tym radom, Chodźko w swoim zawodzie literackim, podniosł do apoteozy rodzinę kochanie rodzinnéj ziemi i cnoty rodzinna, dzieła jego wymównym są dowodem.

Po *Obrazach*, poczęły wychodzić, także serjami jego *Podania litewskie*.

Serya pierwsza Podań litewskich (Wilno. Nakładem i drukiem Józefa Zawadzkiego 1852), składa się z dwóch powieści: *Wyklęty*, i Kamień w Olgienaniach. Obie te powieści, osnute na tradycjach, pierwsza z początków XVIII, druga z początków XVII wieku, mają za miejsce swojego działania okolice litewskie niedaleko mieszkania autora.

Powieść *Wyklęty* jest przerażającym dramatem, który opowiadając, Chodźko przeplata, jak życie ludzkie, sceny komiczne straszliwemi, a z właściwą sobie prawdą odwzorowując osoby, sprawia tak doskonałe złudzenie, że wrażeń otrzymanych, długo zapomnieć niepodobna. W roku 1708 wnet po przejściu Szwedów, powraca z wojny chorągiew szlachecka, dowodzi tą garścią człowiek bogato ubrany ze znaczącą twarzą, imponującym wzrokiem i głosem, z przysłowiem *Dźwęk*, które zwłaszcza w chwilach rozgniewania straszliwie grzmiało w jego ustach. Byłto Jan Dadzibog Niewiadomski, wierny stronnik Augusta II, przyjaciel i protegowany podskarbiego Fleminga, dziedzic wsi Budziłek, od któréj właśnie niedaleko znajduje się orszak wojennéj szlachty. Obok niego uwija się jego substytut na wojnie, totumfak w domu, słowem klient tego rodzaju, jakich posiadał każdy dom polskiego patrycjusza. Nazywał się Suraż, ale go od zwykłéj odzieży szlachta przezwała panem Bekieszką; a miał dwa oryginalne łacińskie przysłowia: *Quis scit co za górą?* (kto wié co za górą), *i Piper et papaver* (pieprz i mak). Wódz już na progu domu rozpuszcza wojsko, prosząc szlachtę do siebie w gościnę Ale niestety! niema Budziłek, spalili je jacyś stronnicy Szwedzccy, nieprzepuszczając nawet kaplicy. Jako tako ugościwszy i pożegnawszy szlachtę na wiosce, pojechał szukać schronienia w domu przyjaciela, którym był książę Sanguszko, mieszkający w Dobrowlanach. Książę go przyjął jak brata, otoczył go troskliwością, nieśpieszno mu więc było krzątać się nad odnowieniem Budziłek, które obrzydziwszy sobie, zdawszy na wierne ręce pana Suraża, rok cały w nich niepostał. Tymczasem wierny przyjaciel Sanguszko, z wiernym sługą Surażem, odbudowali dwór w Budziłkach, i raz, pod pozorem polowania zaprowadzili Niewiadomskiego do siedziby jego ojców. Rozrzewnienie obustronne było wielkie; wdzięczność Niewiadomskiego niemiała granic. Sanguszko installowawszy w nowem mieszkaniu przyjaciela, sam odjechał do dóbr swoich w Krakowskie. Osamotniony dawny wojak pędził w Budziłkach dni nudne, których jednostajność przerwało zagrożenie processem Jezuitów Żodziskich, o sporny kawał lasu; Niewiadomski zbyt przywiązany do ziemi swych naddziadów, zapowiedział ze zwykłą sobie gwałtownością, że nieda ani szmatu lasu, choćby przyjść miało do krwi rozlewu. Tymczasem sprasza do siebie okoliczną szlachtę, dawnych podwładnych towarzyszów broni, na sute inkrutowiny. Szlachta się bawi, dzielnie zajada, dzielniéj jeszcze zapija na obszernym dziedzińcu, a w komnacie Niewiadomski ugaszcza swojego przyjaciela, pana Koszczyca krajczego, dawnego stronnika partji Leszczyńskiego i Szwedów. Gdy ten ostatni ubliżającém słowem dotknął Fleminga, dla którego Niewiadomski miał obowiązek wdzięczności, to go tak oburzyło, że z obrazą wszelkich praw gościnności wygnał Koszczyca ze swego domu. Pijana szlachta chciała gonić uciekającego, ale znany szlachcie Bekiesza, zabawił ją pocieszną, bez sensu, ale rozwlekłą perorą. Jeszcze czytelnik niemiał czasu stłumić w sobie serdeczny śmiech z téj mowy, kiedy gotuje się scena co mu serce boleśnie rozedrze. Dają znać, że Jezuici z komornikiem (jeometrą) i z tłumem chłopów odcinają las sporny. Odurzony trunkiem i rozwścieklony świeżym gniewem Niewiadomski, krzyknąwszy *na koń!* do pijanéj szlachty, sam porwawszy nabitą strzelbę, mierzy do Jezuity idącego za mierniczym sznurem, strzela doń i zabija. Przerażająca jest scena tego zgonu, ale bardziéj jest straszliwą scena pogrzebu jego w kościele Żodziskim w zakrwawionéj odzieży, z rozbitą piersią. Wśród tego pogrzebu, X. Hincza kaznodzieja rzuca na zabójcę straszliwą klątwę kościelną, rzuca z ambony zapaloną czarną świecę uroczyście w imieniu kościoła, wyrzuca Jana Dadziboga Niewiądomskiego ze społeczności wiernych. Któż zdoła opisać tortury ducha wyklętego? Autor spuszcza zasłonę, tylko kiedy niekiedy ją uchylając. Oto Niewiadomski dogorywa, oto jawi się w Krakowskiem w domu swojego przyjaciela Sanguszki, jako pielgrzym idący do Rzymu i Jerozolimy, którzy oprócz kilku wyrazów niezbędnych ślubuje wieczne milczenie, oto nakoniec po pięciu leciech zjawia się w rodzinnych stronach i w dzień zaduszny, w tym samym kościele Żodziskim w którym go wyklęto, otrzymuje na mocy breve Papieskiego przyniesionego z Rzymu publiczne rozgrzeszenie swéj zbrodni.

Skromny dotąd autor spokojnych obrazów cichéj Litwy, Chodźko okazał się w *Wyklętym*, potężnym malarzem scen wielkiego effektu. Gdydy, zamiast powieściowéj, autor tu był obrał formę dramatyczną, drammatu tego niewahalibyśmy się postawić obok dzieł Szekspira. Ktoby to nasze wyrzeczenie uważał za zbyt śmiałe, niech pilnie przeczytawszy *Wyklętego*, odnowi w sobie to silne wrażenie, jakiego doznawał, czytając go po raz pierwszy.

Drugie podanie w téj serji zamieszczone, p. t *Kamień w Olgienianach*, jest małym obrazkiem powracającego z pod Smoleńska rycerza za Zygmunta trzeciego. Rycerzem tym jest Juljan Starosielski, który dzieckiem wyrwany z łona rodziny, powitawszy po dwudziestu latach progi rodzinne znajduje starego ojca kującego dla siebie kamień grobowy. Na kamieniu tym trwającym dotąd pod Olgienianami, wyczytać można napis: *Tu leży Fiedor Starosielski*, żył lat 80. umarł w roku 1612. Obie postaci, ojca i syna dobrze są oddane, ale szczególną wyrazistością konturnu, odznacza się Filip Brześniak, pachołek, czyli *ciura* obozowy, towarzyszący w drodze Juljanowi Starosielskiemu. *(d. c. n.)*

KORESPONDENCJA
KURJERA WILEŃSKIEGO.

Paryż 7 *Października*.

(*Dokończenie ob. N. 78*).

Przechodząc od hortykultury do literatury, wypada najprzód powiedzieć słów parę o książce, która pan Paweł Boiteau wydał pod tytułem: *„Stan Francji w roku 1789.“* Znajdujemy tam mnóstwo szczegółów tłómaczących porywczość ogromnego ruchu, który we dwa lata późniéj nastąpił, a którego czyny bez tego klucza, częstokroć nie pojęte a nawet potworne wydają się czytelnikowi. Nie przestraszy się miarą odwetu ten, kto miarę nadużyć zmierzył. Tę właśnie miarę pan Boiteau stawia przed oczy.

Podczas kiedy Stany Zjednoczone zaczynały używać życia politycznego, co działo się we Francji, kraju, który im tak silnie w dokonaniu wielkiego dzieła dopomógł? Strach spójrzeć! Po wsiach sprawiedliwość wymierzali urzędnicy nie umiejący czytać; dworacy pasożyty pobierali ogromne pensje; szlachta polowała; kilku ubógich jadło klasztorne ochłapy—reszta ludu głodem marła. Wszyscy narzekali—co nieprzeszkadza, że dziś wielu pisarzy utrzymuje, że wszystko szło jak najlepiéj,—że wtedy raj był we Francji, a jeżeli do owego bożo-stanu nie wróci, upadek jéj niechybny.

„Stan Francji w 1789“ na powyższe zdanie odpowiada cyframi; faktów, któreby mogły przekonać każdego kto ma uszy, tam niemało— ale... jak mówi przysłowie, najgłuchszy ten kto słyszeć nie chce— dzisiaj ludzie najmniéj niewiadomością grzeszą.

„Pisałem, powiada autor, z wielką przyjemnością i wzruszeniem, tę suchą księgę nie strojną w retoryczne kwiaty. Nie żałowałem starań ani mozołu, pewny będąc, że to niedaremna praca napisanie ostatniego rozdziału historji starej Francji i pierwszéj karty dziejów Francji nowéj.“

Jakoż, w istocie, praca nie próżna. Każden piszący teraz o rewolucji Francuzkiéj czerpać z niéj będzie dokumenta. P. Boiteau podaje cały plan maszyny administracyjnéj, nie opuścił żadnego wprowadzającego ją w ruch kółka. Stan średni, wsie, miasta, wojsko lądowe i morskie, osady, finanse, sprawiedliwość, policja, wychowanie publiczne, handel, rolnictwo— słowem, wszystkie środki i siły starej Francji wystawione są w porządku doskonałym, krótko a węzłowato. Kto by chciał porównywać teraźniejszość z przeszłością, niech rzuci okiem na ten wykaz, a o połowę krótszą będzie miał pracę.

Ciekawe są cyfry w rozdziale poświęconym duchowieństwu. Duchowieństwo francuzkie posiadało wtedy dochodu z gruntów, przeszło sto dziesięć miljonów. Jako stan uprzywilejowany, równie jak szlachecki i pierwszy w państwie — duchowieństwo nie płaciło podatków, tylko dobrowolnie dawało co rok rządowi sposobem zapomogi, dziesięć miljonów, z warunkiem, że żaden urzędnik świecki nie będzie wybierał téj summy z rąk duchownych. Zakony miały swoje osóbne dochody i synekury. Słowem, że 12,000 przeorstw, 2,800 kanonij katedralnych, 5,600 kanonij kollegjalnych i pewna liczba kapelanij, tworzyły razem okrągłą cyfrę 20,000 posad tuczących a nie męczących, dla dworskich faworytów.

Ponieważ wspomnieliśmy o dworze, wstąpmy tam na chwilę obaczyć armją sług królewskich. Składali ją ludzie wszelkiego stanu i nazwy; język nasz zbyt ubogi, ażeby wymienić każdą— ale z pomocą francuzczyzny, złożymy ten słównik. Armja sług królewskich składała się tedy z magnatów, szlachty, serwantów, kontrolerów, klerków oficynowych, praczów zwyczajnych i nadzwyczajnych, konduktorów zwierzyny, giermków zwykłych, giermków okręgowych, szefów kuchni, ogonnych (maitre-queux) piwniczych zwykłych, piwniczych okręgowych, obracaczy pieczeni, zupnych, pasztetników, galopenów, kredencerzy, stoło-noszów, płuko-ustych, konserwatorów porcelany, zieleniaczy— pomocników do prowanckich owoców— pomocników rożna, kredensu, butelek, beczek, okseftów i t. d. J'en passe et des meilleurs— jak mówi Hugo.

Wymieniliśmy tylko część dostojników zajmujących się królewską służbą— wydział zabaw i łowów liczniéj jeszcze był obsadzony.

Wszyscy ci wyż wspomnieni dworzanie, nie byli prosty mi służącymi; każden z nich miał swój dwór osóbny i swoich satelitów biorących światło z drugiéj ręki od łuny najjaśniéjszego złota. Naprzykład, *Pracz zwykły* pobierał ze skarbu 60,000 franków pensji. *Konduktor zwierzyny* 30,000 fr. Nawet posada *Galopena* przynosiła 8,000 franków rocznie.

Pojąć łatwo liczbę malkontentów, skoro rozpędzono ten cały systemat. Potomkowie *Obracaczy rożnów*, dotąd nie przebaczyli rewolucji, że ich pozbawiła tak dostojnego urzędu. Kilku piwniczych i para *Galopenów*, uważając ów ruch narodu jako „la honte et le fléau de l'Europe“—„avec la colère de l'amour“ emigrowało ... Historja nie powiada czy im się co okroiło z miliarda imdemnizacji.

Krótko mówiąc, utrzymanie królewskiego domu przed rewolucją, kosztowało kraj 80 miljonów rocznie. Szlachta fetowana i bawiona na dworze, w końcu więcéj polubiła pieniądze niż władzę.

Dziejopisowie Bóg wie gdzie szukają przyczyny, dla któréj arystokracja nie mogła się zakorzenić we Francji— a to wina poprostu, owych marnych ośmdziesięciu miljonów.

— Pod tytułem „*Causeries de Quinzaine*“ pan Emil Deschanel wydał swoje feljetony w jeden tom zebrane. Nie łatwa to wcale ta modna dziś sztuka przyjemnego gawędzenia— chociaż taką się z pozoru wydaje. Ludzie częstokroć biorą za jedno nowiniarza i gawędziarza. A to dwie rzeczy zupełnie różne. Rozmowa na świadomości zyskuje, to pewna— ale może być bardzo powabną, nie posiłkując się wcale ostatniemi nowinami. Pani Girardin napisała dwa tomy tak zwanego *Courriers de Paris*, mówiąc o życiu codziennem stolicy przez lat pięć, nie doniosła ani jednéj nowiny Paryżowi. Nic z ciekawych doniesień słynęły takie sprawozdania pana Rigault, z *Debatów*, wybornego *causeur'a*, którego teraz w tym dzienniku Deschanel zastąpił.

Artykuły Deschanel'a w ciągu dwóch lat nie zwietrzały. Autor umie opowiadać dowcipnie, dyskretnie i lekko. Moralista nie mizantrop, uczony nie pedant, pokazuje tyle tylko historycznéj wiedzy, ile potrzeba dla nadania wagi ocenom rzeczy bieżących; sztukę przechodzenia zręcznie z jednego do drugiego przedmiotu, posiada w wysokim stopniu. W feljetonach jego mowa o wszystkiem: o religji, o duchu Francji, o karnawale i o poście, o chiromancji, nowych książkach, ogrodzie aklimatacji, o drogości mieszkań, domu Wiktora Hugo w Guernsey i t. d. O tem wszystkiem autor mówi bez przesądów ani żadnéj rażącéj predylekcji, zbyt bystry żeby wierzył pozorom, zbyt dobry żeby się kosztem bliźniego bawił. Jednak, choć zawsze grzecznie, pokazuje pazurki, ilekroć podłość lub głupstwo na drodze swojéj spotka.

Ostatecznie książka Deschanel'a, domniemanego spadkobiercy Jules-Janina, czyta się przyjemnie i można nią sobie nie jeden wiejski wieczór umilić, uczuwszy potrzebę spędzenia go w towarzystwie wykształconego człowieka.

Pan Lemer, autor nowéj książki *Paris au Gaz*, należy do liczby pisarzy francuzkich czystéj krwi, dla których Paryż jest niewyczerpanym przedmiotem studjów. Umieją go na pamięć, znają wszechstronnie, co im nie przeszkadza, że co dzień z nowego stanowiska patrzą na tego mieniącego się kameleona. Niewiem, czy bez nich Paryż byłby kompletny, ale to pewna, że pisarze ci bez Paryża pomarliby z tęsknoty.

„Paris au gaz“ natchniony duchem cierpliwéj inwencji, niewyczerpanéj obserwacji ludzi i rzeczy paryzkich, mógłby podpisać Balzak, genjalny mistrz téj szkoły, która tylu nieznośnych wydała naśladowców, palona żądzą podobania się publiczności. Skutkiem tych usiłowań, przyszło do tego, że dogodzić jéj nie podobna. Ażeby się podobać Paryżanom, pisarz musi być dramatyczny jak Shakespeare, romantyczny jak Bajron, fantastyczny jak Hoffmann, przerażający jak Anna Radcliffe, bohatérski jak Kalderon— jeżeli ograniczy się na naśladowaniu tylko jednego z tych wzorów, mówią o nim, że bardzo blady.

Z tego ciągłego dogadzania wzrastającéj żarłoczności czytelników, wynikło, że szkoła romansopisarska, zamiast myśleć, zaczęła wiązać niewód z okropności, zbrodni, zdrad, niespodzianek, przestrachów, namiętności dziwacznych, wypadków ogłupiających i rzuciła się w nieustanny ruch, zawracający głowy uczciwym ludziom, niemającym dość pewnych nóg ani dość bystrego wzroku, żeby w podobnym tańcu kręcić się mogli.

Kto pragnie odzyskać dech i zmysły utracone w téj paryzkiéj galopadzie, dobrze zrobi, jeżeli weźmie pod rękę pana Mutrécy, który bardzo spokojną wędrówkę do Chin odbywa. Choć to daleka droga, autor nie śpieszy się wcale. Wraz z wyprawą Chińską zaambarkowawszy się w Tulonie, nie wysiada aż na wybrzeżu Pei-ho. Po drodze pokazuje Alexandrją, Kair, Suez, Aden, Ceylan, Singapore— wszystko z wielką prostotą, nieubiegając się ani o malowniczość ani o erudycją—dwie rzeczy, które zbyt sobą zajętemu kochankowi nigdy wzajemnością nie płacą.

Z prostego rzutu oka, śliczna panorama się tworzy i roztacza przed oczyma czytelnika, bo pan Mutrécy nie opisuje krajów ale je pokazuje. Sposób pisania jego przypomina relacje z podróży, w których celują Anglicy, bo nie piszą jako literaci ale jak wędrowcy. Zamiast myśleć pisząc, o opróżnionym fotelu akademickim, jak pielgrzymi francuzcy, troszczą się tylko o to, żeby dobrze widzieć i dobrze fotografować piórem.

Do ważniejszych badań dziejowych, zaliczy wydane obecnie przez Belleval'a studjum najdawniejszéj epoki historji Francuzkiéj, pod tytułem *„La journée de Mons-en-Vimeu.“* Rzecz dzieje się w początku XV wieku. Karol VI jest już tylko cieniem króla— Francja w ręku Henryka V króla angielskiego; następca tronu wydziedziczony książe Burgundzki sprzymierzeńcem Anglji— a Joanny d'Arc jeszcze nie widać ... Boleśne te chwile swéj ojczyzny pan Belleval opisał treściwie i wiernie. Zjawienie Joanny uwydatnione żałobnem tłem kraju, tém promienniéj na niebie Francji zajaśniało.

Powyższa książka wyrzucająca Paryżanom niewdzięczność, natchnęła myśl postawienia Dziewicy Orleańskiéj posągu w miejscu, gdzie idąc do szturmu padła ugodzona pociskiem nieprzyjaciela. Statua już zadekretowana, stanie na nowym placu w pobliżu Tuilerjów.

Inne dzieło, mniéj wzniosłe, ale użyteczne, będzie tu także urzeczywistnione w ciągu przyszłego roku. Rząd dał pozwolenie kompanji prywatnéj, rozprowadzenia po Paryżu, na wzór Londynu, nici telegraficznych, z pomocą których całe miasto będzie mogło z sobą rozmawiać szybko o każdéj porze dnia i nocy. Z urządzenia tego, wyniknie, prócz wygody, ogromna ekonomja czasu i pieniędzy. Będzie to dopełnieniem niedawno przyjętego prawa zniżającego cenę depesz telegraficznych we Francji. Depesza od jednego do dwudziestu słów, wymieniona w tymże departamencie, kosztuje teraz franka. W dwóch różnych departamentach dwa franki. Każde słowo więcéj, podwójnie się płaci.

Σ

Kijow, *17 września*.

Reforma włościańska, stosunki kmieci ku szlachcie i nawzajem, uregulowanie nowego gospodarstwa, są dzisiaj głównym zasobem korespondentów. Otóż i ja w moich wycieczkach porobiłem niejakie zapasy, które jednak z własności swéj ogólnéj istoty będą przy mojéj opóźnionéj korespondencji dzisiaj już prawie powtórzeniem tego, co w dziennikach opowiedzianem zostało.

Tak zwany dzisiaj „czas przechodowy“, różnych a przeróżnych opinij stał się tematem. Wszakże o ile obserwować mogłem, znalazłem go tyla uciążliwym, do tyla paraliżującym wszelkie sprawy osobiste i publiczne, że wcale nie dziwię się tym, którzy mowią, że radziby co najprędzéj widzieć rozwiązanie téj kwestji. Nie potrzeba wcale być pessymistą, ażeby widzieć w owym dwuletnim terminie, naznaczonym dla przeprowadzenia reformy, długi szereg zawikłań i nieporozumień.

Zawikłania te, wnet po ogłoszeniu Najwyższego manifestu powstałe, wzmogły się właśnie w czasie najdroższym dla właścicieli ziemskich — we żniwa. Tu dopiéro poczęły się wzajemne nieporozumienia i posypały się skargi z obu stron do Pośredników, którzy, wyznać należy, nieraz uchylali się od najsłuszniejszych skarg obywateli, aby nie być posądzonymi u ludu o nepotyzm, bowiem ten ostatni nie przywykł jeszcze widzieć w nich sprawiedliwych wykonawców prawa, ale samych tylko panów. Włościanie albo wcale odmawiali prawnych swoich powinności, lub odbywali takowe jak Pan Bóg d. ł. Pośrednicy, zarzuceni prośbami, rwani na wszystkie strony, zaradzić wszystkiemu nie mogli. Prócz podniesionéj znacznie ceny, samo najęcie rąk niezmiernie było trudne; pochodziło to stąd, że w wielu okolicach, zwłaszcza na Wołyniu, konkurencja o robocze ręce była śpieszna i podrywowa. Stąd wielu z obywateli ucierpiało, zwłaszcza ci, którzy nie mieli gotowizny w zapasie, wypłata wreszcie następowała zwykle w drobnéj monecie, szukano więc jéj u wekslarzy za grubą opłatą. W końcu zdarzało się i tak, że chłopi lada bagatelą obrażeni, zmawiali się i szli za zapłatę do sąsiadów, a obywatel musiał szukać najemnika po za domem. W niektórych powiatach, w Kaniowskim np. (gub. Kijows.) zapobiegano temu w ten sposób, że starostowie po wsiach, co wszelako zależało od ich osobistych dobrych chęci, przyjmowali na cały czas robocizny maximum panującéj w okolicy roboczéj ceny i po przyjęciu takowéj od obywateli, obowiązywali włościan pod surową karą nie występować na zarobki do okolicznych wsi.

Wszakże najlepszym środkiem byłoby za wspólną obywateli zgodą ustalenie jednéj słusznéj ceny dla pewnéj okolicy, i bez wątpienia podobna zgoda zniosła by o wiele wszelkie takie trudności, bo słyszałem od wielu, że takowe podnoszenie ceny powiększa tylko wymagania, cytowano mi nawet przykłady właścicieli tu na Ukrainie, którzy podwyższając cenę w roku zeszłym, najpóźniéj w teraźniejszym zebrali z pola.

Wyżéj wspomniałem, że włościanie odmawiali się często od słusznych wymagań obywateli, chociaż ci ostatni uczynili wszystko dla zjednania sympatji ludowéj, i tak zwolnili ich od straży nocnéj dworskiéj, darowali gromadom pańszczyznę za włościan wybranych na starostów etc.

W ogóle jednak powiedzieć wypada, że lud wiejski, olśniony jakiemiś fałszywemi nadziejami, mało rozumie swój stan obecny, wygląda od przyszłości więcéj, jak może otrzymać rzeczywiście, jest częstszym gościem po karczmach, na hulankach; tak że pośrednicy nieraz czynnie wdawać się muszą, dla poskromienia zuchwalstwa i swawoli, opierając zawsze prawie swoją powagę więcéj na środkach przymusowych, aniżeli na moralnéj sile. Tak np. radomyślskiego powiatu pośrednik prosił Komitet gubernjalny o nadanie policyjnego uniformu dla ludzi do pomocy mu przydanych, tłumacząc, że zewnętrzne atrybucje władzy większe sprawiają wrażenie na prostym ludzie, niż wszelkie najwyrozumialsze przedstawienia.

Dzisiaj po wsiach prócz starostów, którzy rzadko należycie odpowiadają położonemu w nich zaufaniu, a owszem pierwsi nieraz dają powody do zatargów, ustanowiono sądy

gminne, obrano naczelników włości; ten zarząd wprowadzony został po wsiach w końcu zeszłego lipca b. r.

Z tego co się wyżéj powiedziało, łatwo zrozumieć, jaki kryzys przebywać musi szlachta, jeżeli nie w stosunku do czasu, to bezwątpienia w stosunku do gotującéj się zająć całkiem nowe socjalne stanowisko olbrzymiéj cyfry ludności. Prócz niedogodności, jakie wypływają obecnie z niezbudowanego jeszcze gmachu nowéj reformy w kraju, przewidywać można i inne zagrażające ogólnemu kredytowi i finansowym negocjacjom. Wszakże na zaradzenie temu, natychmiast zjawia się konieczność stworzyć pośród siebie kredyt ziemski, któryby uwolnił majątki z prawideł krępujących wszelką własność dłużnika, przyjmując na siebie dotychczasowe długi banków rządowych. Obywatele kijowskiéj gubernji pierwsi przystępują do dzieła, za nimi idą i drudzy; w lutym b. r. został zredagowany i wzniesiony projekt Ustawy Towarzystwa kredytowego i zakommunikowany obywatelom trzech tych gubernij. 15 czerwca odbyło się ogólne posiedzenie szlachty pod prezydencią p. Hołowińskiego, na którem Hr. Łubieński i p. Jakubowski w imieniu zgromadzenia zostali przez prezesa zaproszeni do uporządkowania nadesłanych z rozmaitych stron tutejszego kraju projektów i uwag tyczących się nowéj instytucji. Do czego p. Wołowski, nasz polityk-ekonomista, bawiący obecnie w Paryżu przyczynił się nie mało. W obecnéj chwili ustawa jest na dobréj drodze, hr. Łubieński w tych dniach przybył do Kijowa i przywiózł obrobiony projekt ustawy, który jak słychać za dni parę zostanie wysłany do ministerjum. Co więcéj, że w interesie tejże ustawy udaje się do Petersburga i hr. Alfred Potocki, dokąd ma wkrótce pośpieszyć i p. Łubieński; obaj ludzie bardzo zdolni i mający rozległe stosunki w stolicy. Wszelako wiele jeszcze pozostanie do życzenia, albowiem owe listy zastawne, które Towarzystwo ma wypuszczać, zależeć będą od dobrych chęci kapitalistów naszych. Bowiem, chociaż p. Knoll w odezwie swéj umieszczonéj w N. 215 Gazety Polskiéj przyjmując $4^1/_2$ procentową stopę Listów Zastawnych, rokuje najpiękniejsze nadzieje i korzyści dla Towarzystwa i obywateli, jednak są i tutaj dwa maluczkie *ale*, 1-mo, że 6% stopa ogólnéj procentacji należy już dzisiaj podobno do podań historji i 2-do że bezwątpienia dobrą jest nizka stopa listów zastawnych i wcale nie źle sprowadzić by ją było na 0%, ale co na to rzekną pp. kapitaliści, oni w danym razie są niemniéj od nas kompetentni. Ale przy najlepszém nawet powodzeniu, instytucja ta obwarowana statutem, jedynie tylko kredyt nieruchomy stworzyć może, zaś innym gałęziom gospodarstwa bezpośrednio ku pomocy nie stanie. A tymczasem mamy jeszcze i drugie ważne potrzeby kraju. Przemysł i handel są zostawione własnym tylko siłom i tym sposobem monopolizują się w ręku klassy finansowéj, którą jak wiadomo nie jest nasza szlachta. Ta to więc nie mniéj ważna od piérwszéj kwestja została dzisiaj poruszoną: potrzebą jest wyjednać u rządu pomoc przemysłowi i rolnictwu w trzech tych gubernjach, zwłaszcza w gubernji kijowskiéj, celującéj nad inne przemysłem. Projekt takowy został przedstawiony ministrowi skarbu i znalazł jakoby sympatję u rządu, bowiem w tym celu wezwany został listem ministra spraw wewnętrznych twórca tego projektu p. M. Grabowski, który w zeszłym tygodniu kosztem ministerjum pojechał do Petersburga. Wzmiankowany projekt mam właśnie przed sobą, lecz całkowite umieszczenie go przeniosłoby zakres prostéj korespondencji, wszelako postaram się streścić go w krótkości. Autor zapatrując się na stan finansowy tego kraju ze stanowiska przemysłowego, znajduje wszędzie monopol lichwiarski.

Bank Kijowski jest tylko pomocą dla klassy kupieckiéj a nie dla głównych dźwigni przemysłu i wszelkich na wielką skalę podejmowanych przedsiębierstw, którémi są wyłącznie prawie obywatele. Ci ostatni, nie mając prawa do kredytu publicznego, są ofiarą lichwiarzy, skutkiem tego, wszelki zysk ciągniony z rozległego przemysłu, przelewa się w niewłaściwe ręce, bo miasto wzbogacać istotnych przedsiębierców, wzbogaca ich pasożytów. Następnie autor wykazuje, że główną gałęzią przemysłu, szczególniéj w gub. kijowskiéj jest cukrownictwo, i że ta gałęź najwięcéj wymaga kapitałów, a których nie mając cukrowarowie, muszą uciekać się do postronnych kapitalistów i płacić 20—30 procentów. Stan takowy przyprawia nie jednych o ruinę, — droga zaś szukania ratunku w banku nazbyt jest uciążliwą, co się i stwierdza tym faktem, że w przeciągu lat 25 od czasu skasowania kantoru Banku Polskiego tylko były trzy przykłady szukania pożyczki przez zaliczenia na produkta, na które tylko zwykł Bank eskontować. Owo omijanie operacji z Bankiem a szukanie kredytu po za nim dało przewrótne tłumaczenie u rządu, myślano tam bowiem, że kraj tutejszy tak jest bogaty, tak potężnie finansowy, iż się obejść może bez Banku, i dla tego zamierzano skasować takowy zupełnie, co jednak wywołało natychmiast żywe zarzuty ze strony obywateli.

„Tymczasem dzisiaj — mówi autor projektu — stajemy w obec wypadków niezmiernie ważnych, w obec zmiany wszelkich stosunków rolniczych, w jakowych jeżeli pozostawieni będziemy bez uznania i pomocy, położenie nasze staje się rozpaczliwém.“

„Pozwolenie zakładania Banków Ziemskich, — mówi daléj — jest zaiste wielkim środkiem ratunku, ale przecie znacznéj części potrzeb tego kraju nie zaradzi. Te Banki zastąpią tylko zwykłe pożyczki, dotąd z zakładów kredytowych Państwa udzielane; pożyczki na hypotekę nieruchomości proporcjonalne do materjalnéj wartości załogu, — długoterminowe i umarzające się powoli — służą przedewszystkiém do oczyszczenia hypotek, obciążonych uciążliwemi długami prywatnemi, albo do powiększenia wygodnie funduszu nieruchomego. Nie mogą one być wsparciem ani dla obrotów handlowo-przemysłowych, ani nawet dla zasilenia postępu rolnictwa.“

Nie znajdując tedy pomocy w nowéj instytucji dla wyżéj wyrażonych potrzeb, p. Grabowski wypowiada, jakich jeszcze pomocy kraj potrzebuje. Maluje stan przemysłowo-rolniczego przedsiębierstwa, głównemi zadaniami którego są cukrownie, fabryki wełnianych wyrobów, gorzelnie, browary i t. p. Wszystkie te zakłady są w ręku jednego stanu obywatelskiego, czego jednak rząd dotychczas zdawał się niedostrzegać, kiedy brał za handlarzy i przemysłowców klassę kupiecką i jéj tylko kredyt osobisty otwierał. Taka nierówność protekcji, okazywana dwóm klassom, poświęcającym się przemysłowi i handlowi i zapoznanie téj właśnie, któréj przez wzgląd na jéj zasługi najbardziéj się takowa należy, upoważniła autora Projektu do złożenia memorjału tutejszemu jenerał-gubernatorowi, z prośbą zwrócenia na ten przedmiot uwagi ministra skarbu, co jednak pozostało bez skutku. Dzisiaj tedy projekt ten powiększony, na nowo został przedstawiony ministrowi skarbu, w którym się doprasza o pomoc dla utworzenia kredytu osobistego, jako jedynego środka, który wybawić może przemysł obywatelski od zupełnego upadku.

Co do pierszego zadania projekt brzmi jak następuje: „.....Właścicielom dóbr przemysłowcom łatwo udzielić kredytu na niewątpliwym rzeczowym funduszu opartego, a nawet do ścisłéj arytmetycznéj cyfry taki kredyt wymierzyć. Fabryki cukrowe i inne są doskonale administracji rządowéj wiadome; podają się o nich corocznie opisy z poszczególnieniem wszystkich machin i narzędzi; te opisy i operacje samych fabryk sprawdzają się przez osobnych rewizorów. Akcyza pobierana przez Izby skarbowe i poświadczona kwitami okazuje skalę fabryk i ilość rocznego wyrobu; nareszcie stan handlowy każdego zakładu najdoskonaléj przez zwykłe księgi (Comptbuch) wyświecony być może. Z tych wszystkich danych, oznaczając prawo do kredytu, takowy może być jak najsilniéj oparty, bo jednocześnie z niewątpliwą wartością fabryk i kapitałów włożonych w przedsiębierstwo, regularna wypłata pożyczki w terminie zaręczoną zostanie fabrykantom każdoroczném operacji. Na to dosyć będzie nałożonego zastrzeżenia na produkta fabrykacji, do chwili uiszczenia długu. Prywatni właściciele żadnych w téj mierze prawnych ostróżności nie biorą. W cukrowarstwie np. jak skoro na polach okażały się buraki, a fabryka jest przygotowana na kampanją, spekulatorowie pieniężni często całą spodziewaną produkcję z góry zakupują i płacą.“

„...Nic tedy łatwiejszego jak wykazać, jaki i komu z właścicieli ziemskich odkrytym może być kredyt.“ (Rzecz się ma zawsze o kredycie osobistym, opartym prócz wyrażonych danych i na moralnéj zasadzie). „Trzech dyrektorów od szlachty mianowanych jest do Banku Kijowskiego zapewne te urzęda zamieniły się w urzęda nominalne (des sinécures), ale że nie spodziewano się tego, że z początku rachowano na rzetelną pomoc od instytucji, więc na przedstawicieli w niéj interesów ziemskich wybierano ludzi odpowiednich. Stąd urząd ten liczy się do piérwszych w gubernji i zajmujący go mieli zawsze albo majątek większy, albo pozycję towarzyską, z jakowegoś względu wydatną. Przynajmniéj znali oni doskonale kraj, osoby, cały stan majątkowy i kredytowy swoich współobywateli. Tworząc z tych trzech reprezentantów Kijowskiéj gubernji, Wołynia i Podola specjalny syndykat przy Banku, a właściwemi przepisami formy zabezpieczając zupełną niezależność jego opinji w wydawaniu świadectw, mianoby najdoskonalszą rękojmię ich wiarogodności. Zostawałoby tylko dopełnić bezpieczeństwa tak swego jak członków syndykatu, dozwoleniem szybkiéj i stanowczéj egzekucji na niewypłatnym dłużniku.“

Następnie p. Grabowski przechodzi do drugiéj kategorji potrzeb własności ziemiańskiéj.

Potrzeby te acz są na mniejszą skalę prowadzone, lecz za to są obfitsze i częstsze — potrzeby te rolnictwa przy tém są zawsze prawie nieodbitéj wagi, — gospodarstwo wiejskie kwitnąć bez ustawicznych nakładów nie może, ale z drugiéj strony nie znosi ono z saméj swojéj natury wysokiego kredytu, tani zaś kredyt może stworzyć jedynie rząd. Stąd pożyczki takie zazwyczaj są trudne nietylko u nas, ale i za granicą. Autor stawia za przykład Francję, kraj tak obfity w obiegowe kapitały, gdzie jednak rolnictwo korzystać z nich nie może, bo kapitały znajdując korzystniejszą lokację w handlu i przemyśle zwracają się tam wyłącznie. Z tego powodu Bank francuzki stworzył osobny kredyt dla rolnictwa. Kiedy więc gospodarstwo wiejskie napotyka tyle trudności w kredycie dzisiaj, cóż będzie, gdy nastąpi zupełne przetworzenie stosunków jego, a potrzeby tymczasem się nie zmniejszą, lecz przeciwnie zdziesiątkują się prawie. Bowiem z przetworzeniem się gospodarstwa dworskiego w gospodarstwa folwarczne wzmogą się i potrzeby jego. Należy więc obmyśleć środki wcześnie na zabezpieczenie tych potrzeb. Środki takowe wynajduje p. Grabowski, proponując solidarną odpowiedzialność t. j. gdyby każdy powiat brał pożyczki z odpowiedzialnością wszystkich właścicieli ziemskich za jednego jednego za wszystkich, naówczas w trzech gubernjach odkryte by było 36 konta i bank nie obciążałby się mnóstwem drobnych zaliczeń. Ale takiéj solidarnéj odpowiedzialności ustanowić nie można, bo choćby nawet przyjęła ją większość, ale gdyby choć jeden z właścicieli ziemskich na takową przystać nie zechciał, niema prawnego sposobu zmusić go do podlegania tej odpowiedzialności.

„Nic więc innego nie pozostaje — mówi autor — jak formowanie dobrowolnych spółek solidarnie odpowiedzialnych i solidarną zaciągających pożyczkę. Gdyby więc Bank oświadczył, że takim spółkom otwiera kredyt, gdyby pan minister skarbu do tego Bank Państwa i jego kantory skłonił, projekt ten mógłby przyjść do skutku.“

Zaś dla pewności i bezpieczeństwa owego kredytu, następujące w projekcie podają się środki: W Ustawie Tow. Kred. Ziems. wyraźnie powiedziano: *fabryki i przemysłowe zakłady wyjęte są zupełnie z pod odpowiedzialności hypotecznéj;* daléj że *ruchomości majątkowe inwentarz żywy, narzędzia, machiny, zboża zebrane i sperandy zasianych pól* nie wchodzą do oszacowania, z którego robi się wymiar pożyczki; dług zatém zaciągnięty proporcjonalnie do wartości nieruchomego majątku, cięży na *saméj nieruchomości.* Tym sposobem pozostają jeszcze dwie drogi do odkrycia kredytu *osobistego* dla handlu i przemysłu, i dla kredytu eksploatacyjnego, fundującego się na środkach eksploatacyjnych t. j. żywym remanencie, zbożu i sperandzie posiewów. W razie więc nieuiszczalności dłużnika może być sprzedaną ta właśnie część majątku, na któréj pożyczka będzie ufundowaną.

W końcu następują przepisy organizacji takich spółek: „Każdy właściciel ziemskiego majątku, założonego lub niezałożonego w Towarzystwie Kredytowém Ziemskiem może przystąpić do spółki.

„Każdy przystępujący do spółki złoży weksel formalny, przyznany w aktach swego powiatu na summę taką, na jaką chce mieć otworzony kredyt ruchomy (compte courant) summa ta nie może przewyższać stosunku rs. 6 na każdą dziesięcinę ornego dworskiego pola.

„Weksel pewinien być poręczony przez dwóch sąsiadów również właścicieli ziemskich tego samego powiatu, chociażby takich, którzy osobno na swą korzyść weksle takoweż złożyli.

„Przy wekslu ma się złożyć poświadczenie w formie przepisanéj ustawą, wydane od miejscowego powiatowego komitetu, a objaśniające statystyczny opis majątku oraz zapewniające, że grunta dworskie porządnie są uprawiane i obsiane w zupełności wedle systematu, przyjętego w gospodarstwie, nakoniec potwierdzające szczegółowe oszacowanie inwentarza gospodarskiego w majątku.

„Weksle takie mogą służyć na 1 do 3 lat, ale poświadczenia wyżéj pomienione corocznie odnawiać się powinny, i majątek, któryby téj formy akuratnie nie dopełnił, musi się uważać jako wychodzący z Towarzystwa.

„Weksle takie, zebrane w dyrekcji spółki i do jéj ksiąg wniesione, służą jéj za podstawę, na mocy któréj może znegocjować w Banku rządowy i odpowiedni dla siebie kredyt, Dyrekcja przeto względem Banku przedstawia solidarność zbiorową, kiedy względem niéj dłużnicy są tylko indywidualnie solidarni.

Dyrekcja spółki kładnie zastrzeżenie (zapreszczenia) na wszelkich ruchomościach każdego stowarzyszonego i za pośrednictwem swoich miejscowych członków sprawuje nad nimi kontrolę.

Dwa razy do roku 1 marca i 1 lipca zbiera się Dyrekcja na tygodniową sessję w miejscu stale na ten cel obranem. Prezes dyrekcji zbiera deklaracje właścicieli ziemskich, przystępujących do spółki, przyjmuje od nich weksle zastawne i układa protokół czynności swoich, jakowy protokół członkom spółki w kopjach komunikuje.

W deklaracji pojaśnia każdy interessant termina, w których potrzebuje zaliczki i termin obowiązujący wypłaty.

„Kredyt nie może być dłuższy nad 6 miesięcy od daty otrzymania pożyczki i w zupełności realizować się powinien do 15 lutego.

Dyrekcja przejrzawszy złożone papiery, zawiadamia marszałków, jakie summy i na czyj rozkaz trzyma do dyspozycji i następnie zgodnie z podanemi deklaracjami w terminach oznaczonych na ręce marszałka powiatu przesyła fundusze dla stowarzyszonych.

Spóźniający się z wypłatą płaci karę $^1/_2$% za pierwszy miesiąc 1% od sta za drugi, a po upływie tego drugiego miesiąca ruchomości wszelkie i zapasy zbiorowe ulegają sprzedaży przez licytację, na rozporządzenie dyrekcji pod przewodnictwem marszałka z pomocą ziemskiéj policji.

Pożyczający płaci $^1/_2$ od sta na miesiąc procentu, $^1/_{10}$ od sta miesięcznie na koszta administracji.

Fundusze nagromadzające się z kar, z oszczędności w administracji i ze składki procentowéj są przeznaczone na kapitał zapasowy, którym rozporządzają co lat sześć członkowie mający prawo do dywidendy.

Dyrekcja spółki negocjuje z Bankiem kredyt otwarty dla siebie na stopę 4% i może przyjmować kapitały prywatne na 5% za obligacje nie dłużéj jak roczne.

Dyrekcja spółki zdaje sprawę corocznie przed zgromadzeniem wszystkich członków spółki i sprawozdania swoje drukiem ogłasza.

— Na końcu méj korespondencji muszę podać wiadomość o Towarzystwie lekarskiém w Kijowie. Istniało ono dotąd tylko de jure i dopiero z wstąpieniem na prezydenturę professora Ch. von Huebbeneta weszło w życie de facto. W obecnéj chwili Towarzystwo liczy znaczną liczbę członków czynnych i honorowych, pomiędzy którymi jest jeden z najsławniejszych chirurgów paryzkich p. J. G. Maisonneuve. Towarzystwo dzięki staraniom szanownego prezesa i niektórych członków nie jest prostem tylko stowarzyszeniem lekarskiem, ale postępuje drogą kollegjalnego rozwoju. Towarzystwo ile go na to stać główną zasadą prac swoich ma podtrzymywanie i uprawę nauki lekarskiéj w kraju, tak każdy z członków przy wstępie obowiązanym jest przysłużyć się towarzystwu jakąś oryginalną własną pracą w dziedzinie nauk lekarskich; członkami mogą być farmaceuci. Następnie prócz postępu specjalnego, towarzystwo ma na celu i postęp moralny saméj korporacji. Na wniosek jednego z członków, professora A. Waltera ustanowiony z członków towarzystwa Statystyczny Komitet, zadaniem którego będzie z wykazów i protokółów szpitalów wojskowych, tudzież ze sprawozdań łazaretów cywilnych układać w statystycznym porządku ilość, jakość panujących w pewnym czasie i pewnéj okolicy chorób, epidemij, i wyprowadzać stąd warunki i różnice, sprzyjające i niesprzyjające publicznemu zdrowiu okoliczności; będzie to dobrym wstępem do zaczynającéj dopiéro wykluwać się u nas hygjeny publicznéj. Następnie tenże sam członek professor Walter podał projekt w celu zespolenia korporacji lekarskiéj, wymiany zobopólnéj doświadczeń naukowych i dla roztrząsania kwestij, stanowiących współczesne potrzeby lekarzy w rozmaitych sferach ich praktycznéj działalności wyjednać u rządu zezwolenie ogólnych zjazdów lekarskich, na wzór zjazdu naturalistów, który się odbył w miesiącu czerwcu b. r. w Kijowie. Projekt takowy spotkał się oko w oko z drugim podobnym, wniesionym na posiedzeniu Towarzystwa Lekarskiego Moskiewskiego. Towarzystwo to rozważywszy, ile dobro całéj korporacji tudzież dobro powszechne wygrać może przy rozpowszechnieniu prawd, mogących posłużyć ku ustaleniu pomyślności ogółu, i znajdując ułatwienie tego zadania przy zawiązanych powszechnie stosunkach, postanowiło urządzić u siebie publiczne zjazdy lekarskie i w tym celu zawiązało relacje z Kijowskiém Lekarskiém Towarzystwem.

ROZMAITOŚCI.

— Komitet legitymistów niemieckich w Hannowerze postanowił złożyć byłemu królowi Obójga Sycylji srebrną tarczę pamiątkową, Na téj tarczy ma być następujący wizerunek. Król i królowa stoją na skale z napisem: *Gaeta*, oboje wsparci na krzyżu noszącym napis: *Dei gratia.* Ręka królowéj dotyka głowy rannego żołnierza; król wyciągniętą szpadą grozi tłumowi nacierających nań rewolucjonistów. Po nad grupą dwaj Cherubini wzlatują ku niebu mając w rękach koronę królewską. W obłokach całe wojsko aniołów oczekuje skinienia, ażeby wpaść na buntowników. Widzicie państwo, jak ci kacerze Niemcy są czuli dla obrońcy religji katolickiéj, że pomimo przeżuwania neo-katolicyzmu i Bauera, nawet aż w aniołów wierzą!

— W Indjach wschodnich wielkie sprawił wrażenie wyrok skazujący missjonarza Longa na karę więzienia i nawiązki za przełożenie na język angielski miejscowéj kroniki dramatycznéj „Nil-Durpun“ (zwierciadło plantatora indyjskiego). Sąd nazwał to dzieło występnym pamfletem, lecz opinja publiczna wzięła stronę obżałowanego missjonarza, a tubylcy, zostający pod jarzmem, nazywają ge męczennikiem za ich sprawę.

WIADOMOŚCI BIEŻĄCE.

— Niedawno w prywatném kółku mieliśmy prawdziwą przyjemność słyszeć śpiew pani *Kamilli Cybulskiéj*, urodzonéj Babieńskiéj, o któréj pięknym talencie już kilkakrotnie głosiły pisma warszawskie i nasz Kurjer. Pani Cybulska od dzieciństwa, mieszkając w Paryżu, miała szerokie pole kształcenia się w konserwatorjum tameczném. Niedawno powróciła do kraju i dała się słyszeć na koncertach publicznych po różnych miastach, budząc wszędzie dla swego talentu szczery zapał. Głos jéj (mezzo-soprano) silny i dźwięczny; metoda i deklamacja w śpiewie—wysoce ukształcone. Pani Cybulska zamierza zupełnie osiąść w Wilnie, da się słyszeć na koncercie, i rozpocznie dawanie lekcij śpiewu. Nadto, pragnąc stać się prawdziwie użyteczną swym rodaczkom, postanowiła we własném mieszkaniu otworzyć *kursa* za pomierną opłatą. O miejscu i rozpoczęciu tych kursów nieomieszkamy donieść.

— Dnia wczorajszego w Kardynalji, naprzeciw kościoła św. Jana, służący pocztowy, wycierając okna, spadł z drugiego piętra— ale w téj napowietrznéj podróży zboczył szczęśliwie i schwycił się ręką za pręt od latarni do muru przymocowanéj—i z osłabionym już pędem spadł na bruk bez znacznego skaleczenia, gdyż ochłonąwszy z przestrachu, o swojéj sile poszedł do mieszkania.

ВИЛЕНСКІЙ ДНЕВНИКЪ.

Пріѣхавшіе въ Вильно, съ 5-го по 9-ое октября.

ГОСТИННИЦА НИШКОВСКІЙ. Пом.: Сесицкій. Балинскій. Ивашкевичъ. Бялозоръ. Костровицкій. Бениславскій. Г-жа Довнаровичева. Графъ Плятеръ. Умястовскій. Храповицкая. Брохоцкій. Полковникъ Журавскій. поруч. Малецкій. капитанъ Лукашевичъ.

Въ разныхъ домахъ:

Въ д. Пузыны: пом. Иванъ Гоувальдтъ. Кѣрсновскій. Матусевичъ. Рутковскій. Софія Адамовичева. Людвигъ Контковскій. Въ д. Бранта: Желиговскій. Кс. Леонъ Мисевичъ.— Въ д. Гордона: кс. Іоанъ Галичъ. Яковскій. 2-й гильдіи купецъ Феодосій Сидоровскій.— Въ д. Мацкевичевой: ксендзъ Мироновичъ. пом. Елеонора Страковская.— Въ д. Красовскаго: Смигельскій.— Въ д. Даукши: Робертъ Ивицкій.— Въ д. Тринтроха: пом. Александръ Бальцевчъ.

Выѣхавшіе изъ Вильна, съ 5 по 9 октября.

Пом.: Сесицкій. Балинскій. Зассъ. Роллеръ. Обырнъ. Сальмоновичъ. Бениславскій. подпол. Точиловскій. пом. В. Барзобогатый. Іосифъ Марковскій. Сигизмундъ Боровичъ. Карлъ Довнаровичъ. Желиговскій. кс. Леонъ Мисевичъ. князь Цезарій Гедройцъ. 2-й гильдіи купецъ Феодосій Сидоровскій. пом. Матвѣй Тальковсій. Генрихъ Хармanскій. пом. Коссаковскій. Александръ Русѣцкій.

DZIENNIK WILEŃSKI.

Przyjechali do Wilna od 5 do 9-go października.

HOTEL NISZKOWSKI. Ob.: Siesicki. Baliński. Iwaszkiewicz. Białłozor. Kostrowicki. Benisławski. p-ni Downarowiczowa. hrabia Plater. Umiastowski. Chrapowicka. Brochocki. półkownik Żurawski. porucz. Malecki kapitan Łukaszewicz.

W różnych domach:

W d. Puzyny: ob.: Jan Houwaldt. Kiersnowski. Matuszewicz. Rutkowski. Zofija Adamowiczowa. Ludwik Kątkowski.— W d. Branta: Żeligowski. ks. Leon Misiewicz.— W d. Gordona: ks. Galicz. Jakowski. 2-éj gildji kupiec Feodozji Sidorowski.— W d. Mackiewiczowej: ks. Mironowicz. ob. Eleonora Strakowska.— W d. Krasowskiego: Smigielski.— W d. Daukszy: Robert Iwicki.— W d. Trintrocha: ob. Aleksandr Balcewicz.

Wyjechali z Wilna, od 5-go do 9-go października.

Ob.: Siesicki. Baliński. Zass. Roller. Obyrn. Salmanowicz. Benisławski. podpółk. Toczyłowski. ob. W. Barzobohaty. Józef Markowski. Zygmunt Borowicz. Karol Downarowicz. Żeligowski. ks. Leon Misiewicz. Xiąże Cezary Gedrojć. 2-éj gildji kupiec Feodosji Sidorowski. ob. Maciéj Talkowski. Henryk Charmański. ob. Kossakowski. Aleksander Rusiecki.

Печатать позволяется. Вильно, 9 октября 1861 г. — Ценсоръ статскій совѣтникъ и кавалеръ А. *Мухинъ*.

W drukarni A. H. Kirkora.